

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**DAVRANIŞ PERFORMANSI İÇİN KÜLTÜREL DEĞERLENDİRME:
KORU EVLERİ ÖRNEĞİ**

HAZIRLAYAN

FATMA ŞENOCAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA - 2023

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**DAVRANIŞ PERFORMANSI İÇİN KÜLTÜREL DEĞERLENDİRME:
KORU EVLERİ ÖRNEĞİ**

HAZIRLAYAN

FATMA ŞENOCAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. CAN MEHMET HERSEK

ANKARA - 2023

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık Tezli Yüksek Lisans Programı çerçevesinde Fatma ŞENOCAK tarafından hazırlanan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 06 / 01 / 2023

Tez Adı: Davranış Performansı için Kültürel Değerlendirme: Koru Evleri Örneği

Tez Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı - Soyadı, Kurumu)

İmza

Prof. Dr. Can Mehmet HERSEK, Başkent Üniversitesi

.....

Prof. Dr. Arzu ÖZEN YAVUZ, Gazi Üniversitesi

.....

Dr. Öğr. Üyesi Müge BAHÇECİ, Başkent Üniversitesi

.....

ONAY

Prof. Dr. Ömer Faruk ELALDI

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Tarih: ... / ... /

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 20/01/2023

Öğrencinin Adı, Soyadı: Fatma ŞENOCAK

Öğrencinin Numarası: 21910267

Anabilim Dalı: Mimarlık Anabilim Dalı

Programı: Mimarlık Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışmanın Unvanı /Adı, Soyadı: Prof. Dr. Can Mehmet HERSEK

Tez Başlığı: Davranış Performansı için Kültürel Değerlendirme: Koru Evleri Örneği

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 150 sayfalık kısmına ilişkin, 20/01/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 1'dir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

ONAY

Tarih: ... / ... /

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

Prof. Dr. Can Mehmet HERSEK

.....

TEŞEKKÜR

Bu çalışma süresince değerli bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım danışmanım, Sayın *Prof. Dr. Can Mehmet Hersek'e* teşekkür ederim...

Gerekli dökümana ulaşmamda ve Mesa kurumu ile iletişime geçmeme yardımcı olan *Mehmet Tevfik Gürsu'* ya teşekkür ederim...

Evini ve değerli arşivini açtığından ve ayrıca gösterdiği ilgiden dolayı Sayın *Gülderen Taşçıoğlu* (Mesa Koru Evleri Proje Müellifi)'na teşekkür ederim...

Sayın *Başol Tosun* (Mesa Koru Evleri Proje Müdürü)'a, çalıştığı kurumu ve projeyi tanıttığı ve arşivinden paylaştığı tasarım kayıtları için teşekkür ederim...

Sayın *Nazan Sağlam* (Mesa Koru Evleri Proje Müellifi)'a, özenle hazırlamış olduğu el çizimlerini arşivinden bulup paylaştığı için teşekkür ederim...

Bu çalışma sürecinde değerli bilgi ve değerlendirmesini sunduğu için, Sayın *Prof. Dr. Arzu Özen Yavuz'*a teşekkür ederim...

Her zaman yanımda oldukları, beni destekledikleri ve sevdikleri için annem *Songül Şenocak* ve babam *Atilla Şenocak*, kardeşlerim *Gizem Şenocak*, *Edanur Şenocak* ve *Gözde Şenocak'a* teşekkür ederim...

Bu tezi sevgili anneme ve babama ithaf ediyorum...

ÖZET

Fatma ŞENOCAK

DAVRANIŞ PERFORMANSI İÇİN KÜLTÜREL DEĞERLENDİRME: KORU EVLERİ ÖRNEĞİ

Başkent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Mimarlık Ana Bilim Dalı

2023

İnsanın dâhil olduğu birbirinden farklı dönemler ve etkileşimleri içeren süreçler, birbiriyle ilişkili bilişsel yaklaşımlarla açıklanmaktadır. Bu yaklaşımlarla sunulan değerlendirmelerde görüyoruz ki, dönem dönem gerçekleştirilen eylemler ve onlara yüklenen anlamlar da toplumlara göre farklılaşmaktadır. Bununla birlikte, toplum olarak benimsenen kültürel değerleri çeşitli araçlarla sürekli kılma ve bu değerlerin insanlar için olumlu yanlarını besleme önem taşımaktadır. Bu araçlardan insan-çevre ilişkilerini düzenlemede etkin “tasarlama eylemi”, uzun süreçleri kapsayan etkilenme alanı ve sonuçta elde edilen ürün ile yeni süreçleri etkileyecek bir konumdadır. Ürünü elde etme süreci de toplumsal ilişkilere bağlı olarak dönemin baskın olan eylemlerine paralel gelişmektedir. Önemli olgulardan ikisi, kültürlerarası iletişim imkânı ve buna bağlı olarak alt kültürlerin etkilenmesidir. Çalışmanın kuramsal çerçevesini, bu sosyal gelişme bağlamında konut tasarımı süreci oluşturmaktadır. Önerilen davranış modeli ve AGRAPH Bilgisayar Programı ile hesaplanan mekân sentaksı verileri üzerinden değerlendirme yapılmaktadır. Vaka çalışması, Osmanlı Türk Evi örnekleme ve onu referans alan MESA Koru Evleri örneğini kapsamaktadır.

ANAHTAR KELİMELEER: KSD, İletişim, Tasarımın Kültürel Yönü, Osmanlı Türk Evi, Mesa Koru Evleri.

ABSTRACT

Fatma ŞENOCAK

CULTURAL ASSESSMENT FOR BEHAVIORAL PERFORMANCE: THE CASE OF KORU HOUSES

Başkent University Institute of Science

Department of Architecture

2023

The processes involving different periods and interactions in which a person is involved can be explained by interrelated cognitive approaches. In the evaluations presented with these approaches, we see that the actions performed from time to time and the meanings assigned to them may also differ according to societies. However, it is important to perpetuate the cultural values adopted as a society through various means and to feed the positive aspects of these values for people. Of these tools, the effective “design action” in regulating human-environmental relations is in a position to influence new processes with the domain of influence covering long processes and the resulting product. The process of obtaining the product also develops in parallel with the dominant actions of the era, depending on social relations. Two of the important phenomena are the possibility of intercultural communication and, accordingly, the influence of subcultures. The theoretical framework of the study is the process of housing design in the context of this social development.

KEYWORDS: POE, Communication, Cultural Aspect of Design, Ottoman Turkish House, Mesa Koru Houses

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi.....	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı Nedir ve Ne Değildir?.....	2
1.3. Çalışmanın Yöntemi.....	3
2. KONU ALANI: KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME (KSD).....	4
2.1. Tanımı, Amaç ve Kapsamı.....	4
2.2. Tarihçesi ve Gelişimi.....	4
2.3. KSD Süreç Modeli.....	8
2.4. Faydaları ve Engelleri.....	9
2.5. Performans Değerlendirme Boyutları.....	10
2.6. Çevresel Anlamı Değerlendirmeye Yönelik Yaklaşımlar.....	11
3. PROBLEM KONU ALANI: DAVRANIŞ MODELİ ÖNERİSİ.....	15
3.1. Davranışsal Performans Değerlendirme Modeli.....	17
3.2. Osmanlı-Türk Evi Örnekleme.....	23
3.2.1. Seçilme Sebebi.....	23
3.2.2. İşlem Öncesi: AGRAPH Bilgisayar Programı ile Sentaks	
Hesaplama.....	23
3.2.3. Tahmin.....	24
3.2.4. Eğitim.....	29

4. VAKA ÇALIŞMASI: MESA KORU EVLERİ ÖRNEĞİ.....	30
4.1. Seçilme Sebebi.....	30
4.2. Tasarım Kayıtları ve Değerlendirme.....	34
4.2.1. Sıra Evler.....	34
4.2.2. İkiz Evler.....	46
4.2.3. Müstakil Evler.....	70
4.2.4. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evler.....	93
5. BULGULAR VE SONUÇ.....	109
KAYNAKLAR.....	113
EKLER	

EK 1: Tam Prefabrik (Dümez) Yapı Sistemi Broşürü

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 2.1. KSD gelişimine katkı sağlayan çalışmalar.....	22
Tablo 3.1. Spiral düzende Mekân-Mekânlar Arası İlişki-Şey Boyutu (Tablo, Fatma Şenocak tarafından üretilmiştir).....	37
Tablo 3.2. Çizgisel düzende Mekân-Mekânlar Arası İlişki-Şey Boyutu (Tablo, Fatma Şenocak tarafından üretilmiştir).....	38
Tablo 3.3. Davranış Modelinin Yer-Zaman-Nesne Boyutu (Tablo, Fatma Şenocak tarafından üretilmiştir).....	38
Tablo 3.4. Biçimsel Algı Kümeleri-Koşullama Tablosu (Tablo, Fatma Şenocak tarafından oluşturulmuştur).....	44
Tablo 3.5. Sentaksta Seçilen Döğömlerin Biçimsel Algı Kümeleri ile İlişkililmesi (Tablo, Fatma Şenocak tarafından oluşturulmuştur).....	46
Tablo 4.1. Sıraevlerden kenar konut tipi-biçimsel algı kümelerine göre parametre değeri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir).....	58
Tablo 4.2. Sıraevlerden orta konut tipi-biçimsel algı kümelerine göre parametre değeri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir).....	60
Tablo 4.3. Sıraevler - Biçimsel Algı Kümeleri Değerlendirme (Tablo, Fatma Şenocak tarafından oluşturulmuştur).....	61
Tablo 4.4. İkiz evlerden tip 5-biçimsel algı kümelerine göre parametre değeri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir).....	67
Tablo 4.5. İkiz evlerden tip 23 - biçimsel algı kümelerine göre parametre değeri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir).....	72
Tablo 4.6. İkiz evlerden tip 25 - biçimsel algı kümelerine göre parametre değeri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir).....	77
Tablo 4.7. İkiz evlerden tip 27 - biçimsel algı kümelerine göre parametre değeri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir).....	82

Tablo 4.8. İkiz evler - Biçimsel Algı Kümeleri Değerlendirme (Tablo, Fatma Şenocak tarafından oluşturulmuştur).....	83
Tablo 4.9. Müstakil evlerden tip 8 - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir).....	91
Tablo 4.10. Müstakil evlerden tip 21 - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir).....	96
Tablo 4.11. Müstakil evlerden tip 22 - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir).....	100
Tablo 4.12. Müstakil bahçeli büyük konut tipi - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir).....	105
Tablo 4.13. Müstakil evler - Biçimsel Algı Kümeleri Değerlendirme (Tablo, Fatma Şenocak tarafından oluşturulmuştur).....	106
Tablo 4.14. Tam Prefabrik evlerden tip a - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir).....	120
Tablo 4.15. Tam Prefabrik evlerden tip b - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir).....	122
Tablo 4.16. Tam Prefabrik evler - Biçimsel Algı Kümeleri Değerlendirme (Tablo, Fatma Şenocak tarafından oluşturulmuştur).....	123
Tablo 5.1. Parametre Değerlerine Göre Konut Mekânlarının Semantik Analizi (Tablo, Fatma Şenocak tarafından oluşturulmuştur).....	127

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1.1. Çalışma kapsamını açıklayan zihin haritası.....	19
Şekil 2.1. KSD Süreç Modeli [31].....	26
Şekil 2.2. Performans Değerlendirme Boyutları [31].....	28
Şekil 2.3. İletişim ile Kültür Üretimi (Şekil, Fatma Şenocak tarafından üretilmiştir)...29	
Şekil 3.1. Savunma mekanizması örneği (Şekil, Fatma Şenocak tarafından Canva web uygulaması kullanılarak üretilmiştir).....	32
Şekil 3.2. Mekân Üretimi (Şekil, Fatma Şenocak tarafından Canva web uygulaması kullanılarak üretilmiştir).....	33
Şekil 3.3. Davranış Modeli Önerisi (Şekil, Fatma Şenocak tarafından Canva web uygulaması kullanılarak üretilmiştir).....	34
Şekil 3.4. Davranış Prensibini Açıklayan Şema (Şekil, Fatma Şenocak tarafından Canva web uygulaması kullanılarak üretilmiştir).....	35
Şekil 3.5. AGRAPH Bilgisayar programı arayüzü.....	40
Şekil 3.6. Osmanlı Türk Evi - Davranışsal Performans Modeli (Şekil, Fatma Şenocak tarafından Canva web uygulaması kullanılarak üretilmiştir).....	42
Şekil 4.1. Koru Sitesi (Google Haritalar kaynağından 6.12.20 tarihinde ekran görüntüsü alınarak üretilmiştir).....	48
Şekil 4.2. Koru Evleri Yapımından Şantiye Alanı (Gülderen Taşcıoğlu arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	49
Şekil 4.3. Koru Sitesi Yerleşim Planı [33].....	49
Şekil 4.4. Mesa - Koru Evleri Görünüm (23 Aralık 2020 tarihinde Fatma Şenocak tarafından çekilmiştir).....	50
Şekil 4.5. Sıraevler - Yerleşim Planında Gösterimi (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	52
Şekil 4.6. Sıraevler - Yerleşim Planı (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	53
Şekil 4.7. Sıraevlere ait görünüşler (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	53

Şekil 4.8. Sıraevlerden Kenar konut tipine ait planlar (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	54
Şekil 4.9. Sıraevlerden Orta Konut tipine ait planlar (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	55
Şekil 4.10. Sıra Evlerden Kenar konut tipine ait fotoğraflar (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	56
Şekil 4.11. Sıraevlerde Kenar Konut tipi - mekân sentaksı.....	57
Şekil 4.12. Sıraevlerde Orta Konut tipi - mekân sentaksı.....	59
Şekil 4.13. İkiz Evler Tip 5'e Ait Görünüş (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	63
Şekil 4.14. İkiz Evler Tip 5'e Ait Planlar (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	64
Şekil 4.15. İkiz Evlerden Tip 5'e Ait Fotoğraflar (23 Aralık 2020 tarihinde Fatma Şenocak tarafından çekilmiştir).....	65
Şekil 4.16. İkiz evlerden tip 5 - mekân sentaksı.....	66
Şekil 4.17. İki katlı ikiz bahçeli konut (tip 23) ait görüşler (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	68
Şekil 4.18. İki katlı ikiz bahçeli konut (tip 23) ait planlar (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	69
Şekil 4.19. İkiz Evlerden Tip 23'e Ait Fotoğraflar (Google Haritalar kaynağından 23.03.21 tarihinde ekran görüntüsü alınarak üretilmiştir).....	70
Şekil 4.20. İkiz evlerden tip 23 - mekân sentaksı.....	71
Şekil 4.21. İkiz Evlerden Tip 25'e ait Görünüşler (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	73
Şekil 4.22. İkiz Evlerden Tip 25'e ait Planlar (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	74
Şekil 4.23. İkiz Evlerden Tip 25'e Ait Fotoğraflar (Google Haritalar kaynağından 23.03.21 tarihinde ekran görüntüsü alınarak üretilmiştir).....	75
Şekil 4.24. İkiz evlerden tip 25 - mekân sentaksı.....	76
Şekil 4.25. İkiz Evlerden Tip 27'e ait Görünüşler (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	78

Şekil 4.26. İkiz Evlerden Tip 27'e ait Planlar (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	79
Şekil 4.27. İkiz Evlerden Tip 27'e Ait Fotoğraflar (Google Haritalar kaynağından 23.03.21 tarihinde ekran görüntüsü alınarak üretilmiştir).....	80
Şekil 4.28. İkiz evlerden tip 27 - mekân sentaksı.....	81
Şekil 4.29. Müstakil Evlerden Tip 8'e ait Görünüşler (Proje müdürü Başol Tosun'un arşivinden 20.01.21 tarihinde ulaşılmıştır).....	88
Şekil 4.30. Müstakil Evlerden Tip 8'e ait Planlar (Proje müdürü Başol Tosun'un arşivinden 20.01.21 tarihinde ulaşılmıştır).....	89
Şekil 4.31. Müstakil evlerden tip 8 - mekân sentaksı.....	90
Şekil 4.32. Müstakil Evlerden Tip 21'e ait Görünüşler (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	92
Şekil 4.33. Müstakil Evlerden Tip 21'e ait Planlar (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	93
Şekil 4.34. Müstakil Evlerden Tip 21'e ait fotoğraflar (Google Haritalar kaynağından 23.03.21 tarihinde ekran görüntüsü alınarak üretilmiştir).....	94
Şekil 4.35. Müstakil evlerden tip 21 - mekân sentaksı.....	95
Şekil 4.36. Müstakil Evlerden Tip 22'ye ait Görünüşler (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	97
Şekil 4.37. Müstakil Evlerden Tip 22'ye ait Planlar (Gülderen Taşcıoğlu arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	98
Şekil 4.38. Müstakil evlerden tip 22 - mekân sentaksı.....	99
Şekil 4.39. Müstakil Evlerden Bahçeli Büyük Konut Tipinde ait Görünüşler (Proje müdürü Başol Tosun arşivinden 20.01.21 tarihinde ulaşılmıştır).....	101
Şekil 4.40. Müstakil Evlerden Bahçeli Büyük Konut Tipinde ait Planlar (Proje müdürü Başol Tosun arşivinden 20.01.21 tarihinde ulaşılmıştır).....	102
Şekil 4.41. Müstakil Evlerden Bahçeli Büyük konut tipine ait fotoğraflar (Google Haritalar kaynağından 23.03.21 tarihinde ekran görüntüsü alınarak üretilmiştir).....	103
Şekil 4.42. Müstakil evlerden bahçeli büyük konut tipi - mekân sentaksı.....	104

Şekil 4.43. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evlere ait vaziyet planı ve görünüşler (Nazan Sağlam arşivinden 26.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	112
Şekil 4.44. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evlerden a tipine ait Planlar (Nazan Sağlam arşivinden 26.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	113
Şekil 4.45. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evlerden a tipine ait Plan ve Kesitler (Nazan Sağlam arşivinden 26.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	114
Şekil 4.46. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evlerden b tipine ait Planlar (Nazan Sağlam arşivinden 26.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	115
Şekil 4.47. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evlerden b tipine ait Kesitler ve Sistem Detayı (Nazan Sağlam'ın arşivinden 26.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	116
Şekil 4.48. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evlere ait Yapım Sisteminin Gösterimi (Nazan Sağlam arşivinden 26.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	117
Şekil 4.49. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evlere ait fotoğraflar (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır).....	118
Şekil 4.50. Tam Prefabrik Evlerden tip a - mekân sentaksı.....	119
Şekil 4.51. Tam Prefabrik Evlerden tip b - mekân sentaksı.....	121

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AIA	American Institute of Architects
AUDE	Association of University Directors of Estate
EBS	Environmental Behavior Studies / Çevre Davranışı Çalışmaları
EDRA	Çevresel Tasarım Araştırma Birliği
FFC	Federal Facilities Council
IAPS	International Association People-Environment Studies
KORU-YÖN	Koru Sitesi Yönetim Kurulu
KOSAŞ	Konut Servisi A.Ş
MESA	Mesken Sanayi A.Ş
NCARB	National Council of Architectural Registration Boards
NC	National Clearinghouse
POE/KSD	Post Occupation Evaluation / Kullanım Sonrası Değerlendirme
RIBA	Royal Institute of British Architects

1. GİRİŞ

Mimari, temelde barınma ihtiyacından doğan bir alandır ve tasarlama eylemi aracılığıyla insan yaşamı boyunca birikimli olarak bilgi üretmenin izlerini taşıyan kaynak konumundadır. Bununla birlikte kültür kavramı, bu bilgi üretim süreçlerinin yansımalarını geniş anlamlar dizisi halinde temsil etmektedir: İhtiyaçlardan doğan ve nesnelerle kurulan ilişkiler, zamanla gelişerek anlam kazanmaktadırlar. Bu gelişim, öncelikle ihtiyaçtan doğan bir problemin gerçek dünyada adının konulması ve yaratıcı çözümler üretilmesi ile tözün bir şey olma haline dönüşümüdür. Sonra deneyimleme ve daha iyi çözümlerin üretilmesi olasıdır. Ancak, temelinde bilgi üretmek olan bu senaryo, nesneler üzerinde egemen olmayı sağlayacak gelişmeler ile insanı anlam arayışı içine sürüklemektedir. Bu anlam arayışı, dış dünyada yaratılan değişim ile, yerelliği getiren birikimi düzenlemeye bilişsel olarak güdülenmektir. Öyle ki, öznenin diğer türlerle ilişkisi de, bu güdülenme ile zamanın içinde bir dengeye kavuşmaktır. Sürekli değer oluşturan bu deneyimler, zamanın dinamik durumunu karşılamaktadır. Lefebvre (1984)'nin yaşanan ve algılanan mekân kavramları [14], iletişim döngülerinin birer çıktısı olarak mimari ürün ile ilişki kurulduğunu göstermektedir. Tasarlanan mekân kavramı ise, temelde, bilişsel olarak güdülenmenin bir çıktısı olarak içeriğinde bir dizi veriyi barındırmaktadır.

Toplumsal davranış ve eğilimleri, çevrede somut biçimlerine dönüştüren olgu, sonraki nesillerle bir şekilde iletişime geçme ihtiyacı, insanın var olma çabasının bir sonucudur. İnsanın var olmak için temel ihtiyaçları zihinde tanımlanabilir niteliktedir. Bununla birlikte, zaman içinde karşılaştığı problemler ve bunlar için geliştirdiği yaratıcı çözümler yeni olgularla birlikte katlanarak artmaktadır. Mevcut birikimlerin kurtarıcı, pratik ve öz-değer olarak benimsenmesi, analiz edildiğinde her parçanın bir amaç için üretilmiş ve akılcı süreçlerden geçirilmiş olmasına bağlıdır. Öyle ki, bilindiğinde hayranlık uyandırabilen ve ihtiyaç duyulduğunda kullanılabilen bu parçaların benimsenmesi, daha tercih edilebilir alternatifleri bulunmadığı sürece kaçınılmazdır. Bu anlamda, konut tipi özelinde dönemin şartlarına bağlı kalınarak tasarlama eylemi, kültürel süreklilik bağlamında irdelenmesi gereken bir konudur.

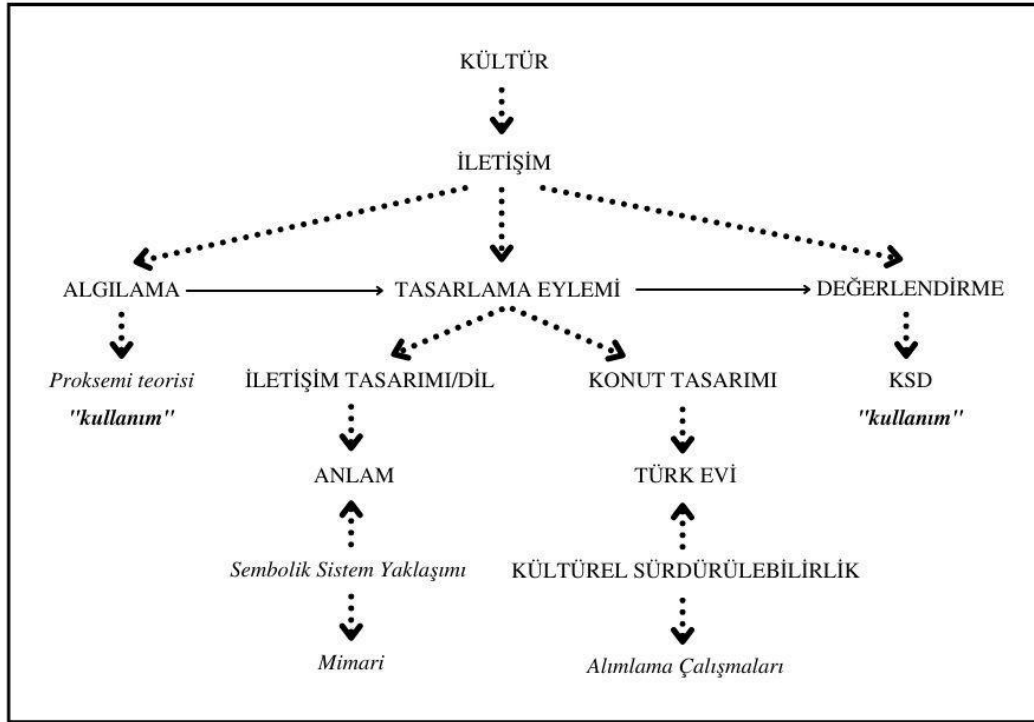
1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada, konut tipi mimari ürünün kültürel niteliği, tasarlama eylemi üzerinden değerlendirilmek istenmektedir. Kültürel değerın sonraki mimari ürüne aktarım biçiminin

incelenmesi ve önemli bulunan Türk kültürü konut geleneğinin yeniden değerlendirmeye alınması, çalışmanın önemini belirtmektedir.

1.2. Çalışmanın Kapsamı Nedir ve Ne Değildir?

Konu alanı, geçmiş ve gelecek arasındaki köprüyü kuran mimari ürünü ve mimarlık alanını ‘sembolik sistem’ [7] olarak ele alırken ‘iletişim’ kavramı ile ilişkili literatür çalışmalarından ve kültür etkileşimli çalışma ağını oluşturan ilgili disiplinlerden faydalanarak oluşturulmuştur ve kapsamın zihin haritası, Şekil 1.1’de sunulmaktadır.

Şekil 1.1. Çalışma kapsamını açıklayan zihin haritası

Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD) ile ilgili literatür, çalışmaya yarar sağlayacağı düşünülen model ve yaklaşımlar ile birlikte incelendikten sonra model önerisi sunulmaktadır. Modelde veri toplama yöntemi, içerik analizidir ve üç aşamalı bir yol izlenmektedir. KSD uygulama seviyelerinden ölçüme dayalı ‘Araştıran’ nitelikte, ve davranışsal performans türündedir.

Vaka çalışması olarak, Osmanlı/Türk evi genel ilkelerini referans alan Mesa Koru evleri seçilmiştir. Dikkat edilmesi gereken hususlar şöyledir:

- Osmanlı-Türk Evi genel tasarım ilkeleri bağlamında ele alınmaktadır.
- Mesa Koru Evleri üzerinden yapılan değerlendirmede, saha çalışması olan Ankara konumuna özgü konut geleneği, bağlamsal olarak ele alınmamıştır.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

İlgili konu alanına ilişkin bina performansının değerlendirilmesi için bir araç haline gelen Kullanım Sonrası Değerlendirme' nin üç adımı izlenmektedir:

1. Planlama (keşif, fizibilite, kaynak ve araştırma planlaması):

- a. Araştırma problemini tanımlama: Değerlendirme ve programlama amacıyla kültürel yönelimli veri analizi için model eksiği
- b. Analitik kategorileri belirleme: Algı-Analiz Alt Modeli, İçerik-Biliş Alt Modeli, Davranış-Biçim Alt Modeli

2. Yürütme (veri toplama süreci, verileri analiz etme):

- a. Kitle iletişim aracını seçme: Bilimsel yazılı kaynak, Arşiv (Fotoğraf, broşür, reklam, tanıtım), Tasarım kayıtları (Plan, kesit, görünüş, perspektif, eskiz), Fotoğraflama tekniği, Sözlü iletişim (Görüşme)

Proje Müdürü Başol Tosun, Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu ve Proje Müellifi Nazan Sağlam ile görüşmeler yapılmıştır. Alan, yerinde fotoğraflanmış; gerekli plan, kesit gibi tasarım kayıtlarına ulaşılmıştır. Araştırmaya katkı sağlayacak broşür, reklam gibi arşiv araştırması yapılmış ve çalışmaya eklenmiştir.

- b. Örnekleri seçme: Osmanlı Türk evi örnekleme ve Mesa-Koru Evleri

3. Uygulama (Bulguları raporlama, eylemleri önerme, sonuçları inceleme):

- a. Kod cetvelinin oluşturulması: Vaka çalışması için belirlenen değerlerin ölçülmesi, mekan sentaksı için geliştirilen AGRAPH bilgisayar programı kullanılarak gerçekleştirilmektedir.
- b. Örnekler üzerinden kodların sınanması ve bulguların incelenmesi: Belirlenen biçimsel algı kümeleri ve parametre değerleri üzerinden değerlendirme yapılmaktadır.

2. KONU ALANI: KULLANIM SONRASI DEĞERLENDİRME (KSD)

Bina yaşam döngüsü; planlama, programlama, tasarım, inşaat, kullanım ve geri dönüşüm gibi süreçleri [23] kapsamaktadır. Bu süreçlerin iyileştirilmesi, karar mekanizmalarının doğru çalışması ve bina performansının artırılması amacıyla, ‘değerlendirme’ önem kazanmaktadır. Değerlendirme, istenen ve gerçek performans arasındaki uyumun derecesine bakılarak sonuçlandırılmaktadır. Dolayısıyla, bir yöntem değil, zihniyeti karşılamaktadır. Bununla birlikte, sadece fiziksel süreçlerle değil; insan ve çevre etkileşimini içeren süreçler ile doğrudan ilgilidir. Bu yönüyle, Bina Performans Değerlendirme’nin alt süreci, Kullanım Sonrası Değerlendirme, kesitsel ve sistemsel değerlendirme çalışmalarını kapsamaktadır.

2.1. Tanımı, Amaç ve Kapsamı

Bir mekânın tasarım ve inşa edilme evresinden sonra kullanıcıların o mekânı tecrübe etmesiyle elde edilen geri beslemelerin tasarımcı tarafından sistematik olarak değerlendirilmesi, eş deyişle mekânın performans değerlerinin (ihtiyaçların ne derece karşılandığı yönünden) incelenmesidir.

2.2. Tarihçesi ve Gelişimi

Günümüzde EDRA, IAPS gibi birçok çevresel tasarım araştırma organizasyonlarının çalışma alanı olan [32] Çevre Davranışı Çalışmaları (EBS), geçmişte çok farklı isimlerle anılan çok disiplinli bir alandır. Temelinde insan davranışı ve çevre tasarımı arasındaki ilişkiye odaklanan Kullanım Sonrası Değerlendirme (KSD/POE) aracı da, 1960’lı yıllarda Çevresel Tasarım Araştırma Birliği (EDRA) tarafından geliştirilmeye başlamıştır:

İkinci Dünya Savaşı’nın etkisiyle, hızlı konut üretimi, kullanıcıların yaşamları göz ardı edilerek gerçekleşmiştir. Özellikle, Kuzey Amerika’daki kentsel dönüşüm ve Batı Avrupa’daki yeni şehirlerin inşası üzerine, ortaya çıkan sosyal ve mimari yönden fiziksel çevrenin sistemli değerlendirmesi ve insanların kullanma biçimleri mesele olmuştur [31]. İngiltere’de de, Kullanım Sonrası Değerlendirme, yerel yönetimler ve Eğitim Bakanlığı’nın 1945’li yıllarda, inşaat ile ilgili tahminleri istemesi üzerine başlamıştır [13]. Altmışlı yıllarda, KSD olarak adlandırılmıyorsa da, bina performansı değerlendirmeye yönelik sistematik girişimler, ilk adımlardır (Tablo 2.1). Yine aynı yıllarda, İngiltere’de RIBA, kullanıcıdan edinilecek veriye teknik, maliyet ve tasarım açısından olan ihtiyacı belirtmiştir. Bina yöneticilerine, tamamlandıktan sonra binalarının performansı hakkında

geri bildirim sağlama ihtiyacı ile oluşturulan Mimari Uygulama ve Yönetim El Kitabı ile KSD kavramsal olarak gündeme gelmiştir [19].

Tablo 2.1. KSD gelişimine katkı sağlayan çalışmalar [25]

YIL	YAZAR	BİNA TİPİ	ALANA KATKISI
1965	Van der Ryn ve Silverstein	Öğrenci Yurtları	Çevre Analizi: Kavram ve Metotlar
1967	Manning	Ofisler ve Okullar	Kapsamlı Bina Değerlendirme
1968	Sanoff	Çeşitli Binalar	Tasarımcılar için değerlendirme teknikleri- Bir konu üzerinden ilk bina değerlendirme metotları
1969	Preiser	Öğrenci Yurtları	Çevresel Performans Profilleri; öznel ve nesnel performans ölçümleri ilişkisi
1971	Field ve diğ.	Hastane	Tufts Üniversitesi Sağlık Merkezi binasının ayrıntılı çalışması
1972	Markus ve diğ.	Çeşitli Binalar	Kapsamlı Bina Performansı Değerlendirme için Model
1974	Becker	Sosyal Konutlar	Veri toplama ve analiz için kesitsel karşılaştırmalı yaklaşım
1975	Herb McLaughlin (AIA görevlendirmiştir)	Hastane	KSD başlıklı ilk yayın
1987	Building Research Board	Çeşitli Binalar	Bina süreçlerinde KSD pratikleri
1987	Daish ve Joiner	Kamu Binaları	NZ Government Architect-Bina tasarım ve yönetimi için KSD'lerden veri tabanı oluşturma

Tablo 2.1. devam ediyor

YIL	YAZAR	BİNA TİPİ	ALANA KATKISI
1988	Preiser ve diğ.	Çeşitli Binalar	İlk KSD metotları üzerine ders kitabı
1988	Joiner	Kamu Binaları	NZ Government Architect-Mimari pratikler için KSD oluşturma
1989	Farbstein	ABD Posta İdaresi	KSD ve organizasyonel gelişme
1989	Preiser	Çeşitli Binalar	Dünya çapında KSD vaka çalışmaları
1992	Sanoff	Çeşitli Binalar	Bütünleşik programlama, Kullanıcı katılımlı tasarım ve KSD
1994	Watson	Ticari Bina	Petrol istasyonları ve bankaların onarım ve iyileşmesini programlama için KSD
1996	ASTM	Ofisler	(İlk kapsamlı) 120 değerlendirme kavramı, tekniği ve araçlarını tanıtmaya
1996	Baird ve diğ.	Çeşitli Binalar	İlk kapsamlı yöntemler kitabı - Building Evaluation Techniques
1997	Preiser	Hastaneler	Eski Muharipler İdaresi - Hastane Aktivasyon Süreç Modeli ve Rehberi
1997	Bordass ve Leaman	Çeşitli Binalar	PROBE çalışmalarına dayalı gelecekteki bina hizmetleri için stratejik düşünceler
1997	Preiser ve Schramm	Çeşitli Binalar	Kavramsal BPD çerçevesi

Tablo 2.1. devam ediyor

YIL	YAZAR	BİNA TİPİ	ALANA KATKISI
1997	GSA	Adliyeler	ABD mahkemeleri tasarım kılavuzu
2001	Heerwagen	Ofisler	Ölçülebilir hedeflere (finansal ve finansal olmayan) dönüştürülen KSD kurumsal hedeflerine yönelik dengeli bir puan kartı yaklaşımı
2001	Federal Facilities Council	Çeşitli Binalar	KSD ve BPD genel bakış (Learning From Our Buildings)
2001	National Clearinghouse	Eğitim Binaları	Okullar için geri bildirim dayalı tasarım standartları
2003	NCARB	Çeşitli Binalar	Bina performansı iyileştirme - Mimarlar için bir KSD çalışma rehberi
2004	Mallory-Hill	İşyerleri	Bina değerlendirme çalışma alanı için model (Bilgisayar destekli KSD bilgisi)
2005	Szigeti ve diğ.	Çeşitli Binalar	Performans tabanlı kavramsal çerçeve oluşturma
2005	Preiser ve Vischer	Çeşitli Binalar	Dünya çapında BPD vaka çalışmaları

Bina Değerlendirme konusunda ilk sistematik uygulamayı içeren [22] BPRU modeli, Marcus A. Thomas tarafından geliştirilmiştir. Model, adını bünyesinde çalıştığı Bina Performansı Araştırma Birimi (BPRU)’nden almaktadır. Bu oluşum, 1967 yılında mimar ve mühendislerden oluşan bir grup tarafından tasarım araştırmalarını geliştirmek üzere Architect’s Journal desteği ile kurulmuştur. BPRU için bina performansı, Markus’un ifade ettiği şekilde, tasarım sebeplerini açıklayabileceğimiz fikrini oluşturmaktadır. Örneğin, çalışmayan bir sirkülasyon örüntüsü için insani değerler, kullanıcının yorumuna açıktır.

Geliştirilen modele göre, tasarıma ait bilgilerin özümzenmesi için insan ve bina ilişkisini inceleyen beş etkileşim sistemi (yapı, çevre, aktivite, amaçlar ve kaynaklar) incelenmektedir: Bir yandan yaratılan çevre ve bina donanımları, diğer yandan organizasyonun amaçlarına ulaşmak adına gereken etkinlikler için kullanılan kaynak ve sonuçta oluşturulan değerler ekseninde oluşturulmuştur. Sistemli şekilde ele alınan model; sosyal, politik ve fiziksel açıdan dış etkilere açık olsa da kapalı bir sistem olarak kurgulanmıştır. Pratikteki uygulamalara geçildikçe, performans kavramları için teorik çerçeveler geliştirilmiştir [16].

Yapısal testler, mekanik sistem performansı, (inşaat sonrası) fiziksel muayene gibi değerlendirme türlerinden farklı olarak KSD; bina işlemleri, bakım ve tasarım gibi kullanıcı ya da sorumlu kuruluşların ihtiyaçları, faaliyetleri ve amaçlarını içermiştir. Böylelikle, konut türü dışında, yapısal endüstri için kullanılmaya başlamıştır. Hastane, hapishane, kamu binaları, ofisler gibi çeşitli bina tipleri için toplanan bilgilerden, ölçütlere indirgenerek veriler halinde tekrar yararlanılmıştır. Bu ölçütler; öncelikle kullanıcı deneyimi olmak üzere, mekânlar arası ilişkiler, akustik ya da aydınlatma seviyeleri, yönetim kararları gibi çok geniş aralıkta çeşitlenmiştir. Tanımlanan problemlerin ise, çoğunlukla sistemik olduğu görülmüştür. Bunun sebebi de, profesyonellerin dahil olmadığı süreçler hakkında yetkiye ve yetkinliğe sahip olmamasıdır.

Kullanım Sonrası Değerlendirme aracının gelişiminde son adım, KSD Süreç Modeli, süreç odaklı ve bütüncül yaklaşımı vurgulamıştır. Bu yaklaşımla, sadece fiziksel yapının değil; örgütsel, politik, ekonomik, sosyal gibi şekillendirici güçler de dikkate alınmıştır. Dolayısıyla, değerlendirme için kime başvurulduğu, bağlam içinde söz konusu değerlerin kimlere ait olduğu mesele edilmiştir. Uzman görüşleri ile halkın estetik kaygıları örtüşmemekle birlikte, genel yargıya göre, istikrarlı bir kamuoyu görüşü olduğu saptanmıştır.

2.3. KSD Süreç Modeli

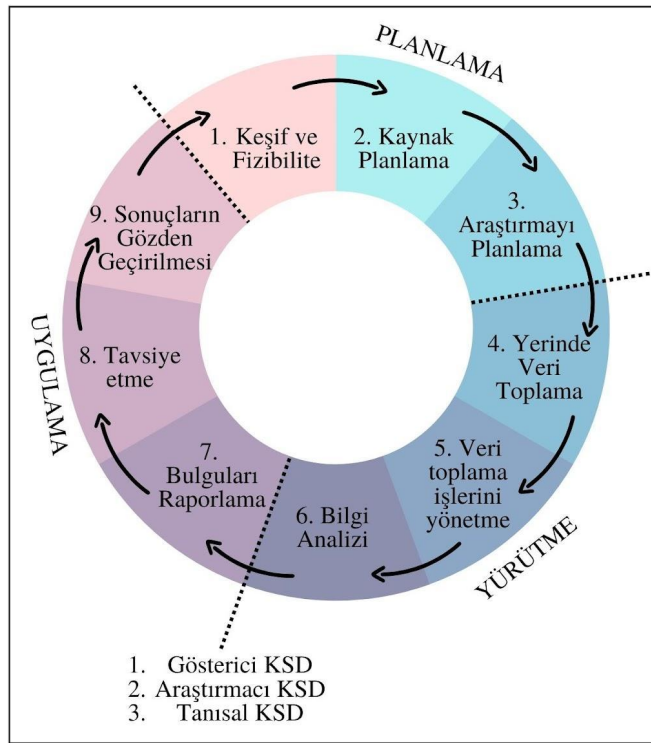
KSD Süreç Modeli; Preiser, Rabinowitz, and White (1988) tarafından geliştirilmiştir [31]. Modele göre, her biri üç adımlı üç aşama vardır (Şekil 2.1). Keşif ve fizibilite, kaynak ve araştırmayı planlamayı kapsayan ‘Planlama’ ilk aşamadır. ‘Yürütme’ aşamasında, yerinde veri toplanmakta, veri toplama prosedürleri izlenmekte ve yönetilmekte, ardından bilgi analiz edilmektedir. Son olarak, ‘Uygulama’ aşaması, bulguları raporlama, eylemler önerme ve sonuçları inceleme gerçekleştirilmektedir.

Uygulama aşaması, seviyelerine göre çeşitlenmektedir ve şu şekilde açıklanmıştır (Şekil 2.1):

Belirten/Gösteren KSD: Kısa süre içinde (birkaç saat ya da gün) yapılan binaların gözden geçirilmesi, denetlenmesi, kullanıcı-İlgili sorumlunun görüşmesi, fotoğraflama ve gözlem ile elde edilen arşiv belgelerinin değerlendirmelerini kapsamaktadır. Konusu, mekân performansı, görsel estetik ve kullanıcı geri beslemeleri üzerine olmaktadır.

Araştıran KSD: Birkaç ay gibi bir sürede var olan literatürün özeti ve durumu benzer mekânların karşılaştırılması ile değerlendirme sonuçları daha detaylı ve güvenli elde edilmektedir. Röportaj, değerlendirme anketi, fotoğraf, video kaydı ve ölçümler yapılmaktadır.

Tanısal / Teşhis Eden KSD: Çok değerli veya büyük ölçekli yapılarda, yaklaşık bir-iki yıl sürmektedir. Kullanıcıların subjektif cevapları karşılaştırılmakta ve çeşitli performans değerlendirmeleri için karmaşık veri toplama ve analiz için araştırma, gözlem ve fiziksel ölçüm gibi gelişmiş teknikler kullanılmaktadır.

Şekil 2.1. KSD Süreç Modeli [31]

2.4. Faydaları ve Engelleri

Belirlenen bir problemin (kullanımla ilgili) çözülmesi, mekânı verimli kullanma, kullanıcı fikirlerini alma, bilgi alışverişinin tasarım etkinliğine veri sağlaması, maliyet ve performans ilişkisini anlama gibi faydalar kısa dönemli olarak nitelendirilmektedir. Maliyeti azaltma, tasarımcının değerlendirmeye katılması, mekân işlevini değiştirme gibi

kararlar alabilme konuları, orta dönemli faydalar olarak, gerekli görülen düzenlemeleri içermektedir. Son olarak, uzun dönemli faydalar ise; tasarım ve yapım kalitesini artıran ölçütler geliştirme, bütçeyi planlama, rehber yayınlar ile sürecin iyileştirilmesini desteklemektir [27].

KSD için oluşturulmuş rehberlerin birden fazla olması ve belli bir kısım standartların geliştirilmemiş olması sebebiyle uygulamaya yönelik eğilim sınırlıdır. Buna bağlı olarak engeller üç grupta ele alınmaktadır. İlk olarak, sahip olma durumuyla birlikte belli konularda söz sahibi bireylerin suçlama kültürüne yatkın eylemler gerçekleştirmesidir. İkinci olarak, teşvik eden konuların uygulamaya bütçe ayıracak kadar yeterli bulunmamasıdır. Son olarak, ilgili yapma kültürünün ve eğitimin yaygın olarak verilmiyor olmasıdır [6].

Riley (2013), KSD yürütücülerinin Bilgi Teknolojilerine ilgili kurum ve kuruluşların olduğunu belirtmiştir. Bu alanın gelişmesi ile, KSD uygulamalarının reddedildiği de bilinmektedir. Sebepleri arasında, uygulamada yönelinen performans türleri gösterilmekte ve KSD aracı, teknoloji ve psikoloji ara kesitinde olduğu vurgulanmıştır. Bina yönetimi için kilit konu alanı ise, çevresel psikoloji ve insan algısına dayalı bina performansının değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir. Buradan, ihtiyaçların ne ölçüde karşıladığını değerlendirmek ve tasarım, performans ve amaca uygunluğun geliştirilebileceği yollar aranmaktadır [20].

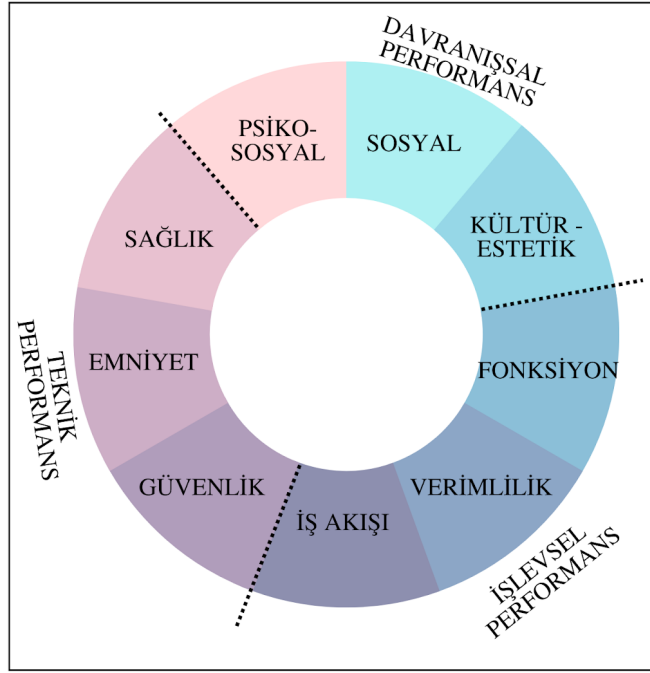
2.5. Performans Değerlendirme Boyutları

Preiser, performans değerlendirme boyutlarını üçe ayırmaktadır [31] ve bu üç bileşen aşağıda belirtilen konular ile ilişkilidir [22]:

Teknik Performans: Yangın emniyeti, strüktür, sağlık koşulları ve havalandırma, elektrik, dış duvarlar, çatılar, iç bitişler, akustik, aydınlatma, ısısal konfor.

İşlevsel Performans: İnsan faktörü (antropometrik, duyuşal, algısal-zihinsel, ergonomik), depolama, iletişim ve iş akışı, esneklik ve değişim.

Davranışsal Performans: Yakınlık ve egemenlik alanı, mahremiyet ve etkileşim, çevresel algılama, imaj ve anlam, çevresel kavrama ve yönelim.

Şekil 2.2. Performans Değerlendirme Boyutları (Preiser ve diğ., 2005: 6)

2.6. Çevresel Anlamı Değerlendirmeye Yönelik Yaklaşımlar

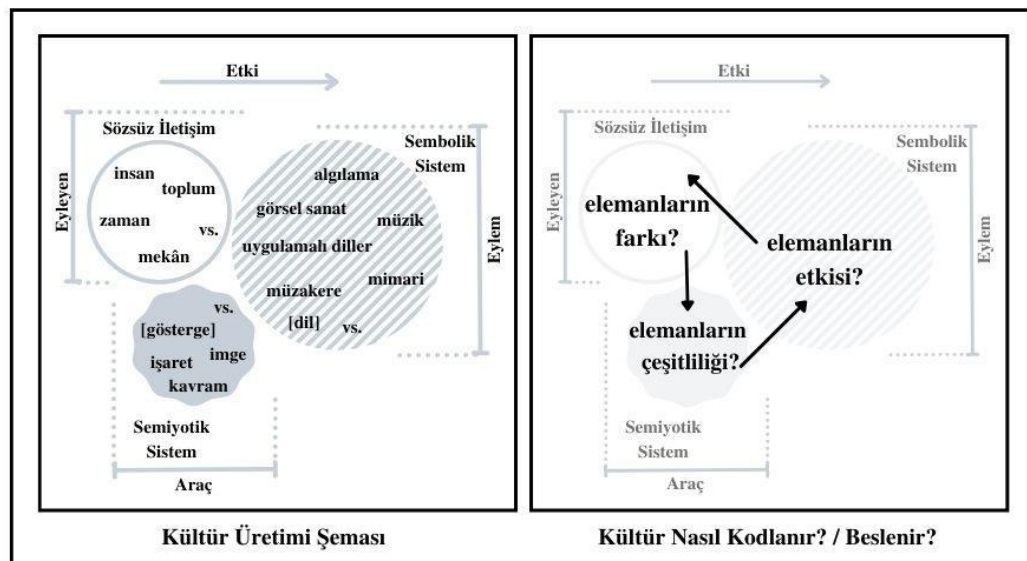
Davranışsal performansın ilgi alanlarından biri olan ‘çevresel anlam’ üzerine tartışmalar, insan-çevre etkileşimi çalışmaları ile altmışlı yıllarda başlamıştır. Özellikle, çevresel tasarım araştırmaları da, ilgili literatüre dayanarak insan-yapılı çevre bağlamına odaklanmaktadır.

Çevresel anlamı değerlendirmeye yönelik, yapısalcılık ve post yapısalcılık düşünce geleneği, deneyim ve özneliliği bir tutmamış, bir “özne teorisi” ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu ihtiyaç, daha çok insanın faillik (işleyen, yapan, eden) rolüne duyulmaktadır. Yapısalcı düşünce, bilinç ve bilinçdışı karşıtlığını baz almaktadır. Burada, söze dökülebilecek ve dökülemeyecek şeyler, insan etkinlikleri için referans alınabilir. Wittgenstein’e göre, söze dökülemeyen yapılması gereken şeydir. Yapısalcı görüşler dışında önemli iki unsur ise; pratik bilinç ve eylemin bağlamsallığıdır [1].

Rapoport (1990), eylemlerin çeşitliliğini incelerken dört bileşenden bahsetmektedir: Eylemin uygunluğu, eylemi gerçekleştirmenin özel yolu, eylemler sisteminin parçası olan ek, bitişik ve ilişkili eylemler, eylemin anlamı. Bu bileşenlerden son üç tanesi değişkendir ve bu sebeple, biçimsel olarak çeşitlilik meydana gelir; çeşitli biçimler çeşitli yönlerden başarılı kabul edilir ve çevresel kalite gibi değerlendirmeler mümkün olabilmektedir. Buradan hareketle, somut bir obje, daha sonra işlevsel bir konumda; bir yönden değerli ya da sembolik anlamlar dizisinin bir parçası olabilmektedir [2].

“Bildiğiniz ve hissettiğiniz her şey, siz onları sembolik olarak ifade etmediğiniz sürece, ki bu ifade iletişimdir, içinde kalır; tıpkı kapısı ve penceresi açılmayan bir evde yaşıyormuşsunuz gibi” [17]. Kültür hakkında konuşulduğunda; bilgi aktarımı, iletişim olarak varsayılır. Bu varsayma, kültürlerin dil ile yakından bağlantılı olması ile açıklanmaktadır [18].

Dilsel Antropolojide; ‘Dil Göreliliği’ üzerine araştırmalar, kullanılan dilin düşünce biçimlerini şekillendirmesini incelemektedir: Göstergebilimsel, dilsel ve söylemsel görelilik olmak üzere üç farklı şekilde ele alınmaktadır. Dilsel görelilik; farklı dilleri konuşan bireylerin birbirinden farklı düşünme biçimlerine sahip olması iken, söylemsel görelilik; aynı ya da farklı dili konuşanların birbirinden bağımsız söylemleri ile nasıl farklı dünya görüşlerine sahip oldukları, ‘söylemsel görelilik’ konusudur. Bununla ilgili, Scherzer ‘kültür ve dil kesişimini yaratan, yeniden yaratan, odaklanan, değiştiren ve aktaran’ rolünün söylem olduğunu ifade etmiştir. Konuşmacılar, söylediklerini daha geniş kültürel bağlam ile ilişkilendirmek için kullanmaktadır. Göstergebilimsel görelilik ise, sembolik bir sistemin kullanımının düşünceyi etkileme biçimidir [7].

Şekil 2.3. İletişim ile Kültür Üretimi (Şekil, Fatma Şenocak tarafından üretilmiştir)

İletinin herhangi bir zaman aşımına maruz kalmadan ‘öteki’ ne, yani amaçlanan birey ile buluşma anı, alımlama kuramı ile ifade edilmektedir. Değerlendirme ile amaçlanan, ‘ilk anlama zihinsel olarak ulaşmada belli bir yol izlenmesi’ fikrine, alımlama analizi çalışmaları, rehber niteliği taşımaktadır. Bu çalışmalarda en önemli etkinin toplumsal koşullar olduğu bilinmektedir (Şekil 2.3).

Claire Kramsch, psiko ve toplum dilbilim; eğitimsel dilbilim ve dilbilimsel antropoloji disiplinlerinin ilgi alanları olan beş soruyu ele almaktadır: Kültürel anlam, dilsel göstergede nasıl kodlanmaktadır?; sözlü eylemde işlevsel olarak kültürel anlam nasıl ifade edilir?; etkileşimdeki bireyler tarafından kültürel anlam nasıl birlikte inşa edilir?; kültürel anlam araştırmaları, dil teknolojilerinden nasıl etkilenir?; kültürel anlam araştırmalarındaki mevcut yöntemsel eğilimler nasıldır? [7].

Saussure, dilbilimsel göstergeyi ses imgesi ve kavram olarak ele almıştır. Ona göre gösteren ve gösterilen dışsal herhangi bir nesneden bağımsızdır ve hem ses imgesi hem de kavram kolektiftir, toplumsal anlaşmalara dayanır. Roland Barthes de ‘Çağdaş Söylenler’ adlı eserinde, kitle kültürünü söylem üzerinden incelemiş ve aynı zamanda ideolojik olarak eleştirirken konuyu göstergebilimsel bir yaklaşımla çözümlemiştir [28].

Barthes, anlamlandırmanın iki düzeyinden bahsetmektedir: Birinci düzeyi (düz anlam) gösteren ve gösterilen ile gösterge ve gönderge arasındaki ilişkiyi betimlemektedir. İkinci düzey (yan anlam) ise, göstergenin kullanıcının duygu, heyecan ve kültürel değerleriyle buluştuğunda oluşan etkileşimi betimlemektedir. Öznelliğe ya da öznelarasılığa doğru kayan değerlendirme için, yorumlayan kadar nesne ya da gösterge de etkilidir [15].

Doğanın ya da gerçekliğin bazı görünümelerini açıklamak ve anlamayı sağlamak adına kültürlerin söylemleri, öyküleri mit olarak tanımlanmaktadır. Barthes, miti birbiriyle ilişkili kavramlar zinciri olarak düşünmektedir. Ona göre yan anlam, gösterenin ikinci düzeydeki anlamı, mit ise gösterilenin ikinci düzeydeki anlamıdır ve ana işlevi de tarihi doğala yaklaştırmaktır. Belli dönemlerde baskın ideolojilerin fikirlerini (kadın-erkek rolleri gibi) yansıtırken kökenleri gizlenmektedir ve arka plandaki sosyo-politik işleyiş de mitolog tarafından ortaya konmaktadır. Dönemsel olarak da mitler dinamik olarak değişimi ve dönüşümü benimseyebilir [15].

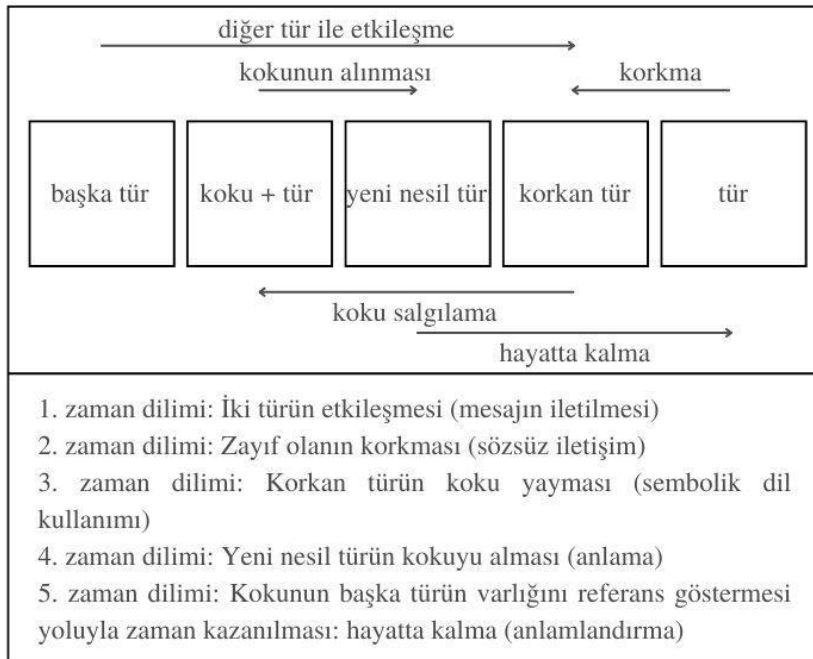
Uzlaşım ve kullanım aracılığıyla nesneler, başka bir kavramın yerine geçen bir anlam kazandığında simgelere dönüşür. Barthes, bu konuyu daha az sistematik bulmaktadır ve bu yüzden de, simgeler daha az doyurucudur. Örneğin, altın zenginliğin bir belirtisel simgesi ve gücün simgesidir. Anlamlandırmanın boyutlarını incelerken yaygın kullanılan iki kavram eğretileme (metafor) ve düzdeğişmece (metonimi)dir. Metafor, bilinmeyen bir durumu açıklamada bilinen bir şeyin referans alınarak ifade edilmesidir ve edebi bir duruş sergilenebilir. Metonimi ise, parçanın bütünü ifade etmesi şeklinde bir işleyiş gösterir ve dolayısıyla eğretilemeden farklı olarak aynı düzlemdeki anlamları (cinayet dizilerinde

kentsel mekân kent yaşamını anlatan düzdeğişmece) birbiriyle ilişkilendirmektedir. Belirtisel olarak işlemekte, gerçekliği etkili şekilde aktarmaktadırlar [15].

3. PROBLEM KONU ALANI: DAVRANIŞ MODELİ ÖNERİSİ

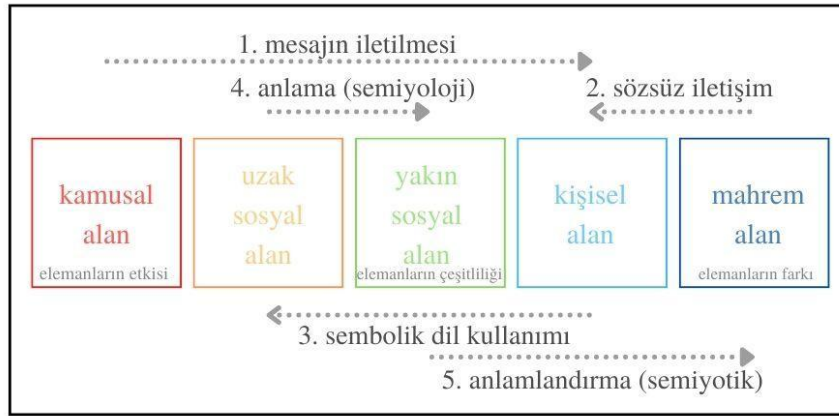
İnsan-çevre etkileşimini, iletişim bağlamının bir ürünü olarak davranışsal performans türünde değerlendirmeye yönelik önerilen bu model, temelinde proksemi teorisine dayanmaktadır. Proksemi (yakınlık), diğer adıyla kişisel alanlar teorisi, canlıların kendi fiziksel çevrelerini nasıl algıladığı ve kullandığı konusuna odaklanmaktadır. Bu konu, kültür çalışmalarıyla bilinen antropolog Edward Hall tarafından çalışılmıştır. Hall, farklı kültürlerle sahip bireylerin davranışa bağlı olarak değerlendirmelerini mesafe değişimlerinden etkilenecek sunduklarını ifade etmektedir.

Proksemik ve işlem gerektiren başka bir kavramsal modeli, Joos sunarken mesafe ve nitelenen durumlar (samimi, gündelik, istişare, resmi, donuk) ilişkilendirilmektedir [10]. Böylelikle, nicel olarak ölçülebilen somut verinin algısal nitelikler ile paralel yapısı elde edilmektedir. Bu yapının olay örgüleri üzerinden okunabilmesi için Hall tarafından sunulan bir örnek bu çalışmada şematize edilmekte, zaman aralıkları ve eylemlerin paralel yapısı sunulmaktadır (Şekil 3.1). Aynı zamanda, proksemik hiyerarşi ile niteliksel durumlar ele alındığında hareketin oluşum sırası bir döngüye tabi tutulmakta, bir örüntü deseni oluşturulmaktadır.

Şekil 3.1. Savunma mekanizması örneği (Şekil, Fatma Şenocak tarafından Canva web uygulaması kullanılarak üretilmiştir)

Olay örgüsünü iletişim bağlamına taşıyan ve Amos Rapoport'un da çevresel anlamı ele aldığı şekilde [2] belirlediği yaklaşımlar, bu eylemler ile ilişkisi ise başka bir şemada gösterilmektedir (Şekil 3.2). Bu şemada, niteliksel durumlar, yine proksemik olarak düzenlenen mekân kavramının türevleri (kamusal, uzak sosyal, yakın sosyal, kişisel, mahrem) ile ifade edilmektedir. Böylelikle, çevresel anlamı oluşturan yaklaşımlar ile bireylerin davranışlarını etkileyen yapıları çevre üzerinden bir değerlendirmenin iletişim bağlamındaki biçimleri çerçevelenmektedir. Bu çerçevede, davranışsal performans için önemli bir parametre entegrasyon değeri ile ilişki kurmak önemlidir. Bu sebeple, parametre değeri renklerle (kırmızı, turuncu, yeşil, mavi ve lacivert) ifade edilmektedir.

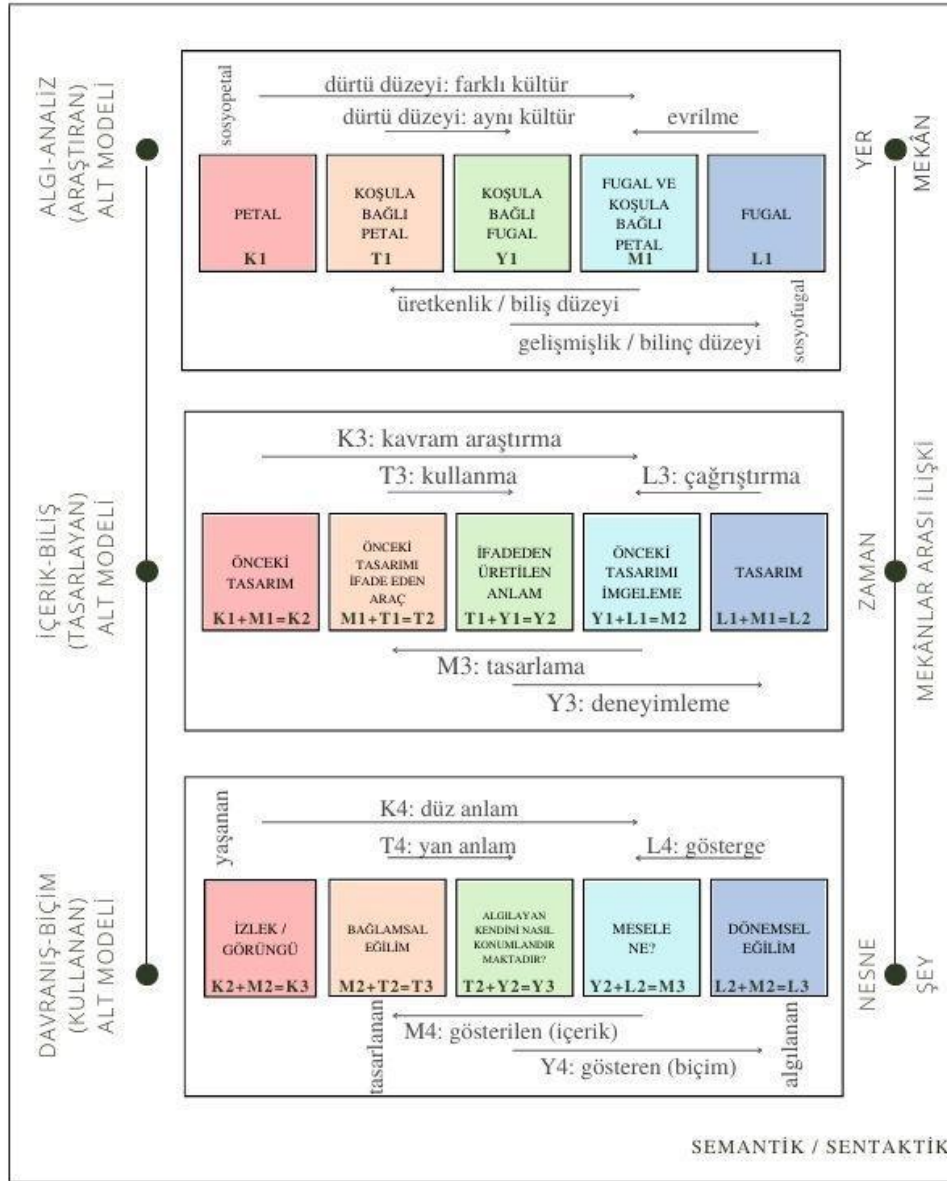

Şekil 3.2. Mekân Üretimi (Şekil, Fatma Şenocak tarafından Canva web uygulaması kullanılarak üretilmiştir)

Oluşturulan şema, dilbilimsel anlamda canlıların etkileşim süreçlerine referans veriyor olsa da, daha karmaşık ve tekrar eden örüntüyü temsil etmektedir. Örneğin, sözsüz iletişim kavramını şemada, bir hayvanın korkması eylemini de, bir insanın bilişsel olarak oluşan tepkisini de ifade ediyor olabilmektedir. Bu anlamda iletişim bağlamının çift yönlü olması, yani bildirişim kavramına vurgu yapmak gerekmektedir. Bildirişim kavramını açıklayan iki yaklaşımdan geleneksel olan, düşüncenin aynen aktarımının gerçekleştiğini savunurken durağan bir yapıdan (kodlama/encoding-kod çözme/decoding) bahsetmektedir. Diğerisi ise bağıntı kuramıdır ve onun ifadeleri şu şekildedir: Konuşmacı, dinleyicinin bilişsel çevresinde değişiklik yaratmaktadır ve iletilen sözceler, psikolojik bir oluşum olan bağlam ile belirli bir dengeye üç şekilde ulaşmaktadır: eski bilginin doğrulanması, eski bilginin yanlışlanması, iletilen bilginin eski bilgi ile birlikte yeni bir bilgi üretmesi [12]. Diğer yandan, insanın kendi içinde, zamanı ve mekânı paralel olarak kurguladığı; bu sayede evrensel iletişim biçiminin sağlandığı bilinmektedir. Bu durum ise, belli bir

kültürdeki köklü mekân örüntülerini, kullanıcıların farklı duyumsama özellikleriyle tecrübe etmesine (yüksek duvarların bireyin kendisini dışlanmış hissettirmesi gibi) sebep olabilmektedir [10]. Buradan yola çıkarak, önerilen modelin amacı, ilk olarak, geçmiş tasarım süreçlerinde alınmış ve geçerliliğini belli süre korumuş tasarım kararların; ancak, günümüz kültürel süreklilik içinde aksayan biçimlerini ele almaktır. İkincisi ise, mevcut imkânlarla oluşan kültürlerarası bağlama uyum sağlamada, özgün olan kodların farkında olmayı sağlamaktır. Böylelikle, belli bir kültüre tanımlı yapılı çevrenin hakkında değerlendirme yapmak için bir yaklaşım benimsenmektedir.

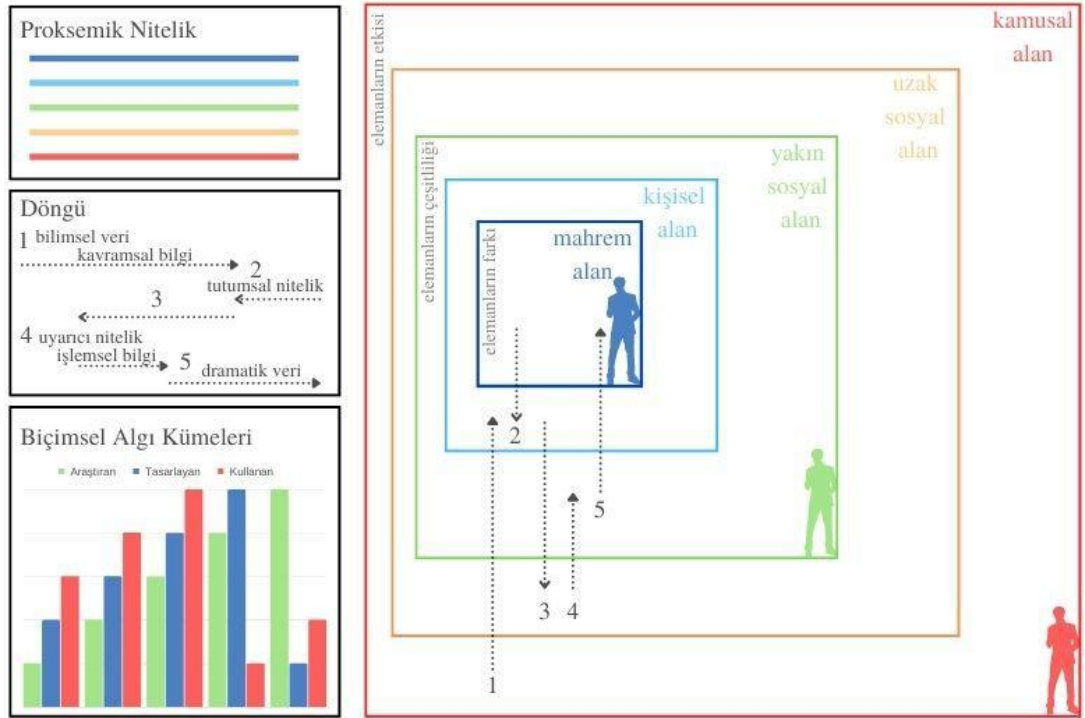
3.1. Davranışsal Performans Değerlendirme Modeli

Şekil 3.3. Davranışsal Performans Değerlendirme Modeli (Şekil, Fatma Şenocak tarafından Canva web uygulaması kullanılarak üretilmiştir)

Not: Alt modellerin birbirini takip eden süreçler olduğunu ifade edebilmek adına düğümler entegrasyon değerlerini gösteren renklerin baş harfleriyle (K1, T1, Y1, M1, L1; K1+M1; K2+M2 gibi) kodlanmıştır.

Çalışma kapsamında, zamanın ve mekânın paralel kurgusundan faydalanan davranış modeli, davranışsal performans türünü ‘araştıran’, ‘tasarlayan’ ve ‘kullanan’ rollerine indirgeyen ve algı-analiz, içerik-biliş, davranış-biçim olmak üzere; proksemik örüntüyü içeren üç alt modeli açıklamaktadır (Şekil 3.3).

Şekil 3.4. Davranış Prensipli Açıklayan Şema (Şekil, Fatma Şenocak tarafından Canva web uygulaması kullanılarak üretilmiştir)

Araştıran rolü, öznenin yapıli çevre üzerinden kültür ile, başka deyişle, köklü mekân örüntüleri ile ilişkilendirme sürecini işleyen ara kesittir. Döngü; uzun zaman aralığında ve az sıklıkla gerçekleşmektedir. Her döngü, yapıli çevreyi yorumlayan bireyin yer değiştirme hareketini ifadesi de olabileceği gibi, bölümlenen yapıya ait organizasyon şemasının zaman içindeki değişimine referans vermektedir. Dolayısıyla, uzun bir zaman aralığında gerçekleşen olay örgüsü ve değişimin kendisi ilişkilendirilmekte, bu davranış algı-analiz alt modeli olarak açıklanmaktadır. Bu alt modelde, hiyerarşi, çizgisel ve spiral olmak üzere uzaklaştırıcı (sosyo fugal) ve yakınlaştırıcı (sosyo petal) mekân kavramları ile sağlanmaktadır. Zihinsel ve fiziksel sürecin eş dizim niteliği etki alanı oluşturmaktadır ve

tasarlayan rolü için zaman aralığı daralmakta, ancak, döngünün sıklığı artmaktadır. Bu, yapılı çevrede, işlevselliği oluşturan organizasyon niteliğini sunmak için gerekli kaygıları temsilen içerik-biliş alt modelini açıklamaktadır. Bu alt modelde, hiyerarşi, mesaj yayma gücü ile ilişkilendirilmektedir. Örneğin, tarihi düzeyde bir mekân, insanları dilsiz bir vesayete maruz bırakırken varlığını onlar üzerinde güç kullanarak sürdürmekte, tarihteki öznenin anlatısını eleştirmeye yoğunlaşmaktadır [30]. Diğer yandan, ikna ve sosyal etki üzerine araştırmalara dayanan Dinamik Sosyal Etki Teorisi, kişiler arası iletişim ortamını kullanmaktadır. Bu araştırmalara göre; bireyin diğerlerinden deneyimlediği etki miktarı, iletişimin gücü, yakınlığı ve sayısının ortak işlevidir. Örneğin, belirli bir konuda inancı değiştirme olasılığı, alternatif görüşü ileten kaynağın etki gücüne bağlıdır: Yüksek statü, açık sözlülük, ikna edici tavır, yakın ilişki, alternatifini destekleyen birey sayısı gibi. Bu etki, tek yönlü ve kısa zamana odaklanan çalışmalara daha çok konu olmaktadır. Ancak, çift yönlü ve uzun süreli tekrarlanan iletişim süreci de söz konusudur. Bu dinamik sürecin; iletişim psikolojisinin ve sosyal etkinin çıktıları, kültür üretimini doğrudan etkilemektedir. Etkinin gücü ve dolayısıyla karşılıklı etkileme, sosyal alanda fiziksel yakınlık ilişkisine bağlı olarak değişmektedir (yakınlık arttıkça etkileşim artar). Yenilenen etkileşim, zamanla üç yapının oluşmasına izin vermektedir: *Konsolidasyon/sağlamlaştırma* (bireyler ortak inanç ve ya geleneğe sahipse), *kümelenme* ve *korelasyon*. Bu yapılar, üst ölçekten incelendiğinde, yerel kültürler olarak karşımıza çıkmaktadır. Sema Serim ve ark., bu süreci şu şekilde açıklamaktadır: Sorgulanmaya açık ve farklı düşünce yapılarından değerlendirme gerektiren bilgiler vardır. Model ve anlatı arasında kabul edilebilir alan yaratılmakta ve tasarlama eylemi ile bilginin özerk niteliği korunmaktadır [26]. Son olarak kullanan rolü, işlevselliğin boyutlarıyla ilişkilenen öznenin etkinliğini ifade etmektedir. Bu etkinlik, kısa zaman aralığında ve çok sıklıkta gerçekleşmektedir. Davranış-biçim alt modelinde, bu döngü, kullanıcı tarafından üretilen ‘şey’ ile ilişkilidir ve göstergebilim alanında tanımlanan (düz anlam, yan anlam gibi) kavramlardan faydalanmaktadır. Bu ‘şey’, yerel kültürler için kollektif hafızada belirginlik kazanmış ikili yapıları ifade etmektedir (Kapının biçimi ve zihindeki işlevi gibi).

Tablo 3.1. Spiral düzende Mekân-Mekânlar Arası İlişki-Şey Boyutu (Tablo, Fatma Şenocak tarafından üretilmiştir)

Bütün - Parça	Entegrasyon en fazla	Entegrasyon en az
Çok Geçirgen Mekân - Az Geçirgen Mekân	K1 (kamusal alan)	L1 (mahrem alan)
Çok Halkalılık - Az Halkalılık	K2 (K1+M1) (önceki tasarım)	L2 (L1+M1) (sonraki tasarım)
Kararsız - Kararlı	K3 (K2+M2) (etki)	L3 (L2+M2) (yorum)

Semantik olarak eşleşen ikili yapı (fiziksel ve zihinsel izlek), kullanıcı için olağan olduğunda (bağlama ait hissetmek), kullanıcının tepki vermesi için koşullanma sağlanmaktadır (Kapıyı açmada kararlı olma gibi). Böyle bir olay örgüsü tamamlandığında, yerel kültürün gösterileni (kapının özellikleri gibi) ve öznenin yorumu somut veriler olarak yansımaktadır. Yorum, iki farklı ölçü sistemine bağlı olarak algıda fark yaratmaktadır. Spiral düzende mekân-mekânlar arası ilişki-şey boyutu olarak ifade edilen, sistemi kendinden ibaret kabul eden yerel ölçümdür (Tablo 3.1). Zihinde başka bir mekân oluşumuna izin veren olgu, değerlendirmeyi çizgisel düzende mekân-mekânlar arası ilişki-şey boyutuna taşımaktadır (global ölçü sistemi, Tablo 3.2). Zaman ekseninde, çizgiselliğin nasıl sağlandığı dönemsel eğilime dayandırılan veriler ile ilişkilendirilmektedir. Fiziksel çevrede ise, gerçek anlamında çizgisel düzen, içten dışa, çoktan aza olarak ele alınmaktadır. Böyle bir düzende, benzeterek ve bağdaştırarak çağrıştırmaya da kollektif bir varsayım oluşturmaktadır. Örneğin, kapının üzerinde doğaya ait çiçek figürü kullanılması (gösteren) ya da ağaçtan üretilen kapı (gösterge).

Tablo 3.2. Çizgisel düzende Mekân-Mekânlar Arası İlişki-Şey Boyutu (Tablo, Fatma Şenocak tarafından üretilmiştir)

Bütünün Parçası - Parçanın Parçası	Entegrasyon en fazla	Entegrasyon en az
Dış Mekân - İç Mekân	K1 (kamusal alan)	L1 (mahrem alan)
Çok Entegreli İlişki - Az Entegreli ilişki	K2 (K1+M1) (önceki tasarım)	L2 (L1+M1) (sonraki tasarım)
Parametreler - Biçimsel Algı	K3 (K2+M2) (etki)	L3 (L2+M2) (yorum)

Tablo 3.3. Davranış Modelinin Yer-Zaman-Nesne Boyutu (Tablo, Fatma Şenocak tarafından üretilmiştir)

Bütün - Parça	Entegrasyon en fazla	Entegrasyon en az
Kültür - Araştıran	K1 (kamusal alan)	L1 (mahrem alan)
Zihinsel ve Fiziksel (eş dizim) Süreç - Tasarlayan	K2 (K1+M1) (önceki tasarım)	L2 (L1+M1) (sonraki tasarım)
Kişisel Süreç - Kullanan	K3 (K2+M2) (etki)	L3 (L2+M2) (yorum)

Modelin ele aldığı şekilde araştıran, tasarlayan ve kullanan rolleri, canlı ve cansız sistemler için ortak işlevlerdir. Dinamik bir sistemin değerlendirilmesi için karşılıklı oluşturan durumlar spiral ve çizgisel boyutta, farklı anlam düzeyleriyle ele alınmaktadır. Spiral düzen, doğrudan yaşanan bağlamın parametreleriyle (geçirgenlik, halkalılık, kararlılık) ilişkilendirilirken çizgisel düzen, fiziksel çevre ile sınırlandırılmıştır. Ele alınan durağan sistem ise, daha tanımlı olan yer-zaman-nesne boyutudur (Tablo 3.3). Dolayısıyla, davranış modelindeki proksemik hiyerarşiye göre her düğümün daha somut verilere dönüşmüş biçimleri sentaksa (dizime) bağlı olarak değerlendirmeye katılmaktadır.

3.2. Osmanlı - Türk Evi Örnekleme

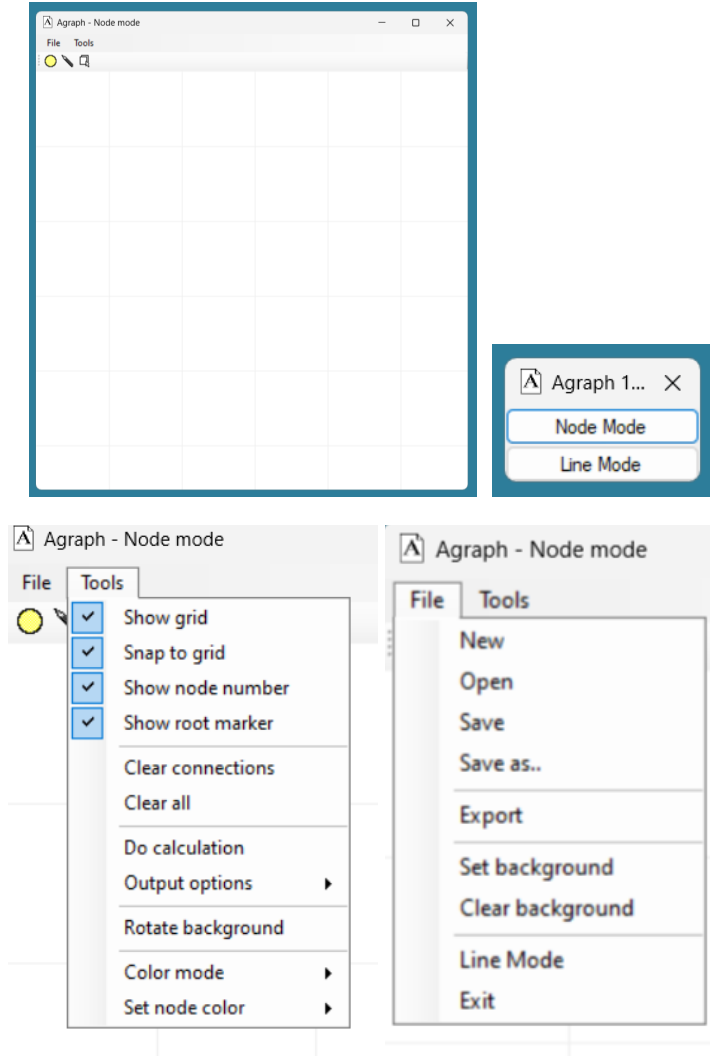
3.2.1. Seçilme Sebebi

Osmanlı evi, Anadolu evi gibi literatürde farklı adlarla tanımlandığı görülen geleneksel evin bölgesel ve dönemsel çeşitlilik barındıran yapısı akademik olarak göz ardı edilmemektedir. Ancak, geleneğin aynı fiziksel ve kültürel bileşenlerle, hatta benzer soyut

dizgelerin varlığına işaret eden tanımlarına da dikkat çekilmektedir. Bu anlamda, kültürün süreklilik kazanmasında ve ideal özgün yapıların üretiminde benzer-farklı yönleri ve işlevselliği [29] ile bu evler örneklem oluşturmaktadır. Özellikle, yerel mimarlığın devam eden etkilerine rağmen, ulusalcılık gibi dış etkilere maruz kalınan dönemlerde gelenekten tarihi olarak yok olmuş bir konut kültürü olarak yansıtılmaktadır [8]. Değişen yapma biçimlerinin ve yeni teknolojilerin varlığı, ideolojilere göre üretme gibi yeni dinamik süreçleri getirmekte, söz konusu soyut dizgelerin değerlendirilmesi ihtiyacı artmaktadır. Diğer yandan, coğrafya konumu ile açıklanan, barındırdığı iklim özelliklerine göre malzeme çeşitliliği, dönemsel sosyo-ekonomik etkiler gibi konuların aslında ideali açıklamış imgeleri kullanmada birer araç ve her durumda kolektif hafızanın bir parçası olduklarını söylemek gerekmektedir. Özetle, bu evlerin, mekân ve işlevleri ile çeşitli temaları içermesi; farklı genotipte söz dizimlerini barındıran çoklu varyasyonlara sahip olması, çalışma kapsamında değerlendirmeye uygun görülmüştür.

3.2.2. İşlem Öncesi: AGRAPH Bilgisayar Programı ile Sentaks Hesaplama

Mekân sentaksını hesaplamaya yönelik geliştirilen AGRAPH Bilgisayar Programı, Paul Benze ve Bendik Manum, daha sonra da Espen Rusten ve Bendik Manum tarafından çalışılmıştır. Programın arayüzü şekildeki gibidir (Şekil 3.5).

Şekil 3.5. AGRAPH Bilgisayar programı arayüzü (Şekil, Fatma Şenocak tarafından ekran görüntüsü alınarak üretilmiştir)

Sentaks hesaplamada kullanılan bu programın parametreleri (Toplam Derinlik - TDn, Ortalama Derinlik - MDn, Görelî Asimetri, Entegrasyon Değeri - i ve Kontrol Değeri - CV) ile aralarındaki bağıntı şöyle açıklanmaktadır [5]:

Bir düğümün Toplam Derinlik (TDn) değeri, onunla ilişkili ve ilişkisiz düğümlere en kısa mesafe toplamı ile bulunmaktadır (k = toplam düğüm sayısı). Bir düğümün Ortalama Derinlik (MDn) değeri, onunla ilişkili ve ilişkisiz düğümlere ortalama en kısa mesafedir. İki parametre arasındaki bağıntı, $MDn = TDn / (k-1)$ şeklinde ifade edilmiştir.

Görelî Asimetri (RA) değeri, bir düğümün 0 ile 1 arasında entegrasyon değerini tanımlamaktadır. Entegrasyon değeri ile ters orantılı bağıntıya sahiptir ($i = 1/RA$). Aşağıdaki gibi ortalama derinlikten referans olarak hesaplanmaktadır.

$$RA = 2.(MDn-1) / (k-2) \quad 0 \leq RA \leq 1$$

Kontrol Değeri (Cv), her düğümün ilişkili düğümlere 1 tam sayısını eşit olarak dağıttığı işlem esnasında düğümün aldığı toplam değerdir.

Orhun (1999), mekân sentaksı bakımından Türkiye'deki konut tiplerini kapsamlı olarak incelemiş ve pişirme-bütünleşik ve yaşam-bütünleşik olmak üzere iki tema belirlemiştir. Çalışmada belli parametreler aşağıdaki gibi açıklanmıştır [9]:

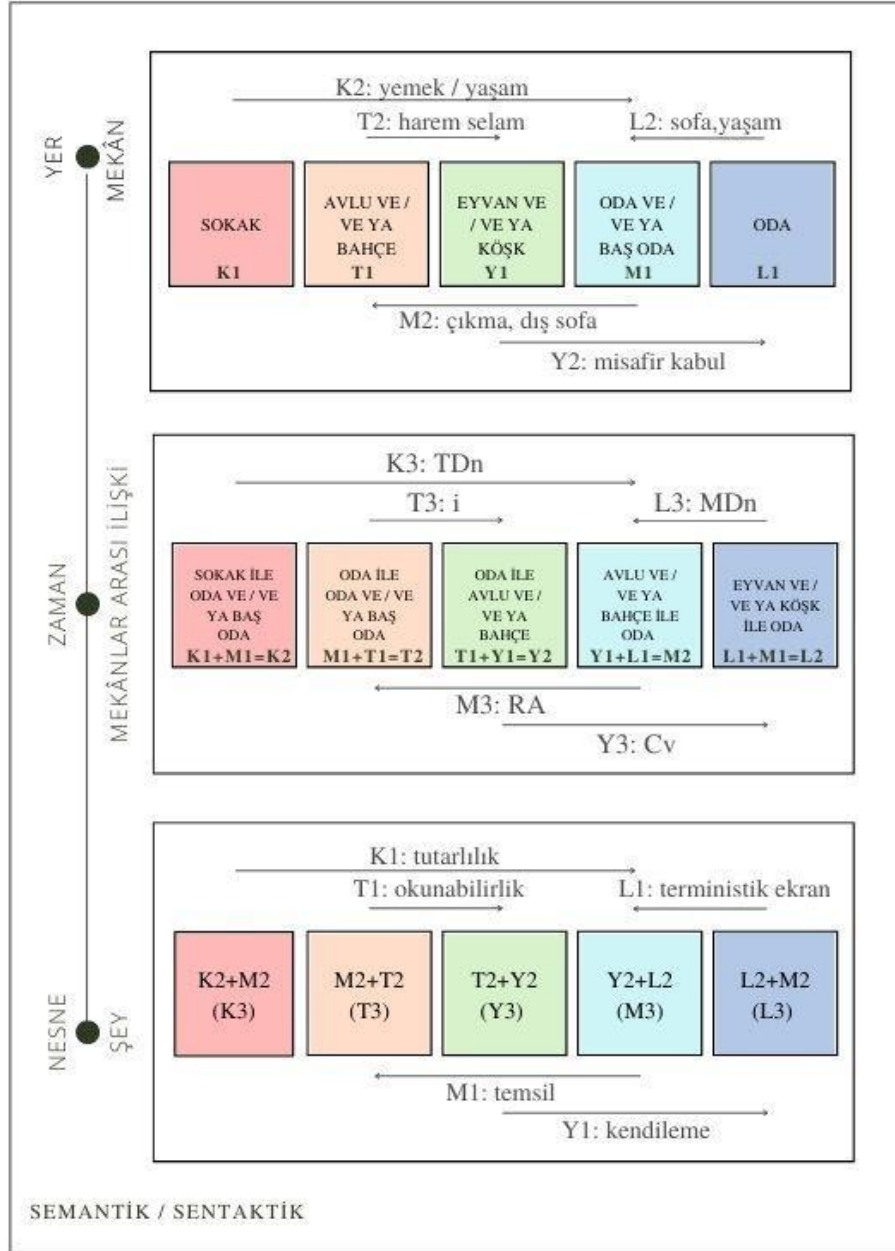
Bir alanın ortalama derinliği (MDn), diğer tüm alanlara göre ne kadar geçirgen olduğunu açıklayan entegrasyondur. Ortalama derinlik arttıkça ayrışma yani düşük entegrasyon anlaşılmaktadır.

Alan (en az üç farklı) entegrasyonundaki farklılaşma derecesi, temel fark faktörünü ifade etmektedir. Yüksek değer homojen, düşük değer yapılaşmayı göstermektedir.

Bir düğümden diğerine yönelme derecesi ise, halkalılık parametresini ifade etmektedir. Mekânın dizimsel niteliğini anlama da, biçimsel algı kümelerini kullanarak parametreler arasındaki bağıntının semantik çözümlemesi ile mümkün olmaktadır.

3.2.3. Tahmin

Osmanlı - Türk evini değerlendirmek üzere oluşturulan davranışsal performans modeli (Şekil 3.8), önerilen davranış modeli ile semantik-sentaktik ilişkisinden faydalanmaktadır. Algı-analiz alt modelinde proksemik hiyerarşi, dıştan içe yapının olası bölümleri ile paralellik sağlamaktadır. Bu bölümler, sentaktik hesaplamada düğüm olarak ifade edilmektedir. Düğümler arası hareketi temalaştıran kavramlar örüntü içinde tanımlanmıştır. Örüntü içindeki ilk hareket (K2: sokak ve oda/başoda arasında), farklı genotipte yapıların organizasyonu ile ilişkili pişirme bütünleşik ve yaşam bütünleşik çeşitliliğini iletmektedir. İkinci hareket (L2: oda ve oda/başoda arasında), Osmanlı-Türk evi gelişiminde, özellikle son dönem olan orta sofalı tipe geçilip geçilmediği ve ya yaşam katının (üst kat) organizasyon şeması mesele olmuştur. Bu şema, tipleri belirlemede kullanılmaktadır [24]. Sonraki hareket (M2: oda/başoda ve avlu/bahçe arasında), sofanın ilk hali olan dış sofa, bazen de hayat olarak ifade edilen yapılaşmayı ya da sokağa taşan çıkma hareketine dikkat çekmektedir. Dördüncü hareket (T2: avlu/bahçe ve eyvan/köşk arasında), yapı içinde sosyal düzeni ifade eden harem ve selam gibi oluşumlardır. Son olarak (Y2: eyvan/köşk ve oda arasında), tipler arasında önemli bir işlev olan misafirin kabul edildiği alanın derinliği sorgulanmaktadır.

Şekil 3.6. Osmanlı Türk Evi - Davranışsal Performans Modeli (Global Ölçüm sistemi) (Şekil, Fatma Şenocak tarafından Canva web uygulaması kullanılarak üretilmiştir)

Not: Alt modellerin birbirini takip eden süreçler olduğunu ifade edebilmek adına düğümler, entegrasyon değerlerini gösteren renklerin baş harfleriyle (K1, T1, Y1, M1, L1; K1+M1; K2+M2 gibi) kodlanmıştır.

Yapı içinde hareketlerin aslında bu düğümler arasındaki ilişkiler olarak proksemik hiyerarşi kurduğu, içerik-biliş alt modelinde, her tema ile ilişkili ölçülebilen parametreler sorgulanmakta ve koşullama tablosunda gösterilmektedir (Tablo 3.4).

K2, L2, M2, T2 ve Y2 düğümleri global ölçüm sisteminde (Şekil 3.5), düğümler arası ilişkiyi ifade etmektedir. Mekân sentaksı hesaplarken ise doğrudan entegrasyon değeri ile ilişkili hiyerarşik düğümler incelenmektedir. Dolayısıyla, pişirme bütünleşik ya da yaşam bütünleşik yapı için öncelikle, K2 düğümü toplam derinlik parametresinin ortalama değerin altında olması koşulu, ilk sütunda gösterilmektedir. Sonraki, en entegre alan (Osmanlı-Türk evinde sofa) ile doğrudan ilişkili mahrem alan, L2 düğümü, ortalama derinlik değerinin ortalamasının altında bir değer alıp almaması sorgulanmakta, tabloda son sütunda gösterilmektedir. M2 düğümü, yapıda merkeziliği bozan durumlara odaklanmak üzere, göreceli asimetrik değerinin ortalamasının üstünde bir değer alıp almadığı konusuna referans vermektedir. T2 düğümü, yapılaşan ya da homojen olarak eklemlenen kısmın değerlendirilmesi üzerine, entegrasyon değerini incelemektedir. Son olarak, Y2 düğümü ise, kontrol değerinin yüksek olduğu düğümler için kullanıcı için oluşturulan işlevselliğin (misafir kabul etme gibi) nasıl vurgulandığını göstermektedir.

Örüntüdeki her koşullama, sırayla, davranış-biçim alt modeline (kamusal, uzak sosyal, yakın sosyal, kişisel, mahrem alan) işlenmekte ve parametre-biçimsel algı kümeleri ilişkisi yorumlanmaktadır. Biçimsel algı kümeleri, kullanıcı tercihlerinin hangi parametre değerlerine daha yakın davranışlar sergilediğini yorumlamak üzere kavram araştırma ile belirlenmiştir.

Yaşam bütünleşik ya da pişirme bütünleşik gibi farklı genotipte varyasyonlar, insan - çevre uyumuna verilen geri bildirimler olarak değerlendirilmektedir. Uyum teorisi, insan ve çevreyi orantılı olarak kavramsallaştırıp insan ve çevre değerlerini doğrudan karşılaştırmaktadır. Teoriye göre, etki büyüklüğü (çoklu korelasyonlar), etkileşim ve ana etkileri birlikte içerir. Bu da tutarsızlığa yol açmaktadır. Ayrıca, etkileşim yakınlık ile orantılı değildir [3]. Dolayısıyla, nesne ölçeğinde düzenlemeler, değerlendirme için önemli davranışsal performans verileri içermektedir. Mekân sentaksı üzerinden ise, kamusal ve kişisel alanın halkalılığı, tutarlılığı değerlendirmede çıkış noktası olmaktadır.

Kenneth Burke tarafından iletilen terministik ekran kavramı, eşzamanlılık önermekte [21]; sembolik eylemlerin düzenlendiği dil sistemini ifade etmektedir. Yapıda belli işlevlerle eşleştirilen bölümlenmelerin geçirgenliğinin sorgulanması, terministik ekranı anlamada, mekân sentaksı verilerinin kullanılmasıyla ilgilidir. Örneğin, (yönelim derecesi yüksek ve uzun mesafe geçilerek konumlanmış) kişisel alan (başoda gibi), nesne ölçeğinde yakın ve uzak sosyal alan işlevlerini (oturma yeri gibi) karşılayan niteliktedir.

Temsil kavramı, birinin veya topluluğun adına davranış olarak özdeşleşmiştir. Sokağa taşan konsol olarak çıkma ya da avluya bakan dış sofa mekânları, yakın sosyal alan

içerirken uzak sosyal alan ile ilişkilenen niteliktedir. Bu sebeple, homojenliğin sorgulanması, davranışın temsil anlamında değerlendirilmesi için seçilmektedir.

Kevin Lynch'e göre okunabilirlik kavramı, çevrenin tutarlı bir örüntü ile fark edilebilir nitelik taşıması olarak tanımlanmaktadır. Zihinde imge oluşum süresi ile okunabilirlik düzeyi doğru orantılı olarak ele alınmaktadır. Uzak sosyal ve yakın sosyal alan ilişkilerinin bu bakımdan değerlendirilmesi, nesne düzeninde düşünebilmek için (harem-selam ya da dönme dolap örnekleri gibi) uygun bulunmuştur.

Geniş anlamlar dizisine sahip olabilen kendileme kavramı ile ifade edilmektedir. Genel olarak, kendine ayırma; kendisi için alma; işleve uygun tercih edilme; kendini gerçekleştirmeyi sağlayan etkinlik olarak tanımlanmaktadır [4]. İlişkilerin tutarsızlık yarattığı durumlarda kullanıcı ya da tasarımcı tarafından tercih edilen nesneler ölçeğinde davranışları değerlendirmede, çalışma kapsamında bu kavram kullanılmaktadır.

Tablo 3.4. Biçimsel Algı Kümeleri - Koşullama Tablosu (Tablo, Fatma Şenocak tarafından oluşturulmuştur)

Tutarlılık	Okunabilirlik	Kendileme	Temsil	Terministik Ekran
TDn < ort	i < ort	Cv > ort	RA < ort	MDn > ort
K2	T2	Y2	M2	L2

1. Konut mekân sentaksı bakımından pişirme bütünleşik ya da yaşam bütünleşik olmaktadır. Öyleyse, seçilen kamusal alanda toplam derinlik parametre değerinin ortalamasının altında olması, ilişkili alanlar üzerinden yorum yapabilmek adına ilk koşulu belirtmektedir. (Seçilen kamusal alan en entegre alandır).
2. Mahrem alanın geçirgenliğini (terministik ekran) sorgulamak üzere, seçilen uzak sosyal alanlarda okunabilirlik algı kümesi, 'entegrasyon değeri ortalamasının altında' şeklinde tanımlanmıştır. Ancak, ikinci eylem olmadığından, ortalamasının altında değer almaları beklenmemektedir.
3. Kişisel alanda olası yapılaşmayı (temsil) ifade etmek için, seçilen yakın sosyal alanda kontrol değeri parametresini ortalama üstü olarak koşullayan kendileme algı kümesidir.
4. Kişisel alan için, göreceli asimetri değerinin ortalamasının altında değer alma, alana yapılaşan nitelik kazanmaktadır.

5. Mahrem alanlarda, homojenlik ise, ortalama derinlik değeri ile ölçülmektedir (terministik ekran). Ortalamanın altında bir değer, bu alanların işlev ile uyumuna yani tutarlılığa referans verse de, nesneler ölçeğinde düzenleme gerektirmektedir. Çünkü ikinci eylemdir ve ortalama altında bir değer beklenmemektedir. Yani, seçilen mahrem alan ‘geçirgen değil’ değil; kendi içinde işlevseldir.
6. İçerde entegrasyon değeri en yüksek alanları, kamusal nitelikli olarak ele alma yeni bir durumdur. Misafir ağırlanan baş odanın sokak ile ilişkilene kaygısı ele alınmaktadır. Misafirin en kısa mesafe giderek şeffaf sınırlar sayesinde evin genel kurgusunu deneyimlemesi amaçlanmıştır. Bu kurgu, konut tasarımında, derinliği değeri düşük yapı ile bağdaşmaktadır.
7. Seçilen uzak sosyal alanlar (turuncu renk ile ifade edilen düğümler), dönemin sosyal hayatında kadının rolüne (kadının ev ve dışarı ile ilişkilene özellikleri) bağlı olarak sorgulanan mekânlardır.
8. Seçilen yakın sosyal alanlar (yeşil renk ile ifade edilen düğümler), dönemin sosyal hayatında erkeğin rolüne (erkeğin ev ve dışarı ile ilişkilene özellikleri) bağlı olarak sorgulanan mekânlardır.
9. Ortak (kadın ve erkek) kullanılan sosyal alanlar (sarı renkle ifade edilen düğümler), değişen sosyal rolleri ifade eden mekânsal nitelikleri sorgulamaktadır.
10. Mekân diziminde entegrasyon değeri en düşük olan alanlar (lacivert/mor renk ile ifade edilen düğümler), en dış (sokak) ya da en içte homojen alanlar olarak seçildiğinden değerlendirmeye alınmamaktadır.
11. Kullanıcı rollerinin (kadın ve erkeğin ev içinde ve dışında) ifadesi mekânsal nitelikler, erkek ve kadın için kurgulanmış mekânlar referans alınarak sorgulanmaktadır.

3.2.4. Eğitim

Tablo 3.5. Sentaksta Seçilen Düğümlerin Biçimsel Algı Kümeleri ile İlişkilenmesi (Tablo, Fatma Şenocak tarafından oluşturulmuştur)

Tutarlılık	Okunabilirlik	Kendileme	Temsil	Terministik Ekran
TDn < ort	i < ort	Cv > ort	RA = ort	Cv > ort
K(TDn)	T(i) ve S(i)	S(Cv) ve Y(Cv)	Y(RA)	M(Cv)

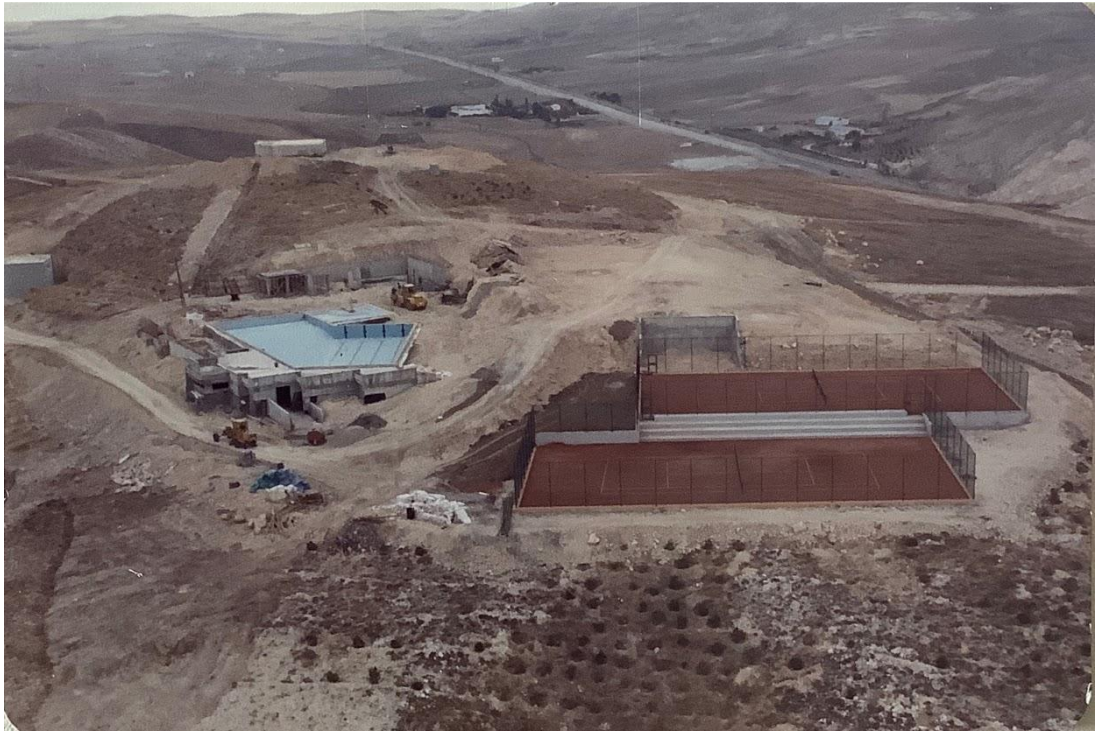
1. Tutarlılık = Derinliğin az olan ve birbiriyle ilişkili mekânların durumu.
2. Kamusal alanda seçilen ve derinliği az olan ilişkili düğümlerin işlevsel nitelikleri sorgulanarak mahremiyet, pişirme bütünleşik ve yaşam bütünleşik kavramlarına referans veren yorum yapılmaktadır.
3. Okunabilirlik = Yapılaşmamış ve homojen olmasıyla algılanan mekânların durumu.
4. Sosyal alanda seçilen ve okunabilir kapalı alanlar, başoda gibi yönelme derecesi yüksek mekânlara referans vermektedir.
5. Kendileme = Sosyal ya da yakın sosyal alanda, en az iki düğümlerle ilişkilenerek geçirgen olma durumu.
6. Sosyal alanda seçilen ve kendilenen kapalı alanlar, sofa gibi ara mekânlara referans vermektedir.
7. Yakın sosyal alanda seçilen ve kendilenen açık alanlar, avlu ve bahçe ile eyvan ve köşk mekânlarına referans vermektedir.
8. Temsil = İki düğümlerle ilişkilenirken birinin uzantısı, diğeri ile iç içe olma durumu.
9. Yakın sosyal alanda seçilen ve temsil davranışı gösteren açık alanlar, avlu veya bahçede tanımlı (pişirme yeri gibi) mekânlara referans vermektedir.
10. Yakın sosyal alanda seçilen ve temsil davranışı gösteren kapalı alanlar, çıkma mekânlarına (ne içerde ne dışarda olma durumu) referans vermektedir.
11. Terministik ekran = Kişisel alanda, en az iki düğümlerle ilişkilenerek geçirgen olma durumu.
12. Kişisel alanda seçilen ve terministik ekran davranışı gösteren kapalı alanlar, oda mekânlarına referans vermektedir.
13. Kişisel alanda seçilen ve terministik ekran davranışı gösteren açık alanlar, yarı açık nitelikli zemin kata referans vermektedir.

4. VAKA ÇALIŞMASI: MESA - (KORU) EVLERİ ÖRNEĞİ

4.1. Seçilme Sebebi

Vaka çalışması, toplu konut üretmek amacıyla 1969'da bir grup mimar ve mühendisin öncülüğünde kurulan Mesa Mesken Sanayi Anonim Şirketinin Koru Evlerini kapsamaktadır. Şirketin konut üretiminde, çevresiyle birlikte yapıyı ve insanı (kullanım sürecinde Müşteri Hizmetleri Birimi , Konut Siteleri ve Bakım Servisi gibi) hizmet sürecine dahil ediyor olması, bu çalışmada ele alınması için önemli bir sebeptir. Bunu, tasarım sürecinde çevre düzenlemeleri, altyapı kararlarının alınması ve teslimden sonra da işletmenin üstlenilmesi ile tamamlamaktadır. Böylelikle, göreceli olarak kullanıcı memnuniyeti sağlanmakta, genel yaklaşımları ve güvenilirliği ile değerlendirilmektedir. Konut üretiminin yanı sıra, yurt içi ve yurt dışı olmak üzere teknik ve sosyal tesis, çevre ve peyzaj düzenlemelerin dışında iş merkezi, alışveriş merkezi, okul, hastane, spor tesisleri, şehir parkları, kültür merkezleri, turizm tesisleri, ofis binaları, sağlık merkezleri, sanayi tesisleri gibi birçok yapı tiplerinde çalışmayı sürdürmektedir. Ayrıca, tünel kalıp başta olmak üzere, çelik kalıp, çelik hasır, prefabrik elemanlar ve doğrama gibi yapı bileşenleri üretimini yapmaktadır (Mehmet Tevfik Gürsu ile kişisel görüşme, 15.12.2020).

Koru Evleri (Resim 4.1), Ankara-Eskişehir yolu üzerinde ve Ankara'ya 17 km. uzaklıkta 1650 konuttan oluşmaktadır. Bu toplu yaşam alanı, 1980'li yıllarda belirli bir kullanıcı grubu için geliştirilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, genel yaklaşım olarak, konutların çevreleri ile birlikte planlanması, işletme hizmeti ile birlikte sunulması, kullanım aşamasında yenileme ve onarım hizmeti sağlanması amaçlanmıştır. 400 dekarlık bu alanda 8000 kişi için kurgulanan yerleşim planı, okul, spor merkezi, çocuk parkı, alışveriş merkezi ve otopark alanlarını içeren mimari programa sahiptir [11].

İlk olarak, 1978-79 yıllarında, yerleşim planında (Resim 4.3) da görülen sıra evler ve çevresinde gül bahçesi ile kendini cazip kılan Gül blok yapılmıştır. Çiçek isimleri verilen bu bloklar, sistem içinde konut çeşitliliği yaratırken aynı zamanda alanın yeşil alan için ayrılan yüzdesinin yarısından fazla olmasını sağlamıştır. Çevredeki yapılaşmaya örnek teşkil

eden doğayla iç içe olma durumu ve kentin yerleşkeleri, kent planına da uygun olarak batıya doğru bir büyüme göstermiştir. Güvenlik ihtiyacı ön planda olmadığından kapıda bekçi bulunması gibi sistem olmamış, kapalı bir site olarak düşünülmemiştir. Günümüzde de tam bir site özelliği göstermemek ile birlikte, güvenlik birimleri mevcuttur, ancak, belediyeye ait toplu taşıma araçları için halka açık güzergah barındırmaktadır. Zamanında da KOSAŞ'ın sağladığı ulaşım hizmeti ile kullanıcılar, tiyatro gibi faaliyetlere katılmıştır. Ayrıca, çevre temizliği ve düzenlemelerini de bu kurum üstlenmiştir. Bunun gibi hizmetlerin varlığı, kullanıcının MESA'ya olan güvenini sağlamıştır. Günümüzde ise, sistemli ve güvenilir izlenime KORUGEN ve KORUYÖN hizmetleriyle dikkat çekilmektedir (Gülderen Taşçıoğlu ile kişisel görüşme, 21.12.2020).

Şekil 4.4 Mesa - Kuru Evleri Görünüm (23.12.20 tarihinde Fatma Şenocak tarafından çekilmiştir)

İmar planına göre az katlı ve çok katlı olacak parseller bellidir. Az katlılarda yükseklik 6.50 ile sınırlandırılmıştır. Aralarda MESA kurumuna ait olmayan, müşteriye satılan parseller de mevcuttur. Parsellerin çoğu 500-550 m² olan küçük alanlardır. Önden 5 metre, yanlardan ve arkadan 3 metre çekildiğinde bahçe ile birlikte mütevazı tasarlanan yapılardır. Alt katta girerken antre, mutfak, salon, tuvalet ve üst katta genelde 3, bazen de 4 oda oluşturulmuştur. Bir de eğimden dolayı bazen açıkta kalan bazen gömülü olan bodrum katları tasarlanmıştır. Dış tarafta ve iç tarafta, bazıları, büyük dediğimiz 750-800 m² olan parseller de mevcuttur (Gülderen Taşçıoğlu ile kişisel görüşme, 21.12.2020).

Üretilen konut tipleri; cumba, kepenk, giyotin pencereler ve saçak gibi elemanlarını bulundurmaktadır. Genel itibarıyla, Osmanlı-Türk evini yeniden oluşturmak amacı olmasa

da öykünen bir yaklaşım sergilenmektedir (Mehmet Tefik Gürsu ile kişisel görüşme, 15.12.2020 ve Gülderem Taşçıoğlu ile kişisel görüşme, 21.12.2020).

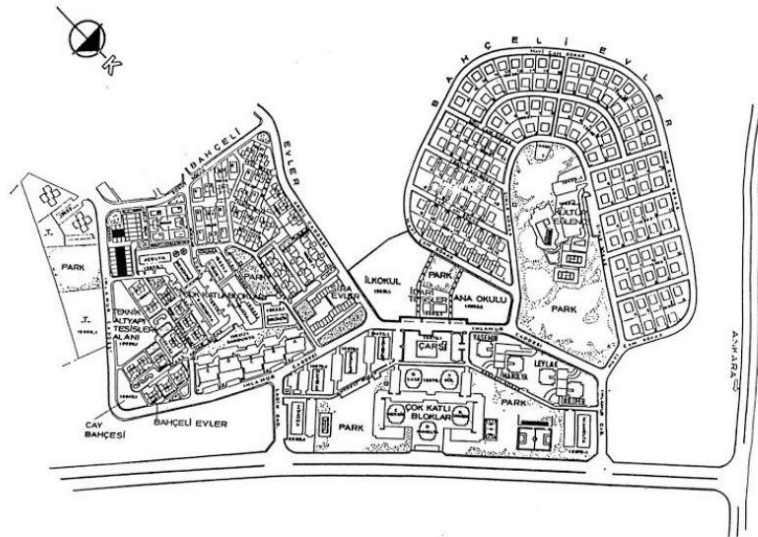
4.2. Tasarım Kayıtları ve Değerlendirme

Sofa ile ifade edilen yapının ortak alan gibi çalıştığı ve çok işlevli olarak kullanıldığı sistem ile vaka örneğinde seçilen kamusal alanın toplam derinlik alanı ölçümlenerek davranış benzerliği anlamsal olarak sorgulanmaktadır. Bu (kamusal) alan ile ilişkili mekânlar sofanın tipine göre farklılık göstermektedir. Örneğin, bir dış sofanın avlu ile ilişkilenebildiği konutlarda merdivenin sınırlarının açık olması mekânda okunabilirliği sağlamaktadır. Böyle bir duyarlılık, seçilen uzak sosyal alanlarda gözetilmektedir. Bu sebeple, seçilen uzak sosyal alanın niteliği önem kazanmaktadır. Bu nitelik, yaşam bütünleşik ya da pişirme bütünleşik yorumunu yapabilmek için de kullanılmaktadır. İkinci önemli kaygı ise, geleneksel konutta, okunabilir olmayan mekânların da tasarlanmış olmasıdır. Bu iki değer, seçilen bu alanlarda entegrasyon değeri ölçümlenerek belirlenmektedir. Hesaplanan ortalama değer in altında alanlar için, mekân sentaksı üzerinden okunabilir yorumu yapılmaktadır. Seçilen uzak sosyal alanların okunabilir mekânlar olması beklenmemektedir. Seçilen yakın sosyal alan ise, sentaks üzerinden incelendiğinde, okunabilir mekânlardan oluşmaktadır. Bu alanlardan çok geçişli olanların kontrol değeri, ortalama değerden yüksektir. Bu durum ise, misafir ağırlama işlevi için başodanın konumu ve merdiven bitişi arasındaki ilişki ile bağdaştırılmaktadır. Çünkü, kendilenen bu alanlara yönelme derecesi yüksektir. Böyle mekânların bulunması uzak sosyal ve kişisel alan arasındaki dengeyi etkilemektedir. Kişisel alanda göreceli asimetri değerinin ortalama üstü olduğu mekânlar, temsil ile ifade edilmektedir. Başoda gibi kişisel alanda dışarıyı gözetleme gibi bir işleve sahip yapının sokak ile iç içe çıkmalar olduğu ve çoğunlukla geleneksel evi tanımlamada kullanıldığı bilinmektedir. Son olarak, seçilen mahrem alanların, dolayısıyla okunabilir olmayan mekânların ortalama derinlik değeri incelenmektedir. Bu, teministik ekran kavramıyla ilişkilendirilmiştir. Çünkü, kişisel alan ile ilişkilenecek üzere, bu alanlarda işlevlilik tanımlanmıştır. Bulgular üzerinden, seçilen bu (mahrem) alanların niteliği de karşılaştırılmaktadır.

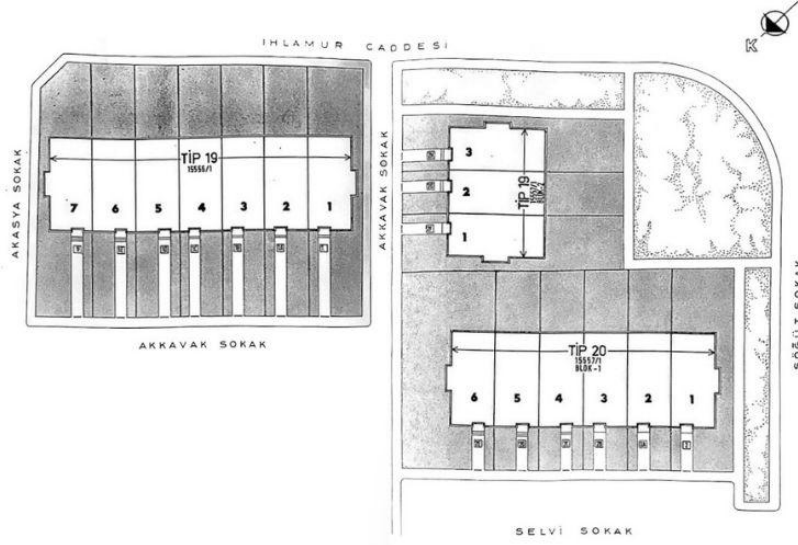
4.2.1. Sıraevler

Zaman içinde alçak katlıların olduğu kısımda mevzi imar değişikliği sebebiyle belli bölgelerde plan değişikliğine de gidilmiştir. Sıra evlerin olduğu kısım komple mevzi imar planı ile daha organik gelişmiş ve çeşitlenmiştir (Resim 4.3). Öncesinde Batıkent örneğinde, sıra evler denenmiş ve yaşanmayan mekânlar olarak değerlendirilince bu çeşitlilik değerli bulunmuştur. Ayrıca, o dönemler planlamada alanlar çok mütevazî

Yapılar, sıra ev niteliğini koruyan iki tip (kenar ve orta konut) olarak çeşitlenmiştir. Bu tiplerin vaziyet planı, görünüşler, planları gibi tasarım kayıtları (Şekil 4.5, Şekil 4.6, Şekil 4.7, Şekil 4.8, Şekil 4.9) gösterilmektedir. Ayrıca, tiplerin planları üzerinden mekân sentaksı değerleri, değerlendirmede kullanılmak üzere, çalışmada işlem öncesini oluşturmaktadır (Şekil 4.11 ve Şekil 4.12).

35

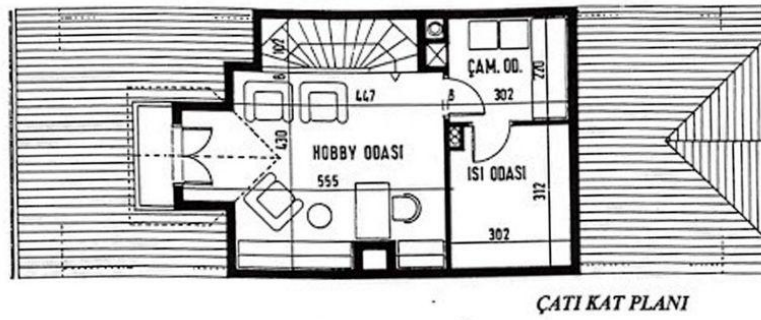
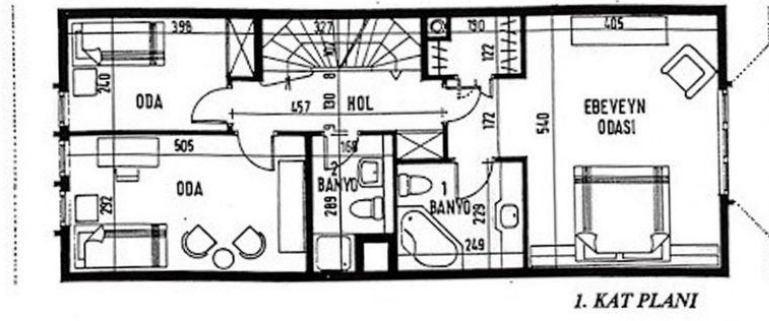
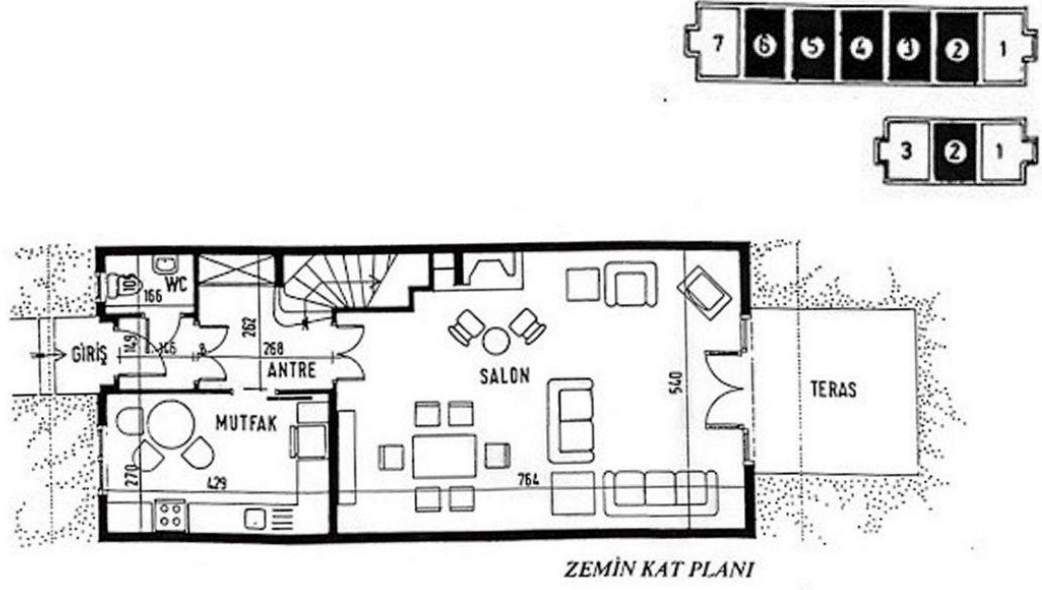
Şekil 4.6. Sıraevler - Yerleşim Planında Gösterimi (Proje Müellifi Gülderen Taşçıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

Şekil 4.7. Sıraevler - Yerleşim Planı (Proje Müellifi Gülderen Taşçıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

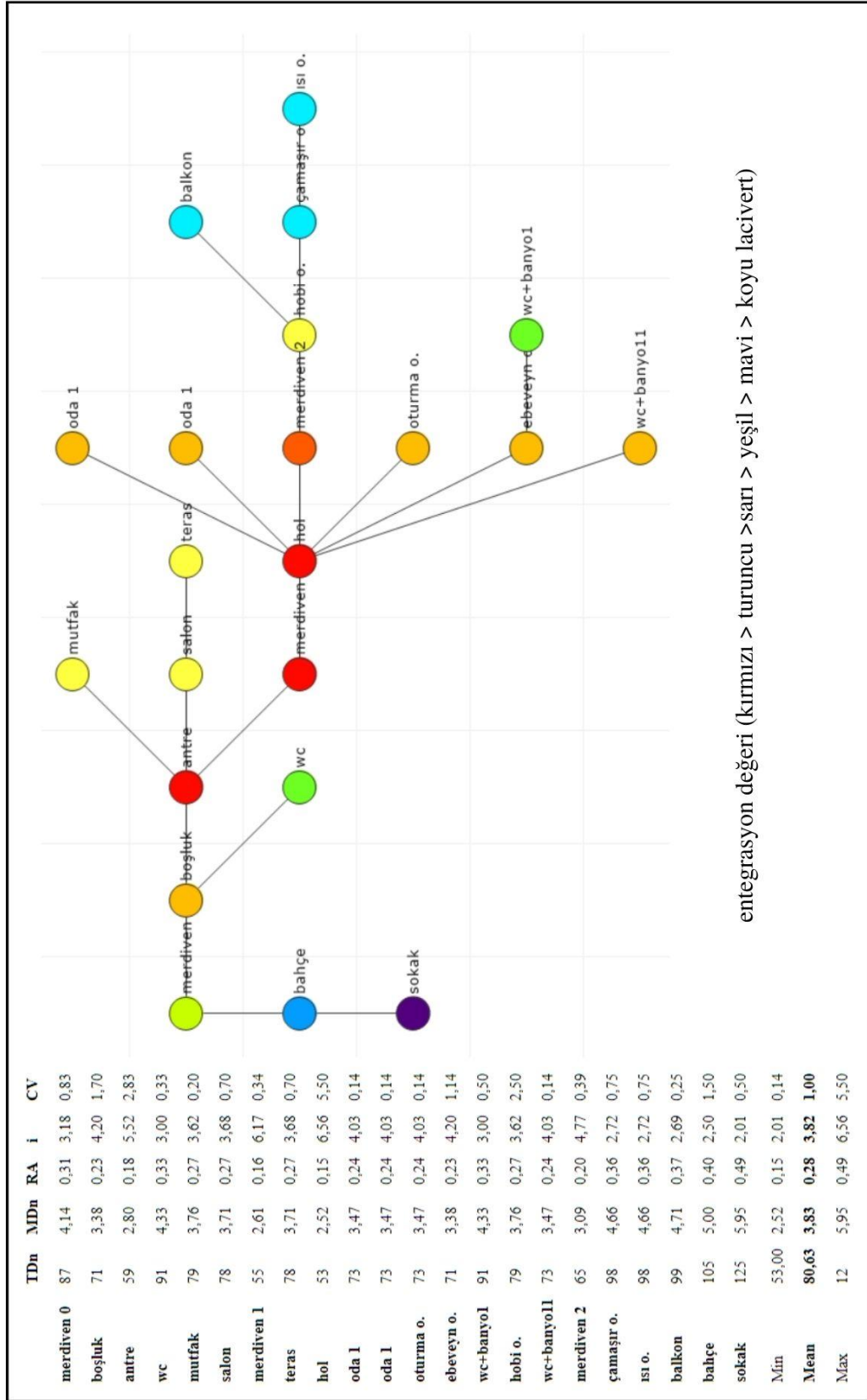
Şekil 4.8. Sıraevlerden Kenar konut tipine ait planlar (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

Şekil 4.9. Sıraevlerden Orta Konut tipine ait planlar (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

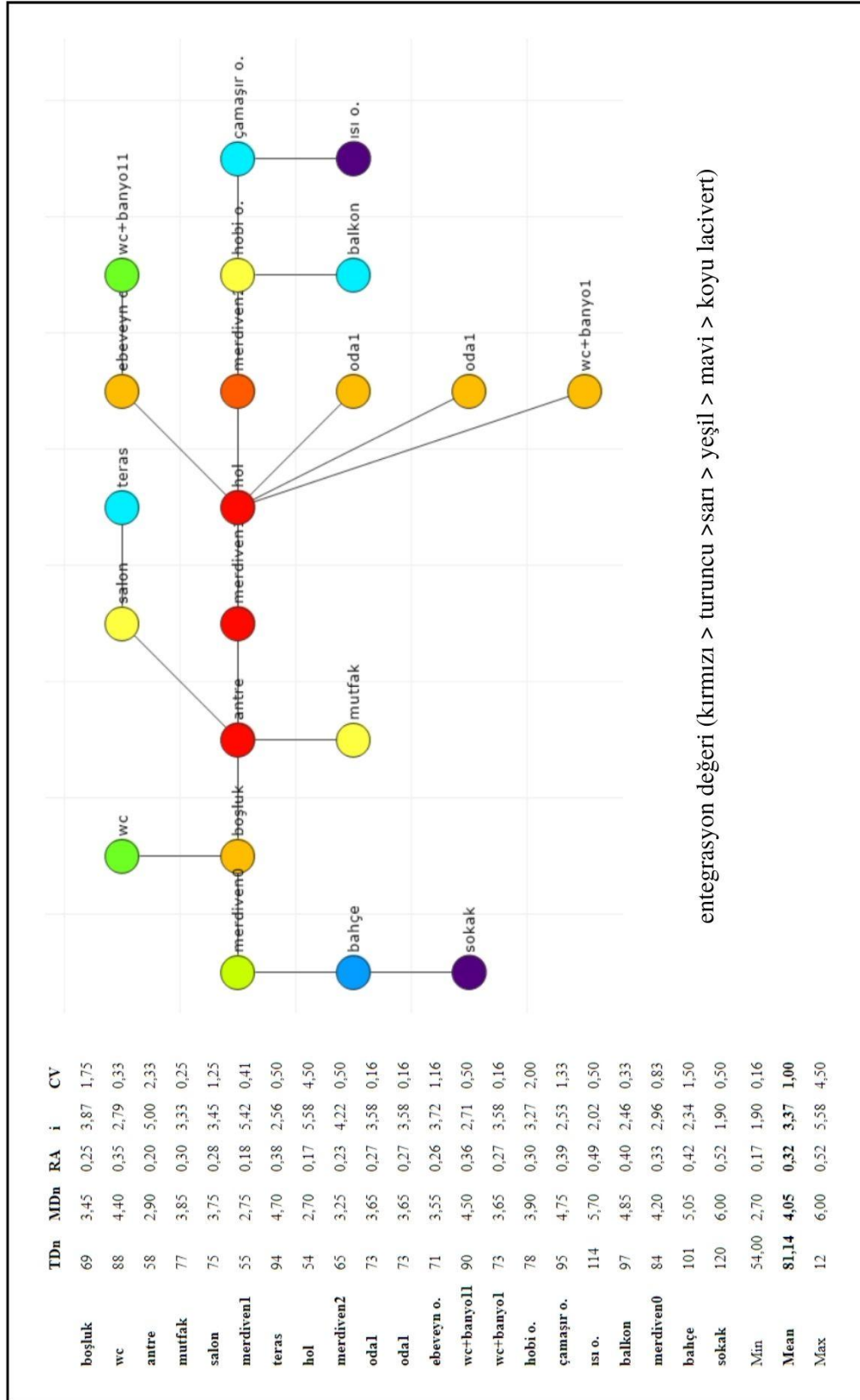
Şekil 4.10. Sıra Evlerden Kenar konut tipine ait fotoğraflar (Proje Müellifi Gülderen Taşçıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

Şekil 4.11. Sıraevlerde Kenar Konut tipi - mekân sentaksı

Tablo 4.1. Sıraevlerden kenar konut tipi - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir)

Tutarlılık (K)	Okunabilirlik (T+S)	Kendileme (S+Y)	Temsil (Y)	Terministik Ekran (M)
TDn < ort	i < ort	Cv > ort	RA = ort	Cv > ort
Ort = 80,63 antre = 59 merdiven 1 = 55 hol = 53 merdiven 2 = 65	Ort = 3,82 boşluk = 4,20 oda 1 = 4,03 oda 1 = 4,03 oturma o. = 4,03 ebeveyn o. = 4,20 wc+banyo 11 = 4,03 + mutfak = 3,62 salon = 3,68 teras = 3,68 hobi o. = 3,62	Ort = 1,00 mutfak = 0,20 salon = 0,70 teras = 0,70 hobi o. = 2,50 + wc = 0,33 wc+banyo 1 = 0,33 merdiven 0 = 0,31	Ort = 0,28 merdiven 0 = 0,31 wc = 0,33 wc+banyo 1 = 0,33	Ort = 1,00 balkon = 0,25 çamaşır o. = 0,75 ısı o. = 0,75 bahçe = 1,5

Şekil 4.12. Sıraevlerde Orta Konut tipi - mekân sentaksı

Tablo 4.2. Sıraevlerden orta konut tipi - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir)

Tutarlılık (K)	Okunabilirlik (T+S)	Kendileme (S+Y)	Temsil (Y)	Terministik Ekran (M)
TDn < ort	i < ort	Cv > ort	RA = ort	Cv > ort
Ort = 81,14 antre = 58 merdiven 1 = 55 hol = 54 merdiven 2 = 65	Ort = 3,37 ebeveyn o. = 3,72 oda1 = 3,58 oda1 = 3,58 wc+banyo1 = 3,58 boşluk = 3,87 + mutfak = 3,33 salon = 3,45 hobi o. = 3,27	Ort = 1,00 mutfak = 0,25 salon = 1,25 hobi o. = 2 + merdiven0 = 0,83 wc = 0,33 wc+banyo11 = 0,5	Ort = 0,32 merdiven0 = 0,33 wc = 0,35 wc+banyo11 = 0,36	Ort = 1,00 bahçe = 1,5 balkon = 0,33 çamaşır o. = 1,33 teras = 0,5

Sentaks ile ilgili olan ve dizime göre seçilen alanların nitelikleri ile geleneksel kullanımın doğrudan kıyaslandığı içerik ise aşağıdaki tabloda açıklanmaktadır (Tablo 4.3). Yorumlarla eşleşen durumlar altı çizili şekilde ifade edilmiştir.

Tablo 4.3. Sıraevler - Biçimsel Algı Kümeleri Değerlendirme (Tablo, Fatma Şenocak tarafından oluşturulmuştur)

	Sıraevler - Kenar Konut Tipi
Tutarlılık = Derinliğin az olan ve birbiriyle ilişkili mekânların durumu.	● Kamusal alanda seçilen ve derinliği az olan ilişkili düğümlerin işlevsel nitelikleri sorgulanarak mahremiyet, pişirme bütünleşik ve yaşam bütünleşik kavramlarına referans veren yorum yapılmaktadır. ● Tutarlılık davranışı (derinlik değerinin düşük olması) gösteren kamusal nitelikli seçilen düğümler, antre, merdiven ve hol, işlevleri tanımlanmış mekânlardır. Sirkülasyon (merdiven) ve ara mekânın (antre) iç içe olması mahremiyet kaygısının olduğu yapıyı açıklamaktadır. Okunabilir olmayan yapının tanımlı işlevsel nitelikleri ile birlikte de, yaşam bütünleşik temasından bahsedilmektedir.
Okunabilirlik = Yapılaşmamış ve homojen olmasıyla algılanan mekânların durumu.	● Sosyal alanda seçilen ve okunabilir kapalı alanlar, başoda gibi yönelme derecesi yüksek mekânlara referans vermektedir. ● Okunabilir mekânlar, salon, mutfak, hobi o. ve teras entegrasyon değeri belirgin şekilde düşük olan homojen düğümlerdir. Bütünleşik yapıdan yüksek yönelme derecesine sahip olarak algılanan yer konumundadır.
Kendileme = Sosyal ya da yakın sosyal alanda, en az iki düğümlerle ilişkilendirilerek geçişli olma durumu.	● Sosyal alanda seçilen ve kendilenen kapalı alanlar, sofa gibi ara mekânlara referans vermektedir. ● Seçilen sosyal alanda kendilenen düğüm, hobi o., yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.
Temsil = İki düğümlerle ilişkilendirilen birinin uzantısı, diğeri ile iç içe olma durumu.	● Yakın sosyal alanda temsil davranışı gösteren düğüm seçilmemektedir.
Terministik ekran = Kişisel alanda, en az iki düğümlerle ilişkilendirilerek geçişli olma durumu.	● Kişisel alanda seçilen ve terministik ekran davranışı gösteren açık alanlar, yarı açık nitelikli zemin kata referans vermektedir. ● <u>Seçilen kişisel alan ve kontrol değeri yüksek düğüm bahçe, bu nitelikleri sebebiyle terministik ekran davranışı gösteren olarak seçilmektedir.</u>

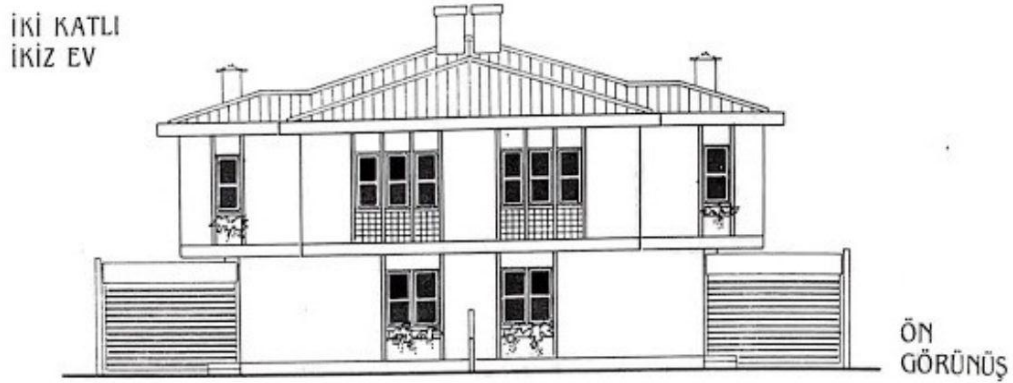
Tablo 4.3. devam ediyor

	Sıraevler - Orta Konut Tipi
Tutarlılık = Derinliğin az olan ve birbiriyle ilişkili mekânların durumu.	● Kamusal alanda seçilen ve derinliği az olan ilişkili düğümlerin işlevsel nitelikleri sorgulanarak mahremiyet, pişirme bütünleşik ve yaşam bütünleşik kavramlarına referans veren yorum yapılmaktadır. ● Tutarlılık davranışı (derinlik değerinin düşük olması) gösteren kamusal nitelikli seçilen düğümler, antre, merdiven ve hol, işlevleri tanımlanmış mekânlardır. Sirkülasyon (merdiven) ve ara mekânın (antre) iç içe olması mahremiyet kaygısının olduğu yapıyı açıklamaktadır. Okunabilir olmayan yapının tanımlı işlevsel nitelikleri ile birlikte de, yaşam bütünleşik temasından bahsedilmektedir.
Okunabilirlik = Yapılaşmamış ve homojen olmasıyla algılanan mekânların durumu.	● Sosyal alanda seçilen ve okunabilir kapalı alanlar, başoda gibi yönelme derecesi yüksek mekânlara referans vermektedir. ● Okunabilir mekânlar, salon, mutfak, hobi o. ve teras entegrasyon değeri belirgin şekilde düşük olan homojen düğümlerdir. Bütünleşik yapıdan yüksek yönelme derecesine sahip olarak algılanan yer konumundadır.
Kendileme = Sosyal ya da yakın sosyal alanda, en az iki düğümlerle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Sosyal alanda seçilen ve kendilenen kapalı alanlar, sofa gibi ara mekânlara referans vermektedir. ● Seçilen sosyal alanda kendilenen düğüm, salon, hobi o., yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir. ● <u>Seçilen sosyal alanda kendilenen düğüm, boşluk, ara mekân işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.</u>
Temsil = İki düğümlerle ilişkilendirirken birinin uzantısı, diğeri ile iç içe olma durumu.	● Yakın sosyal alanda temsil davranışı gösteren düğüm seçilmemektedir.
Terministik ekran = Kişisel alanda, en az iki düğümlerle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Kişisel alanda seçilen ve terministik ekran davranışı gösteren açık alanlar, yarı açık nitelikli zemin kata referans vermektedir. ● <u>Seçilen kişisel alan ve kontrol değeri yüksek düğüm olan bahçe, bu nitelikleri sebebiyle terministik ekran davranışı gösteren olarak seçilmektedir.</u> ● Kişisel alanda seçilen ve terministik ekran davranışı gösteren kapalı alanlar, oda mekânlarına referans vermektedir. ● <u>Seçilen kişisel alan ve kontrol değeri yüksek düğüm olan çamaşır o., bu nitelikleri sebebiyle terministik ekran davranışı gösteren olarak seçilmektedir.</u>

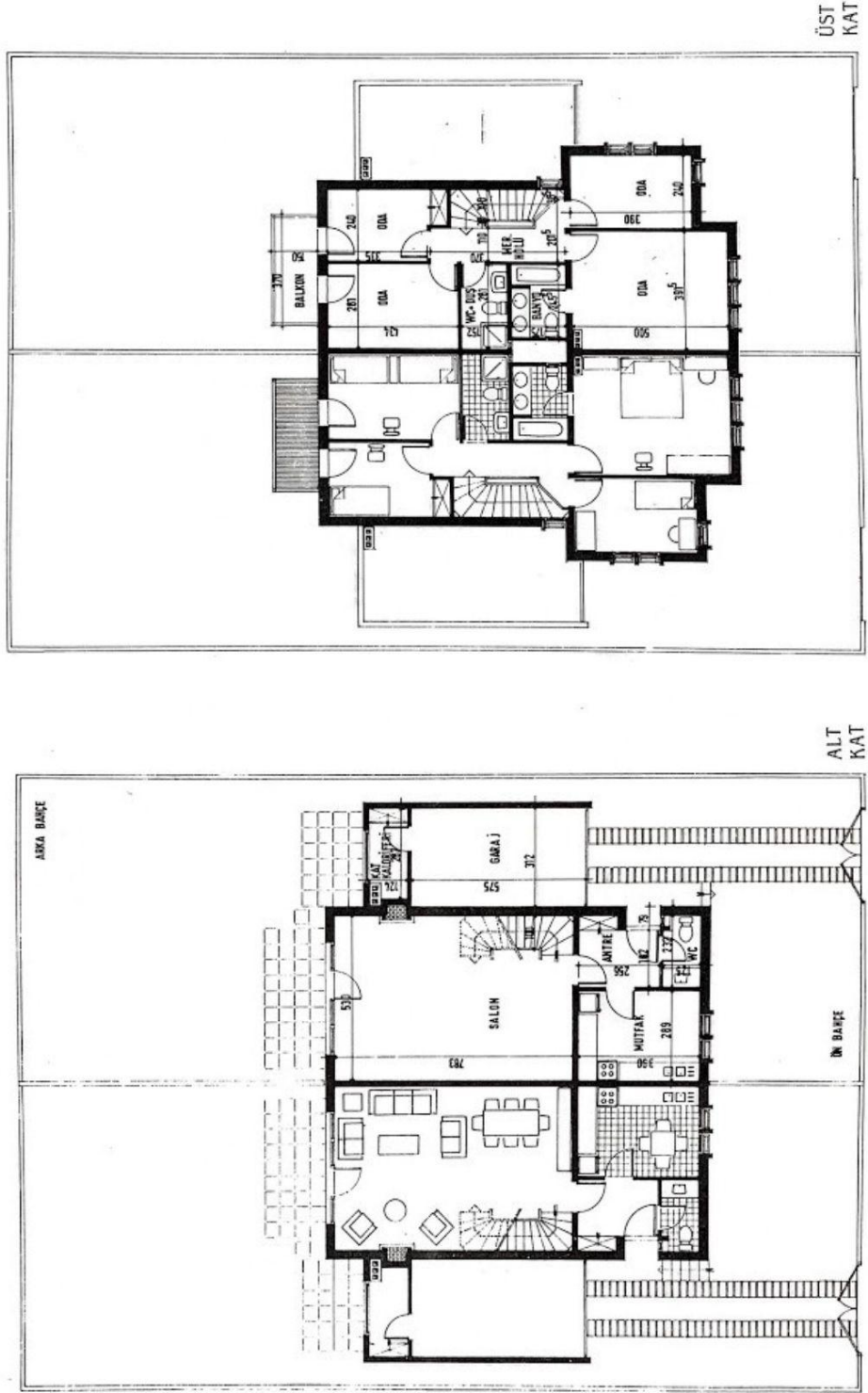
4.2.2. İkiz Evler

Zamanla, evlerde garaj olması, kullanıcının ‘deposu, salonu ve mutfakı daha büyük olsun hatta mümkünse alt katta bir oda olsun’ istekleri ile böyle projeler yapılmaya başlamıştır. Küçük olan parseller bunlara müsait olmamıştır. Ayrıca bir de asansör istenmiş ve bazılarına asansör konulmuştur. Bazılarına döşemede delik bırakılmış ve orası dolap odası görünümündedir. İstenirse ilerde asansör yapma imkanı verilmektedir. Merdiven bazen salon içinde tasarlandığında kişinin mahremiyeti olmadığından parcel elverdiğinde bu değiştirilmiştir (Gülderen Taşcıoğlu ile kişisel görüşme, 21.12.2020)

Yapılar, bahçeli ve bodrum katı olmayan; bodrum katı cephede görünen; bodrum katı cephede görünmeyen olarak çeşitlenmiştir. Bu tiplerin vaziyet planı, görünüşler, planları gibi tasarım kayıtları ve yapıldığı döneme ait fotoğraflar aşağıda gösterilmektedir. Ayrıca, tiplerin planları üzerinden mekan sentaksı değerleri, değerlendirmede kullanılmak üzere, çalışmada işlem öncesini oluşturmaktadır (Şekil 4.16, Şekil 4.20, Şekil 4.24, Şekil 4.28).

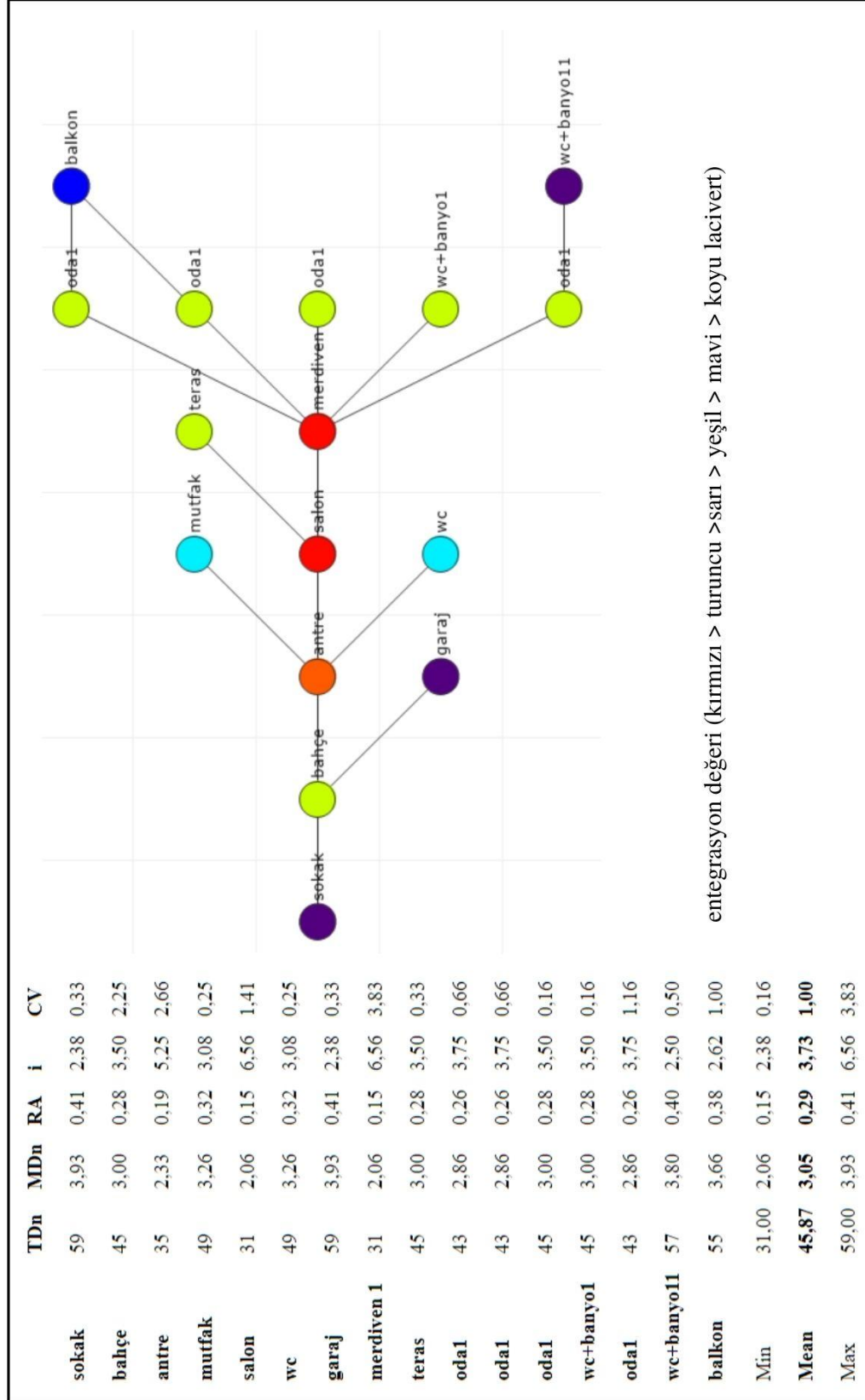
Şekil 4.13. İkiz Evler Tip 5’e Ait Görünüş (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu’nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

Şekil 4.14. İkiz Evler Tip 5'e Ait Planlar (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

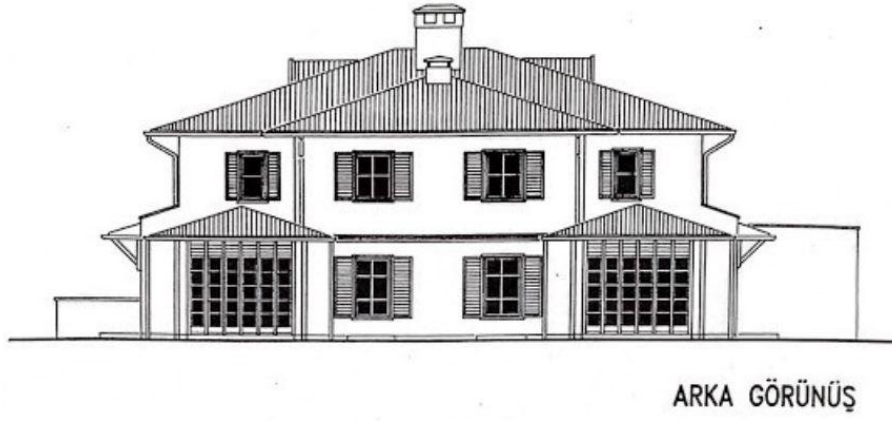
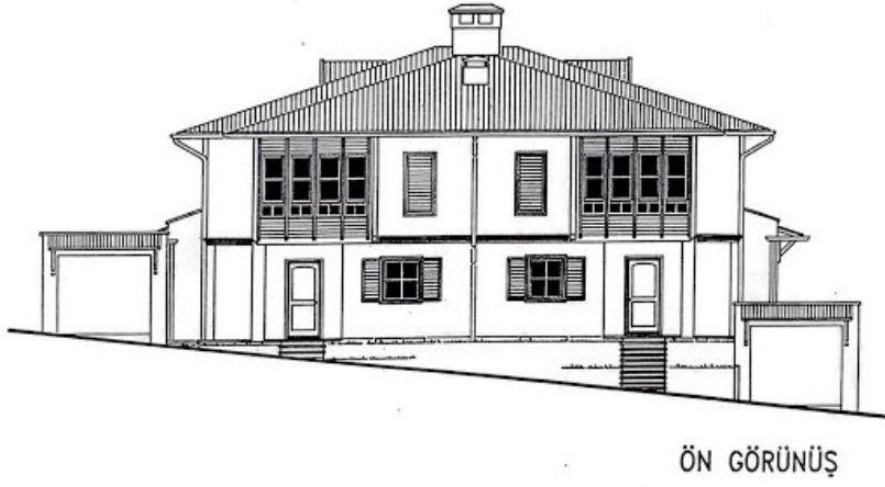
Şekil 4.15. İkiz Evlerden Tip 5'e Ait Fotoğraflar (23 Aralık 2020 tarihinde Fatma Şenocak tarafından çekilmiştir)

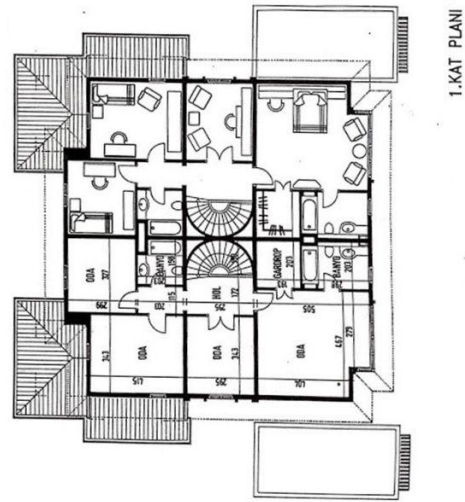
Şekil 4.16. İkiz evlerden tip 5 - mekân sentaksı

Tablo 4.4. İkiz evlerden tip 5 - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir)

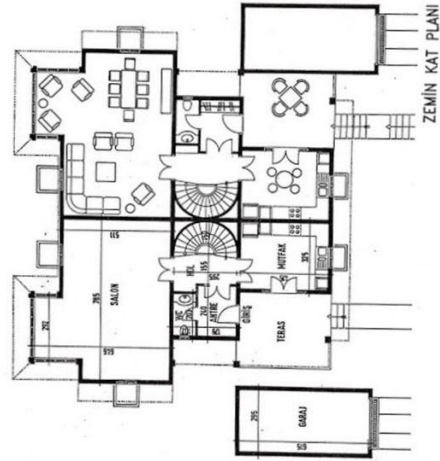
Tutarlılık (K)	Okunabilirlik (T+S)	Kendileme (S+Y)	Temsil (Y)	Terministik Ekran (M)
TDn < ort	i < ort	Cv > ort	RA = ort	Cv > ort
Ort = 45,87 salon = 31 merdiven 1 = 31 antre = 35	Ort = 3,73	Ort = 1,00 + oda 1 = 0,66 oda 1 = 0,66 oda 1 = 0,16 wc+banyo 1 = 0,16 oda 1 = 1,16 teras = 0,33 bahçe = 2,25	Ort = 0,29 oda 1 = 0,26 oda 1 = 0,26 oda 1 = 0,28 wc+banyo 1 = 0,28 oda 1 = 0,26 teras = 0,28 bahçe = 0,28	Ort = 1,00 mutfak = 0,25 wc = 0,25 balkon = 1,00

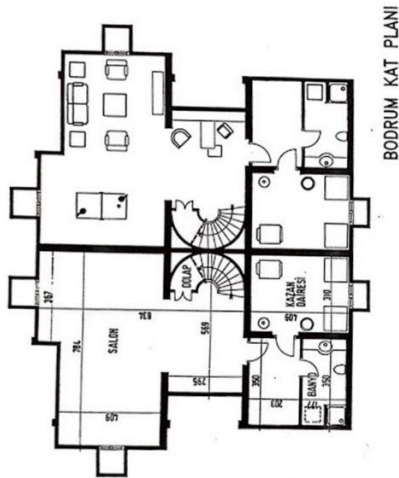
Şekil 4.17. İki katlı ikiz bahçeli konut (tip 23) ait görünüşler (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

1. KAT PLANI

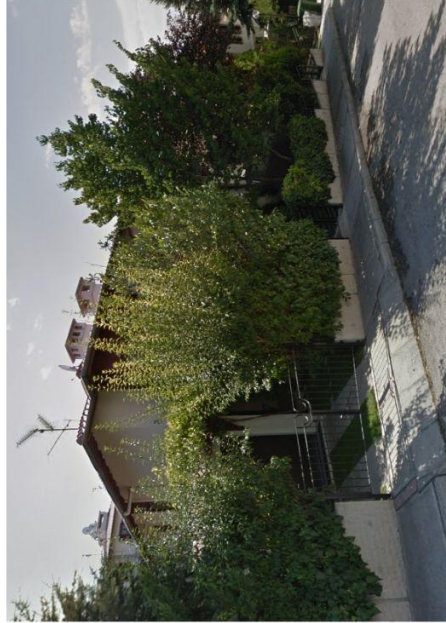
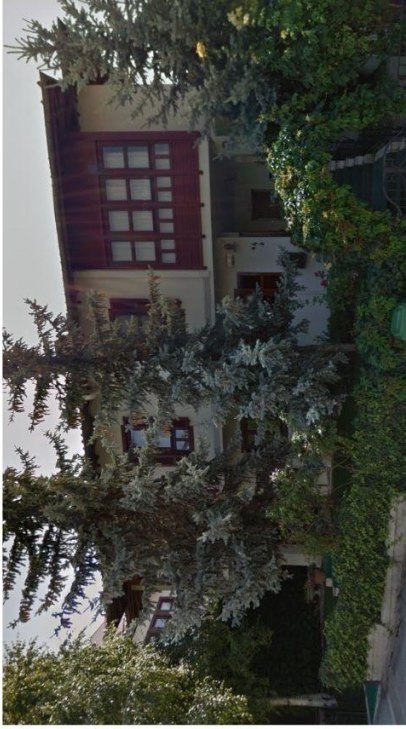

ZEMİN KAT PLANI

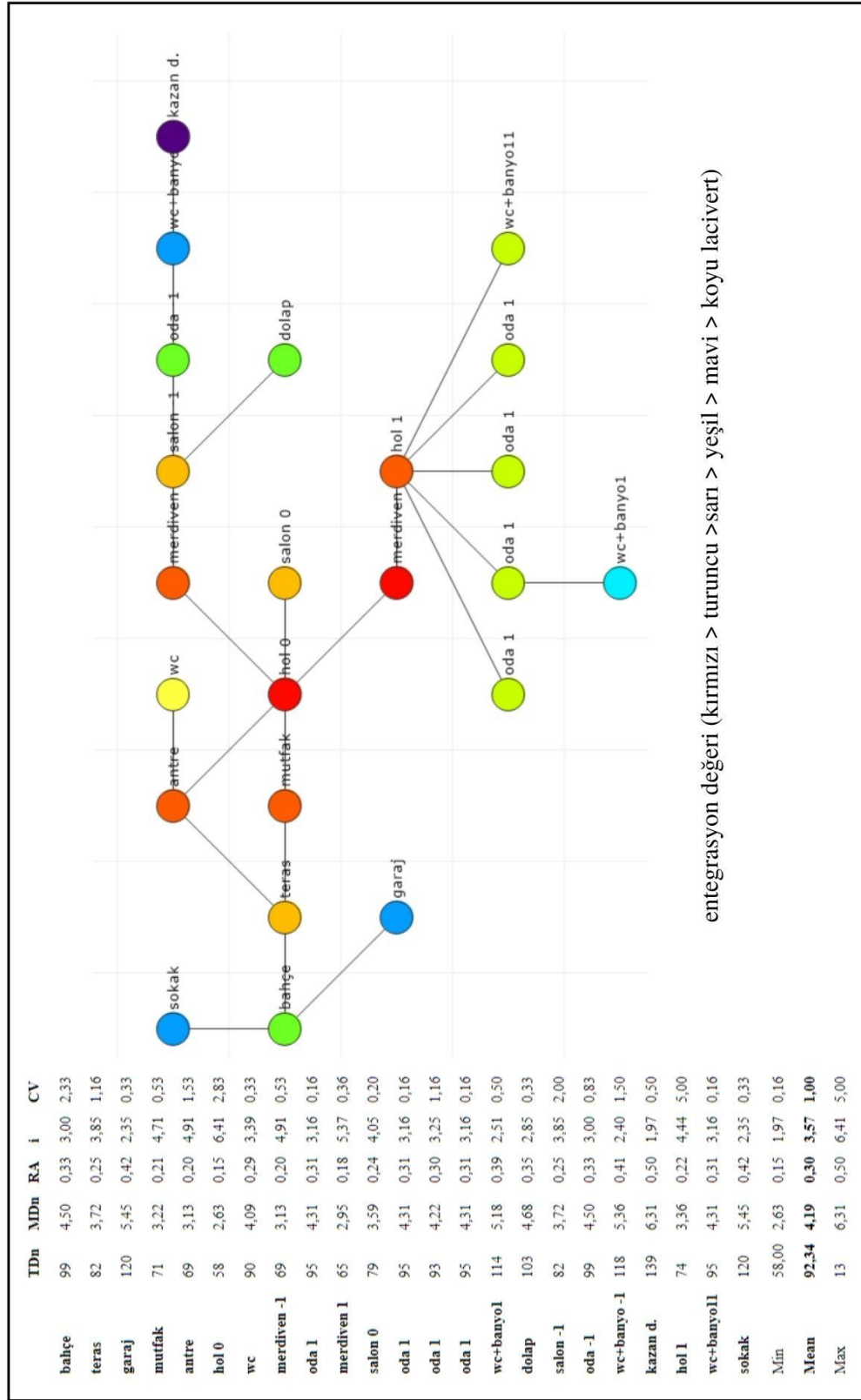

BODRUM KAT PLANI

Şekil 4.18. İki katlı ikiz bahçeli konut (tip 23) ait planlar (Proje Müellifi Gülderen Taşçıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

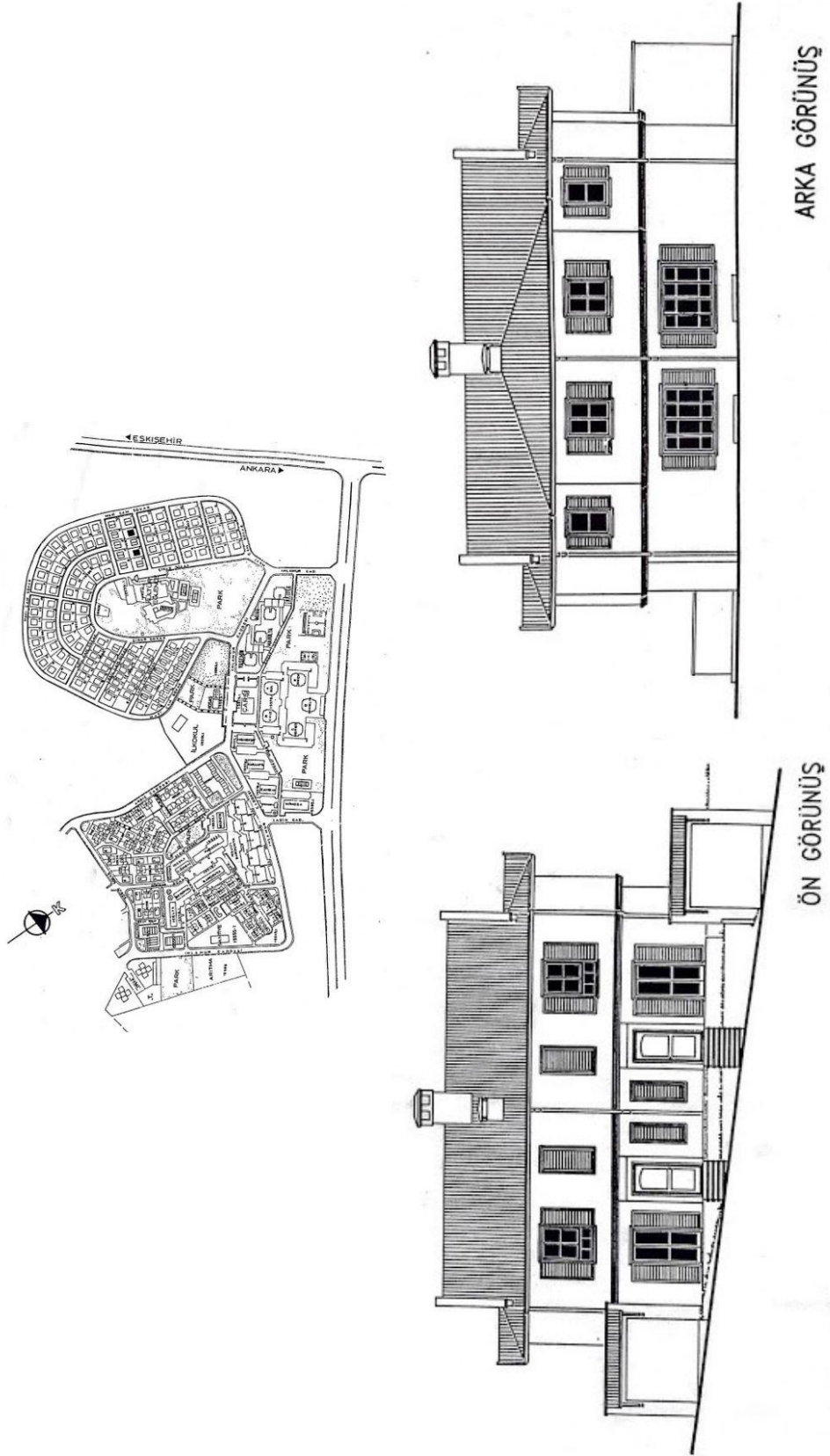
Şekil 4.19. İkiz Evlerden Tip 23'e Ait Fotoğraflar (Google Haritalar kaynağından 23.03.21 tarihinde ekran görüntüsü alınarak üretilmiştir)

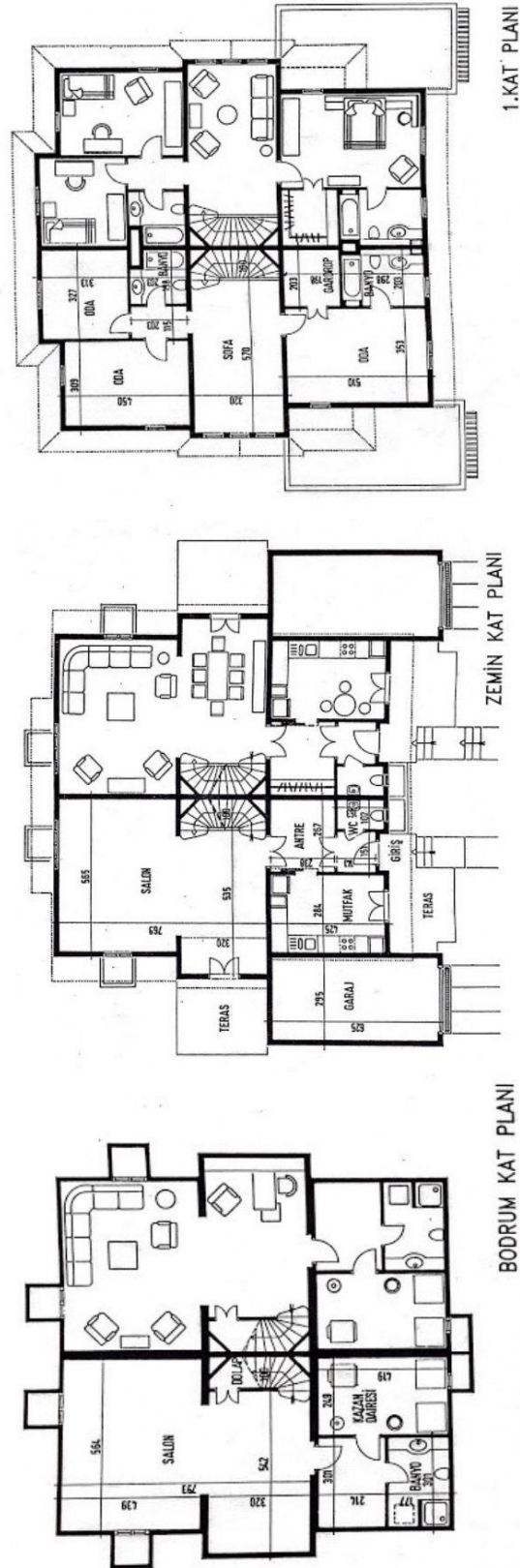
Şekil 4.20. İkiz evlerden tip 23 - mekân sentaksı

Tablo 4.5. İkiz evlerden tip 23 - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir)

Tutarlılık (K)	Okunabilirlik (T+S)	Kendileme (S+Y)	Temsil (Y)	Terministik Ekran (M)
TDn < ort	i < ort	Cv > ort	RA = ort	Cv > ort
Ort = 92,34 hol 0 = 58 merdiven 1 = 65 antre = 69 mutfak = 71 hol 1 = 74 merdiven -1 = 69	Ort = 3,57 terras = 3,85 salon 0 = 4,05 salon -1 = 3,85 + wc = 3,39	Ort = 1,00 wc = 0,33 + bahçe = 2,33 oda -1 = 0,83 dolap = 0,33 oda 1 = 0,16 oda 1 = 0,16 oda 1 = 1,16 oda 1 = 0,16 wc+banyo11 = 0,16	Ort = 0,30 bahçe = 0,33 oda -1 = 0,33 dolap = 0,35 oda 1 = 0,31 oda 1 = 0,30 oda 1 = 0,31 oda 1 = 0,31 wc+banyo11 = 0,31	Ort = 1,00 sokak = 0,33 garaj = 0,33 wc+banyo 1 = 0,5 wc+banyo -1 = 1,5

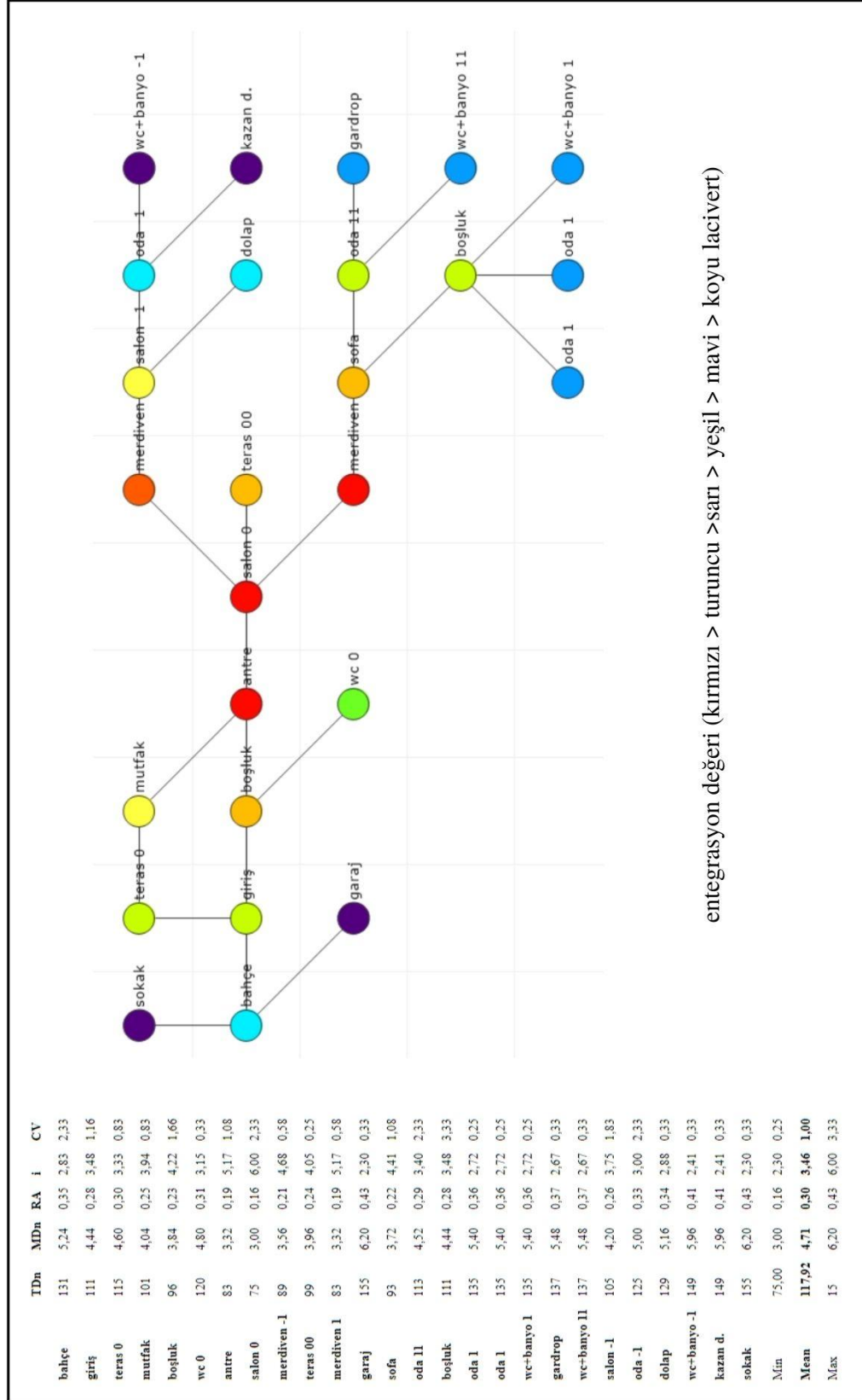
Şekil 4.21. İkiz Evlerden Tip 25'e ait Görünüşler (Proje Müellifi Gülderen Taşçıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

Şekil 4.22. İkiz Evlerden Tip 25'e ait Planlar (Proje Müellifi Gülderen Taşçıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

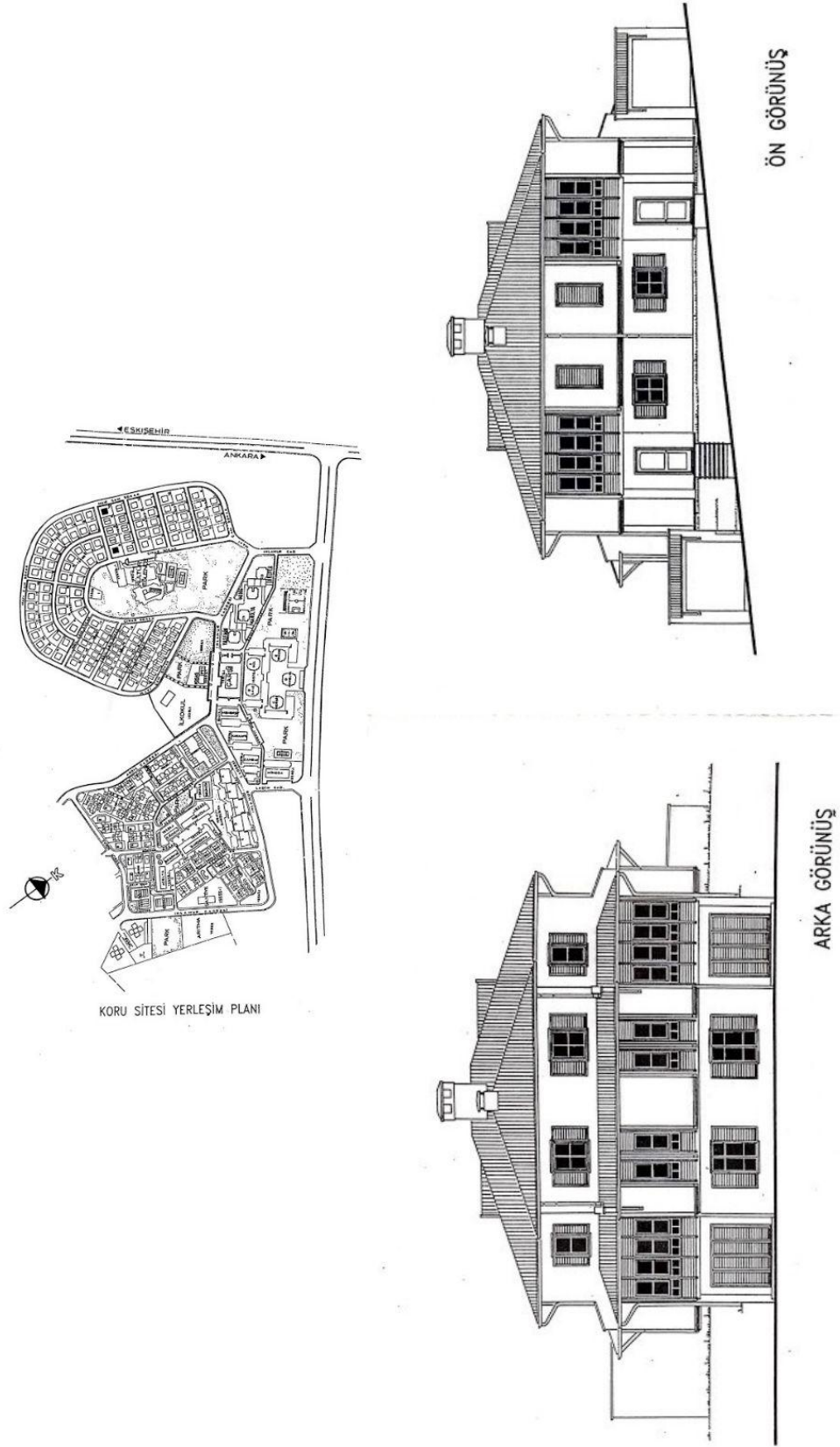
Şekil 4.23. İkiz Evlerden Tıp 25'e Ait Fotoğraflar (Google Haritalar kaynağından 23.03.21 tarihinde ekran görüntüsü alınarak üretilmiştir)

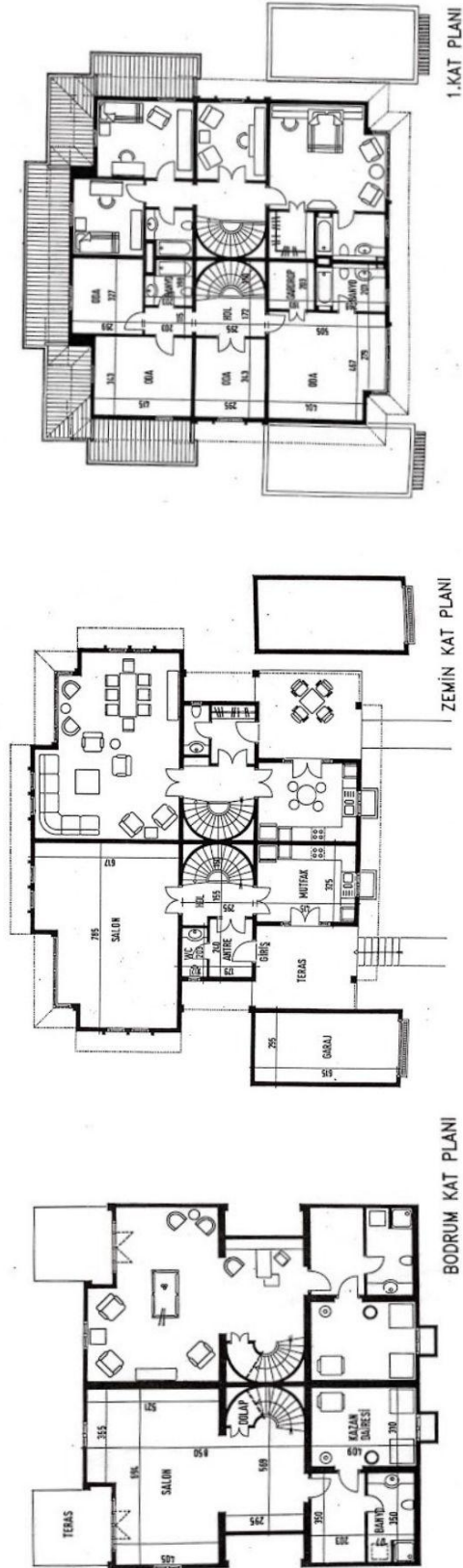
Şekil 4.24. İkiz evlerden tip 25 - mekân sentaksı

Tablo 4.6. İkiz evlerden tip 25 - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir)

Tutarlılık (K)	Okunabilirlik (T+S)	Kendileme (S+Y)	Temsil (Y)	Terministik Ekran (M)
TDn < ort	i < ort	Cv > ort	RA = ort	Cv > ort
Ort = 117,92 antre = 83 salon 0 = 75 merdiven 1 = 83 merdiven -1 = 89	Ort = 3,46 boşluk = 4,22 teras 00 = 4,05 sofa = 4,41 + salon -1 = 3,75 mutfak = 3,94	Ort = 1,00 salon -1 = 1,83 mutfak = 0,83 + teras 0 = 0,83 giriş = 1,16 wc 0 = 0,33 oda 11 = 2,33 boşluk = 3,33	Ort = 0,30 teras 0 = 0,30 giriş = 0,28 wc 0 = 0,31 oda 11 = 0,29 boşluk = 0,28	Ort = 1,00 bahçe = 2,33 oda -1 = 2,33 dolap = 0,33 gardrop = 0,33 wc+banyo 11 = 0,33 wc+banyo 1 = 0,25 oda 1 = 0,25 oda 1 = 0,25

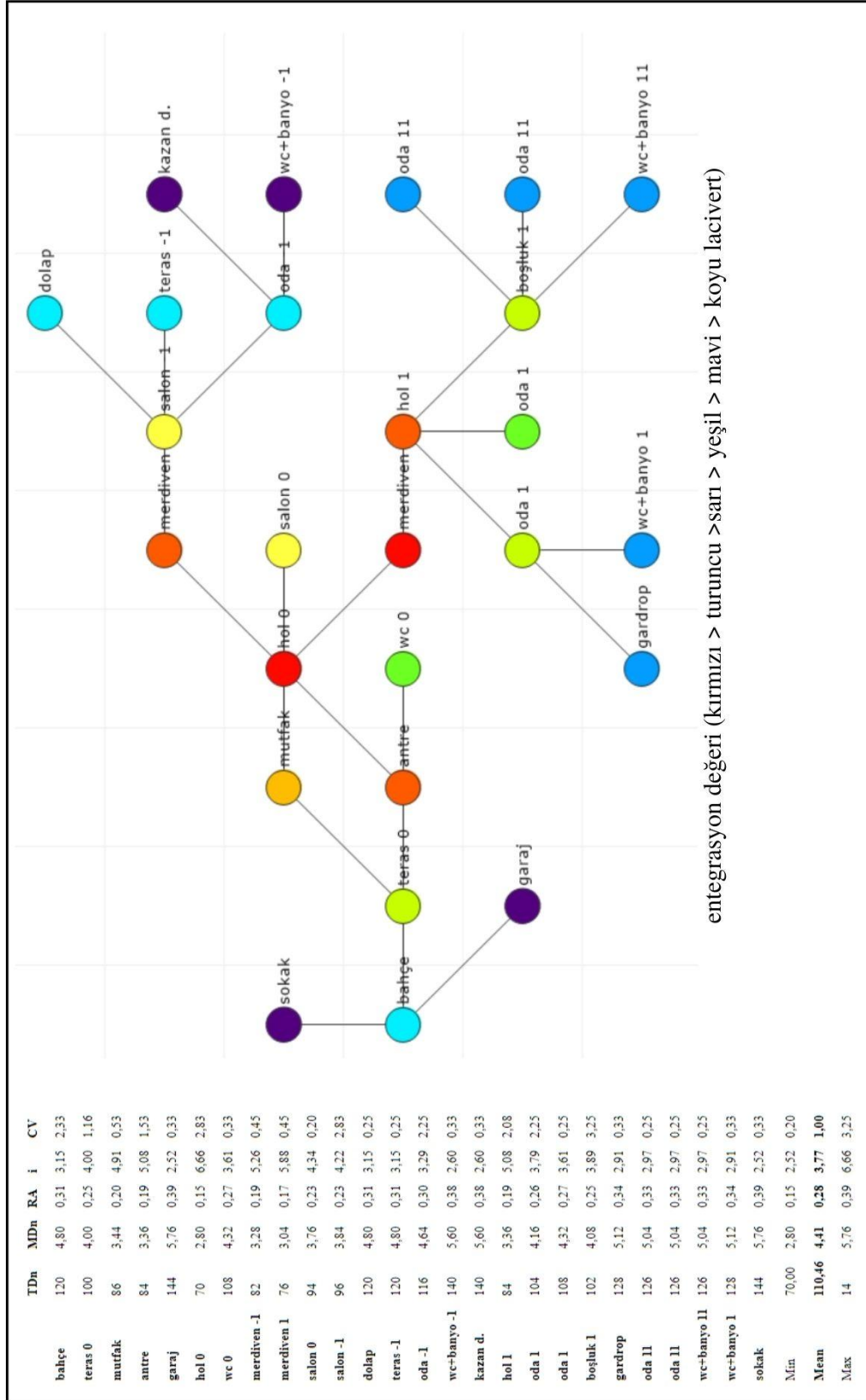
Şekil 4.25. İkiz Evlerden Tip 27'e ait Görünüşler (Proje Müellifi Gülderen Taşçıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

Şekil 4.26. İkiz Evlerden Tip 27'e ait Planlar (Proje Müellifi Gülderen Taşçıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

Şekil 4.27. İkiz Evlerden Tip 27'e Ait Fotoğraflar (Google Haritalar kaynağından 23.03.21 tarihinde ekran görüntüsü alınarak üretilmiştir)

Şekil 4.28. İkiz evlerden tip 27 - mekân sentaksı

Tablo 4.7. İkiz evlerden tip 27- biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir)

Tutarlılık (K)	Okunabilirlik (T+S)	Kendileme (S+Y)	Temsil (Y)	Terministik Ekran (M + L)
TDn < ort	i < ort	Cv > ort	RA = ort	Cv > ort
Ort = 110,46 hol 0 = 70 merdiven 1 = 76 antre = 84 hol 1 = 84 merdiven -1 = 82	Ort = 3,82 mutfak = 4,91 + salon 0 = 0,20 salon -1 = 2,83	Ort = 1,00 salon 0 = 0,20 salon -1 = 2,83 teras 0 = 0,25 wc 0 = 0,27 oda 1 = 0,26 oda 1 = 0,27 boşluk 1 = 0,25	Ort = 0,28 teras 0 = 0,25 wc 0 = 0,27 oda 1 = 0,26 oda 1 = 0,27 boşluk 1 = 0,25	Ort = 3,83 bahçe = 4,8 dolap = 4,8 teras -1 = 4,8 oda -1 = 4,64 gardrop = 5,12 wc+banyo 1 = 5,12 wc+banyo 11 = 5,04 oda 11 = 5,04 oda 11 = 5,04

Sentaks ile ilgili olan ve dizime göre seçilen alanların nitelikleri ile geleneksel kullanımın doğrudan kıyaslandığı içerik ise aşağıdaki tabloda açıklanmaktadır (Tablo 4.8). Yorumlarla eşleşen durumlar altı çizili şekilde ifade edilmiştir.

Tablo 4.8. İkiz evler - Biçimsel Algı Kümeleri Değerlendirme (Tablo, Fatma Şenocak tarafından oluşturulmuştur)

	İkiz evler - Tip 5
Tutarlılık = Derinliğin az olan ve birbiriyle ilişkili mekânların durumu.	● Kamusal alanda seçilen ve derinliği az olan ilişkili düğümlerin işlevsel nitelikleri sorgulanarak mahremiyet, pişirme bütünleşik ve yaşam bütünleşik kavramlarına referans veren yorum yapılmaktadır. ● Tutarlılık davranışı (derinlik değerinin düşük olması) gösteren kamusal nitelikli seçilen düğümler, antre, merdiven ve salon, işlevleri tanımlanmış mekânlardır. Sirkülasyon (merdiven) ve yaşam alanının (salon) iç içe olması mahremiyet kaygısının olmadığı yapıyı açıklamaktadır. Bu düğümlerin tanımlı işlevsel nitelikleri ile birlikte, yaşam bütünleşik temasından bahsedilmektedir.
Okunabilirlik = Yapılaşmamış ve homojen olmasıyla algılanan mekânların durumu.	● Uzak ve sosyal alanda okunabilir mekân seçilmemiştir.
Kendileme = Sosyal ya da yakın sosyal alanda, en az iki düğümlerle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Yakın sosyal alanda seçilen ve kendilenen açık alanlar, avlu ve bahçe ile eyvan ve köşk mekânlarına referans vermektedir. ● <u>Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, bahçe, yaşam işlevli ve açık alanı göstermektedir.</u> ● Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, oda 1, yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.
Temsil = İki düğümlerle ilişkilendirirken birinin uzantısı, diğeri ile iç içe olma durumu.	● Yakın sosyal alanda temsil davranışı gösteren düğüm seçilmemektedir.
Terministik ekran = Kişisel alanda, en az iki düğümlerle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Kişisel alan ve kontrol değeri yüksek nitelikleri sebebiyle terministik ekran davranışı gösteren düğüm seçilmemektedir.

Tablo 4.8. devam ediyor

	İkiz evler - Tip 23
Tutarlılık = Derinliğin az olan ve birbiriyle ilişkili mekânların durumu.	● Kamusal alanda seçilen ve derinliği az olan ilişkili düğümlerin işlevsel nitelikleri sorgulanarak mahremiyet, pişirme bütünleşik ve yaşam bütünleşik kavramlarına referans veren yorum yapılmaktadır. ● Tutarlılık davranışı (derinlik değerinin düşük olması) gösteren kamusal nitelikli seçilen düğümler, antre, merdiven, hol ve mutfak, işlevleri tanımlanmış mekânlardır. Sirkülasyon (merdiven) ve ara mekânın (hol) iç içe olması mahremiyet kaygısının olduğu yapıyı açıklamaktadır. Bu düğümlerin tanımlı işlevsel nitelikleri ile birlikte, pişirme bütünleşik; okunabilir olmayan yapıyla birlikte de yaşam bütünleşik temasından bahsedilmektedir.
Okunabilirlik = Yapılaşmamış ve homojen olmasıyla algılanan mekânların durumu.	● Sosyal alanda seçilen ve okunabilir kapalı alanlar, başoda gibi yönelme derecesi yüksek mekânlara referans vermektedir. ● Entegrasyon değeri belirgin şekilde düşük olan homojen düğüm, yani okunabilir mekân wc, bütünleşik yapıdan yüksek yönelme derecesine sahip olarak algılanan yer konumundadır.
Kendileme = Sosyal ya da yakın sosyal alanda, en az iki düğümlle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Yakın sosyal alanda seçilen ve kendilenen açık alanlar, avlu ve bahçe ile eyvan ve köşk mekânlarına referans vermektedir. ● <u>Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, bahçe, yaşam işlevli ve açık alanı göstermektedir.</u> ● <u>Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, oda 1, yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.</u>
Temsil = İki düğümlle ilişkilendirirken birinin uzantısı, diğeri ile iç içe olma durumu.	● Yakın sosyal alanda seçilen ve temsil davranışı gösteren kapalı alanlar, çıkma mekânlarına (ne içerde ne dışarda olma durumu) referans vermektedir. ● <u>Seçilen oda 1, yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.</u>

Tablo 4.8. devam ediyor

Terministik ekran = Kişisel alanda, en az iki düğümle ilişkilenerak geçirgen olma durumu.	● Kişisel alanda seçilen ve terministik ekran davranışı gösteren kapalı alanlar, oda mekânlarına referans vermektedir. ● Seçilen kişisel alan ve kontrol değeri yüksek düğümler olan wc+banyo -1, bu nitelikleri sebebiyle terministik ekran davranışı gösteren olarak seçilmektedir.
	İkiz evler - Tip 25
Tutarlılık = Derinliğin az olan ve birbiriyle ilişkili mekânların durumu.	● Kamusal alanda seçilen ve derinliği az olan ilişkili düğümlerin işlevsel nitelikleri sorgulanarak mahremiyet, pişirme bütünleşik ve yaşam bütünleşik kavramlarına referans veren yorum yapılmaktadır. ● Tutarlılık davranışı (derinlik değerinin düşük olması) gösteren kamusal nitelikli seçilen düğümler, antre, merdiven ve salon, işlevleri tanımlanmış mekânlardır. Sirkülasyon (merdiven) ve yaşam alanının (salon) iç içe olması mahremiyet kaygısının olmadığı yapıyı açıklamaktadır. Bu düğümlerin tanımlı işlevsel nitelikleri ile birlikte, yaşam bütünleşik temasından bahsedilmektedir.
Okunabilirlik = Yapılaşmamış ve homojen olmasıyla algılanan mekânların durumu.	● Uzak ve sosyal alanda okunabilir mekân seçilmemiştir.
Kendileme = Sosyal ya da yakın sosyal alanda, en az iki düğümle ilişkilenerak geçirgen olma durumu.	● Sosyal alanda seçilen ve kendilenen kapalı alanlar, sofa gibi ara mekânlara referans vermektedir. ● Seçilen sosyal alanda kendilenen düğüm, salon -1, yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir. ● Yakın sosyal alanda seçilen ve kendilenen açık alanlar, avlu ve bahçe ile eyvan ve köşk mekânlarına referans vermektedir. ● Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, giriş, boşluk, ara mekân işlevli ve kapalı alanı göstermektedir. ● Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, oda 11, yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.

Tablo 4.8. devam ediyor

Temsil = İki düğümle ilişkilendirken birinin uzantısı, diğeri ile iç içe olma durumu.	● Yakın sosyal alanda seçilen ve temsil davranışı gösteren açık alanlar, avlu veya bahçede tanımlı (pişirme yeri, merdiven gibi) mekânlara referans vermektedir. ● <u>Seçilen teras 0, yaşam işlevli ve açık alanı göstermektedir.</u>
Terministik ekran = Kişisel alanda, en az iki düğümle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Kişisel alanda seçilen ve terministik ekran davranışı gösteren kapalı alanlar, oda mekânlarına referans vermektedir. ● <u>Seçilen kişisel alan ve kontrol değeri yüksek düğümler olan oda -1, bu nitelikleri sebebiyle terministik ekran davranışı gösteren olarak seçilmektedir.</u> ● Kişisel alanda seçilen ve terministik ekran davranışı gösteren açık alanlar, yarı açık nitelikli zemin kata referans vermektedir. ● <u>Entegrasyon değerine göre homojen ve seçilen kişisel alan, bahçenin, kontrol değerinin yüksek olma durumu, terministik ekran davranışı ile açıklanmaktadır. Yönelme derecesi yüksektir. Dolayısıyla, sınırların nasıl kurgulandığı doğrudan kullanım ile ilgili kültürün yansımaları içerecektir. Açık nitelikli olmasına karşılık, ağaçların mahremiyet işlevi için kullanılması olası olmaktadır.</u>
	İkiz evler - Tip 27
Tutarlılık = Derinliğin az olan ve birbiriyle ilişkili mekânların durumu.	● Kamusal alanda seçilen ve derinliği az olan ilişkili düğümlerin işlevsel nitelikleri sorgulanarak mahremiyet, pişirme bütünleşik ve yaşam bütünleşik kavramlarına referans veren yorum yapılmaktadır. ● Tutarlılık davranışı (derinlik değerinin düşük olması) gösteren kamusal nitelikli seçilen düğümler, antre, merdiven ve hol, işlevleri tanımlanmış mekânlardır. Sirkülasyon (merdiven) ve ara mekânın (hol) iç içe olması mahremiyet kaygısının olduğu yapıyı açıklamaktadır. Bu düğümlerin tanımlı işlevsel nitelikleri ile birlikte, yaşam bütünleşik temasından bahsedilmektedir.

Tablo 4.8. devam ediyor

Okunabilirlik = Yapılaşmamış ve homojen olmasıyla algılanan mekânların durumu.	● Sosyal alanda seçilen ve okunabilir kapalı alanlar, başoda gibi yönelme derecesi yüksek mekânlara referans vermektedir. ● <u>Entegrasyon değeri belirgin şekilde düşük olan homojen düğüm, yani okunabilir mekân salon -1, bütünleşik yapıdan yüksek yönelme derecesine sahip olarak algılanan yer konumundadır.</u>
Kendileme = Sosyal ya da yakın sosyal alanda, en az iki düğümle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Sosyal alanda seçilen ve kendilenen kapalı alanlar, sofa gibi ara mekânlara referans vermektedir. ● Seçilen sosyal alanda kendilenen düğüm, salon -1, yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.
Temsil = İki düğümle ilişkilendirirken birinin uzantısı, diğeri ile iç içe olma durumu.	● Yakın sosyal alanda temsil davranışı gösteren düğüm seçilmemektedir.
Terministik ekran = Kişisel alanda, en az iki düğümle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Kişisel alan ve kontrol değeri yüksek nitelikleri sebebiyle terministik ekran davranışı gösteren düğüm seçilmemektedir.

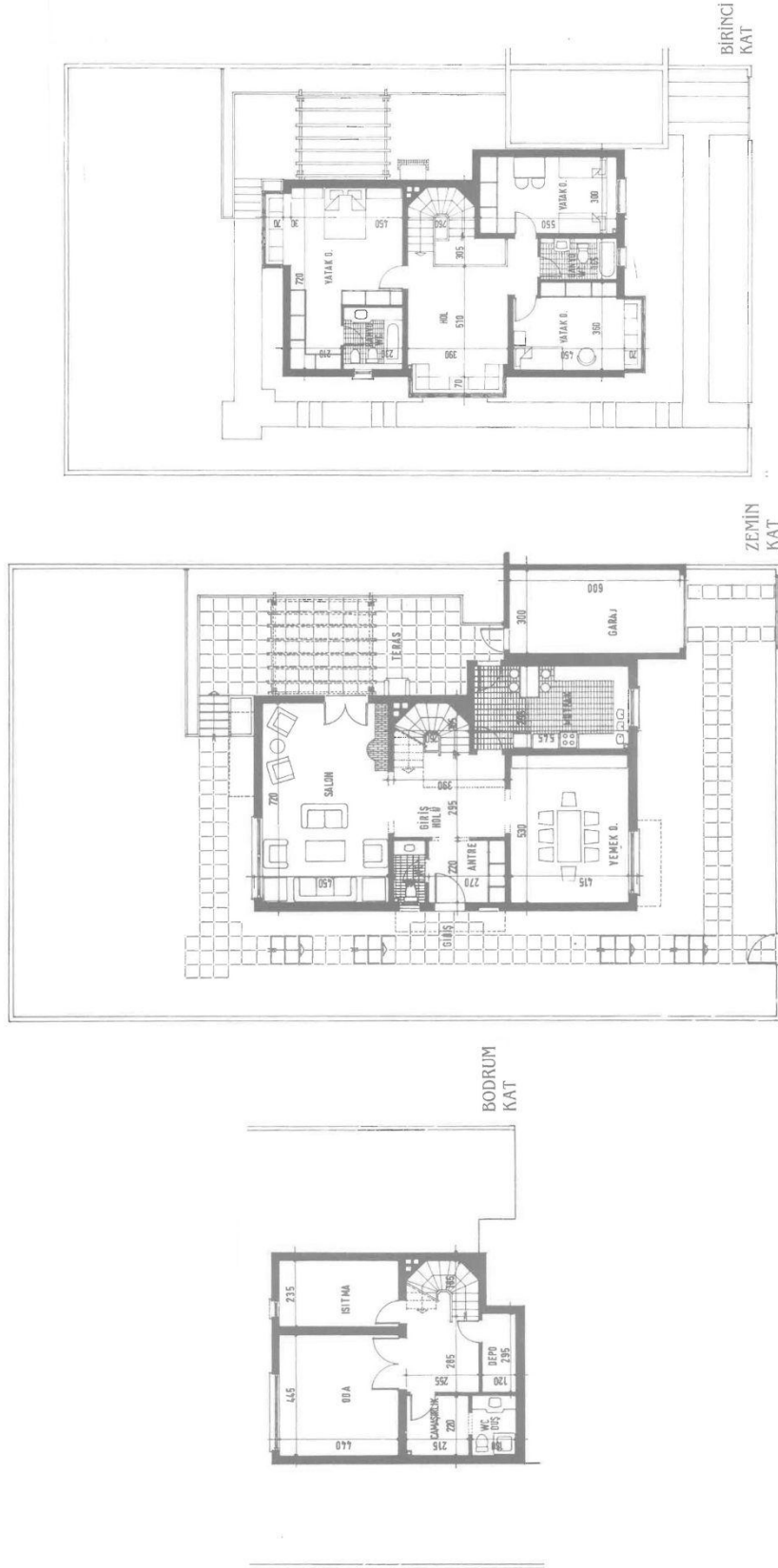
4.2.3. Müstakil Evler

Bu yapılar, birbirinden bağımsız tasarlanmıştır. Parsel büyüklüğüne, bahçeli ve bodrum kat olup olmamasına göre çeşitlenmiştir. Bu tiplerin vaziyet planı, görünüşler, planları gibi tasarım kayıtları ve yapıldığı döneme ait fotoğraflar aşağıda gösterilmektedir. Ayrıca, tiplerin planları üzerinden mekan sentaksı değerleri, değerlendirmede kullanılmak üzere, çalışmada işlem öncesini oluşturmaktadır (Şekil 4.31, Şekil 4.35, Şekil 4.38, Şekil 4.42).

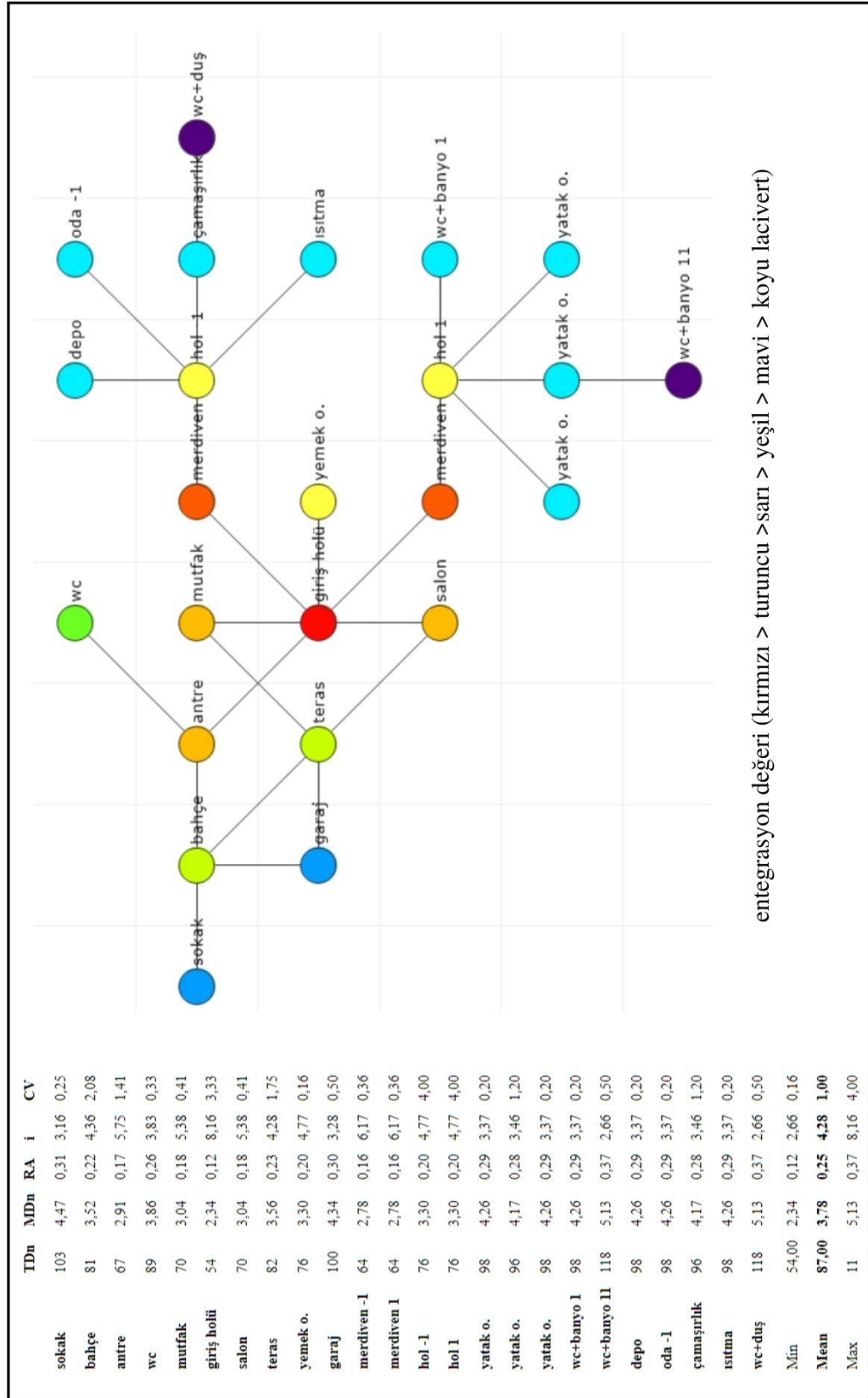
İKİ KATLI
BAHÇELİ
EV

Şekil 4.29. Müstakil Evlerden Tip 8'e ait Görünüşler (Proje müdürü Başol Tosun'un arşivinden 20.01.21 tarihinde ulaşılmıştır)

Şekil 4.30. Müstakil Evlerden Tip 8'e ait Planlar (Proje müdürü Başol Tosun'un arşivinden 20.01.21 tarihinde ulaşılmıştır)

Şekil 4.31. Müstakil evlerden tip 8 - mekân sentaksı

Tablo 4.9. Müstakil evlerden tip 8 - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir)

Tutarlılık (K)	Okunabilirlik (T+S)	Kendileme (S+Y)	Temsil (Y)	Terministik Ekran (M)
TDn < ort	i < ort	Cv > ort	RA = ort	Cv > ort
Ort = 87 giriş holü = 54 merdiven 1 = 64 merdiven -1 = 64	Ort = 4,28 antre = 5,75 mutfak = 5,38 salon = 5,38 + yemek odası = 4,77 hol -1 = 4,77 hol 1 = 4,77	Ort = 1,00 yemek odası = 0,16 hol -1 = 4 hol 1 = 4 + bahçe = 2,08 teras = 1,75 wc = 0,33	Ort = 0,25 bahçe = 0,22 teras = 0,23 wc = 0,26	Ort = 1,00 sokak = 0,25 garaj = 0,5 yatak o. = 0,2 yatak o. = 1,2 yatak o. = 0,2 wc+banyo 1 = 0,2 ısıtma = 0,2 çamaşırlık = 1,2 oda -1 = 0,2 depo = 0,2

Yan Görünüş

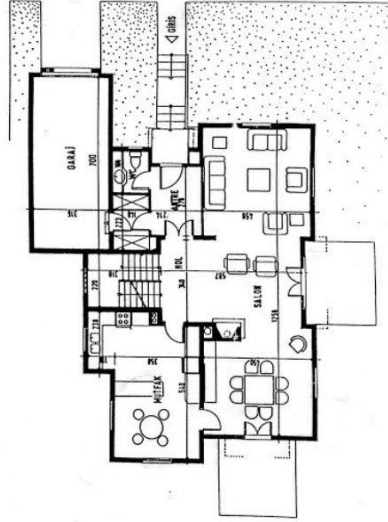

Ön Görünüş

Şekil 4.32. Müstakil Evlerden Tip 21'e ait Görünüşler (Proje Müellifi Gülderen Taşcıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

I. KAT PLANI

ZEMİN KAT PLANI

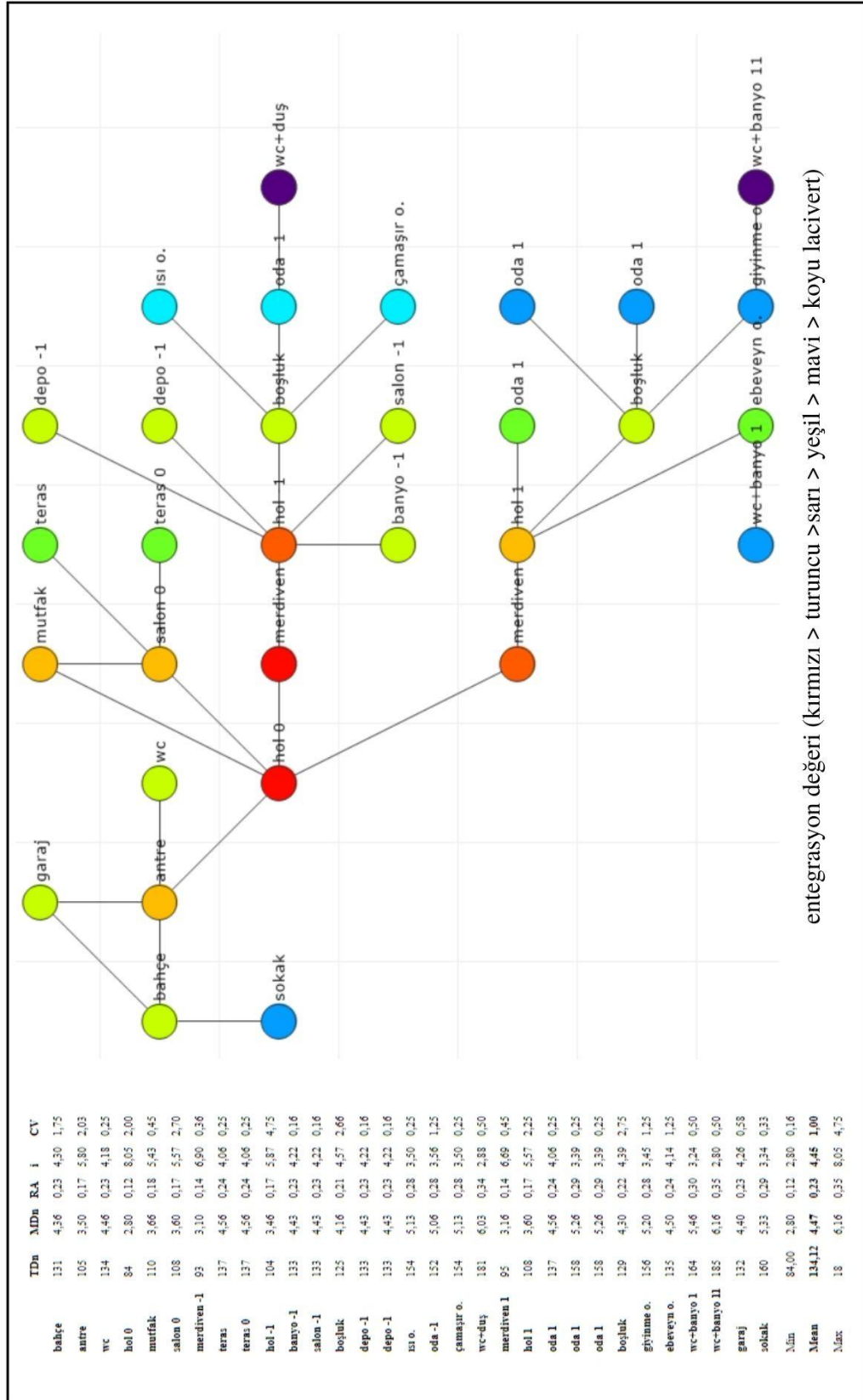

BODRUM KAT PLANI

Şekil 4.33. Müstakil Evlerden Tip 21'e ait Planlar (Proje Müellifi Gülderen Taşçıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

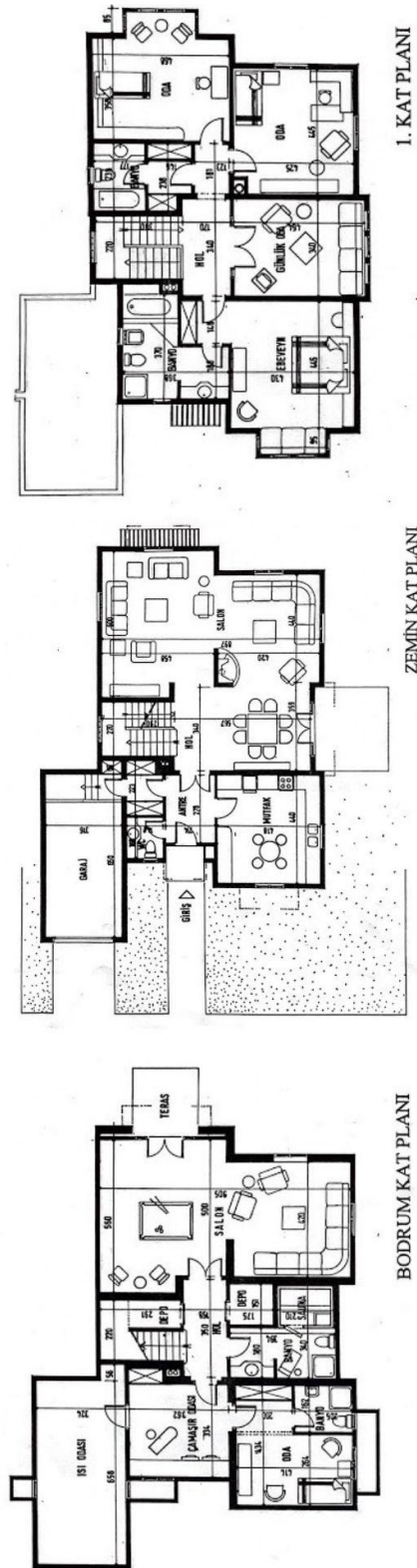
Şekil 4.34. Müstakil Evlerden Tip 21'e ait fotoğraflar (Google Haritalar kaynağından 23.03.21 tarihinde ekran görüntüsü alınarak üretilmiştir)

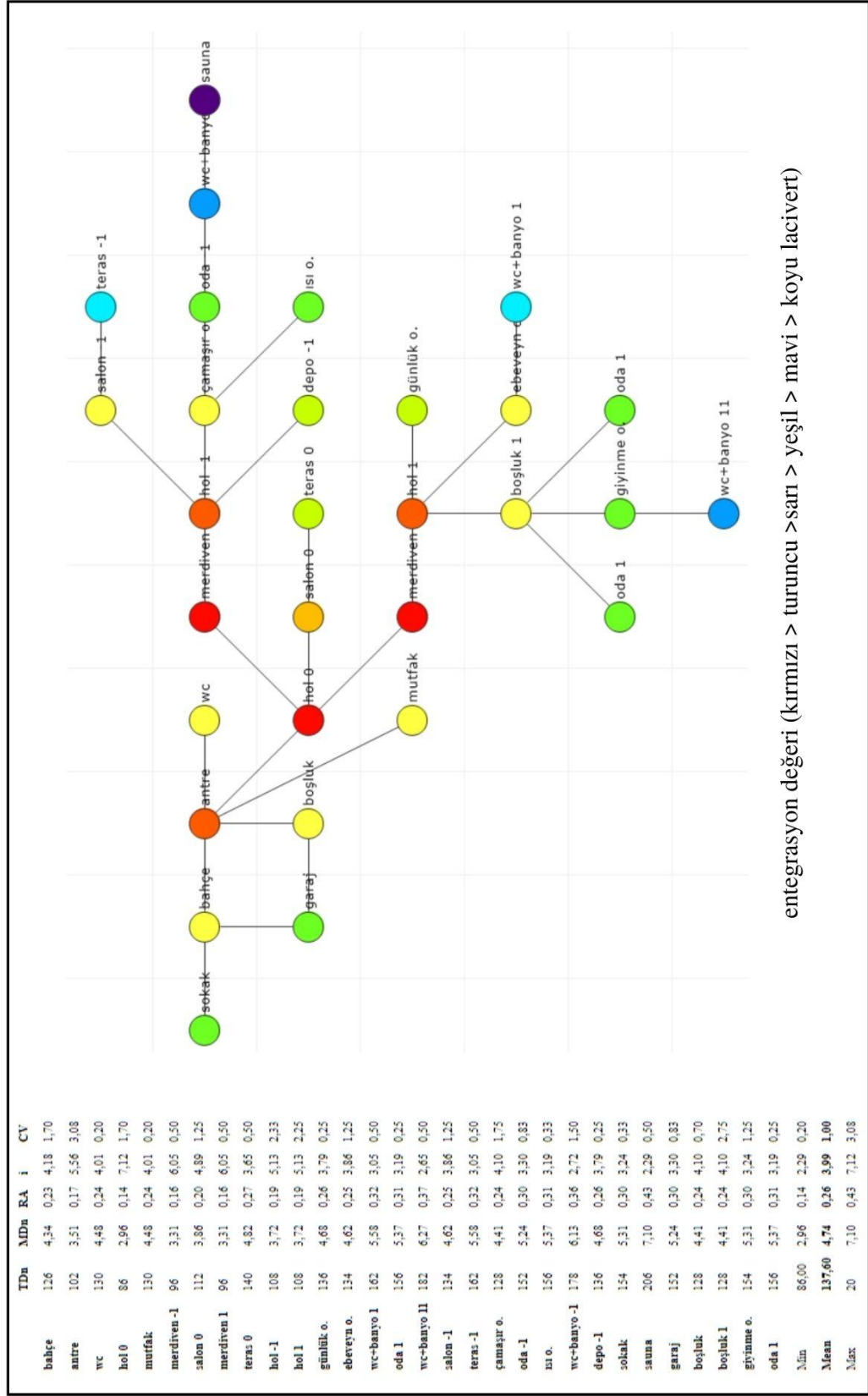
Şekil 4.35. Müstakil evlerden tip 21 - mekân sentaksı

Tablo 4.10. Müstakil evlerden tip 21- biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir)

Tutarlılık (K)	Okunabilirlik (T+S)	Kendileme (S+Y)	Temsil (Y)	Terministik Ekran (M)
TDn < ort	i < ort	Cv > ort	RA = ort	Cv > ort
Ort = 134,12 hol 0 = 84 merdiven -1 = 93 hol -1 = 104 merdiven 1 = 95	Ort = 4,45 antre = 5,8 mutfak = 5,43 salon 0 = 5,57 hol 1 = 5,57 +	Ort = 1,00 + bahçe = 1,75 garaj = 0,58 wc = 0,25 teras = 0,25 teras 0 = 0,25 depo -1 = 0,16 depo -1 = 0,16 boşluk = 2,66 salon -1 = 0,16 banyo -1 = 0,16 oda 1 = 0,25 boşluk = 2,75 ebeveyn o. = 1,25	Ort = 0,23 bahçe = 0,23 garaj = 0,23 wc = 0,23 teras = 0,24 teras 0 = 0,24 depo -1 = 0,23 depo -1 = 0,23 boşluk = 0,22 salon -1 = 0,23 banyo -1 = 0,23 oda 1 = 0,24 boşluk = 0,21 ebeveyn o. = 0,24	Ort = 1,00 sokak = 0,33 ısı o. = 0,25 oda -1 = 1,25 çamaşır o. = 0,25 oda 1 = 0,25 oda 1 = 0,25 giyinme o. = 1,25 wc+banyo 1= 0,5

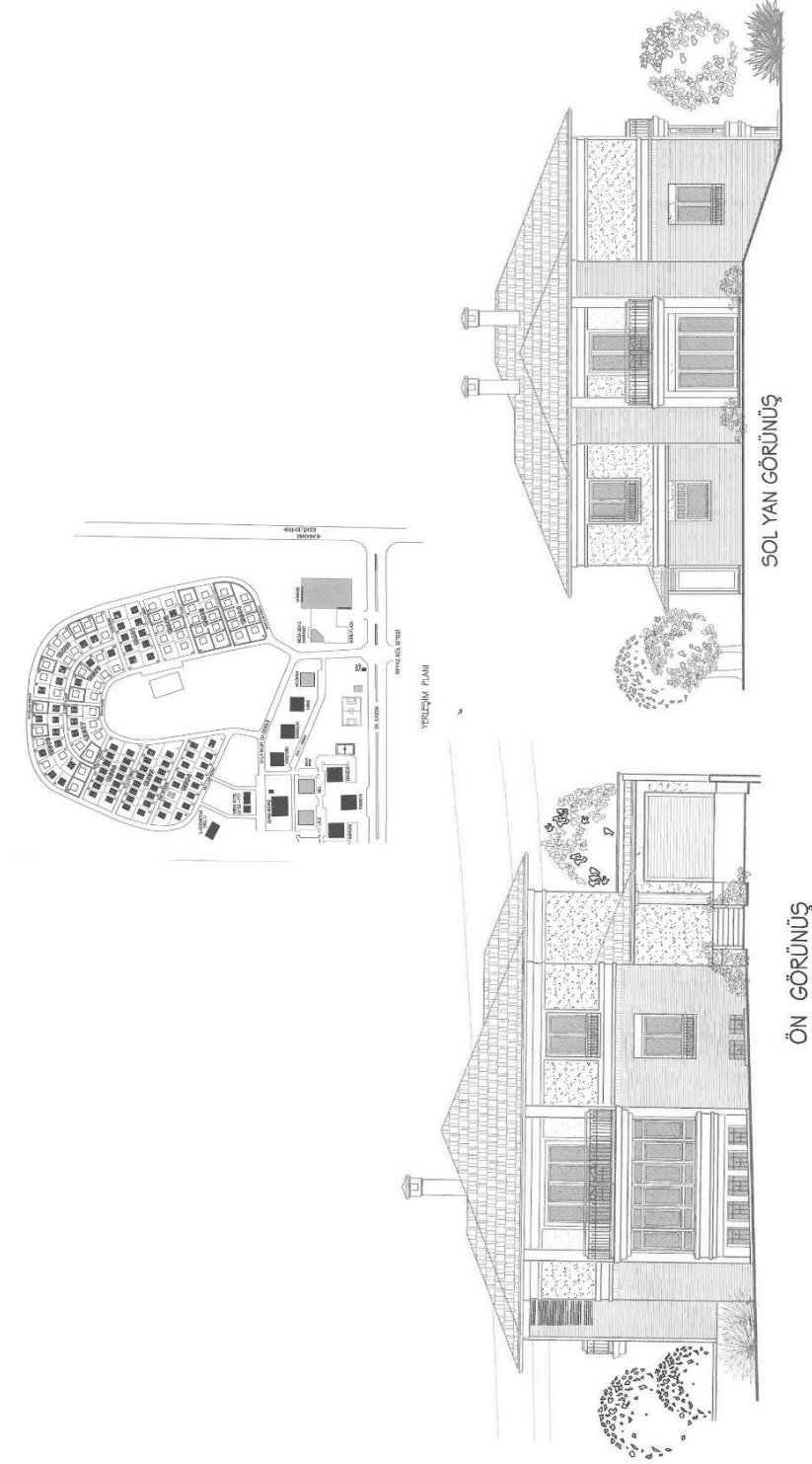
Şekil 4.37. Müstakil Evlerden Tip 22'ye ait Planlar (Güleren Taşcıoğlu arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

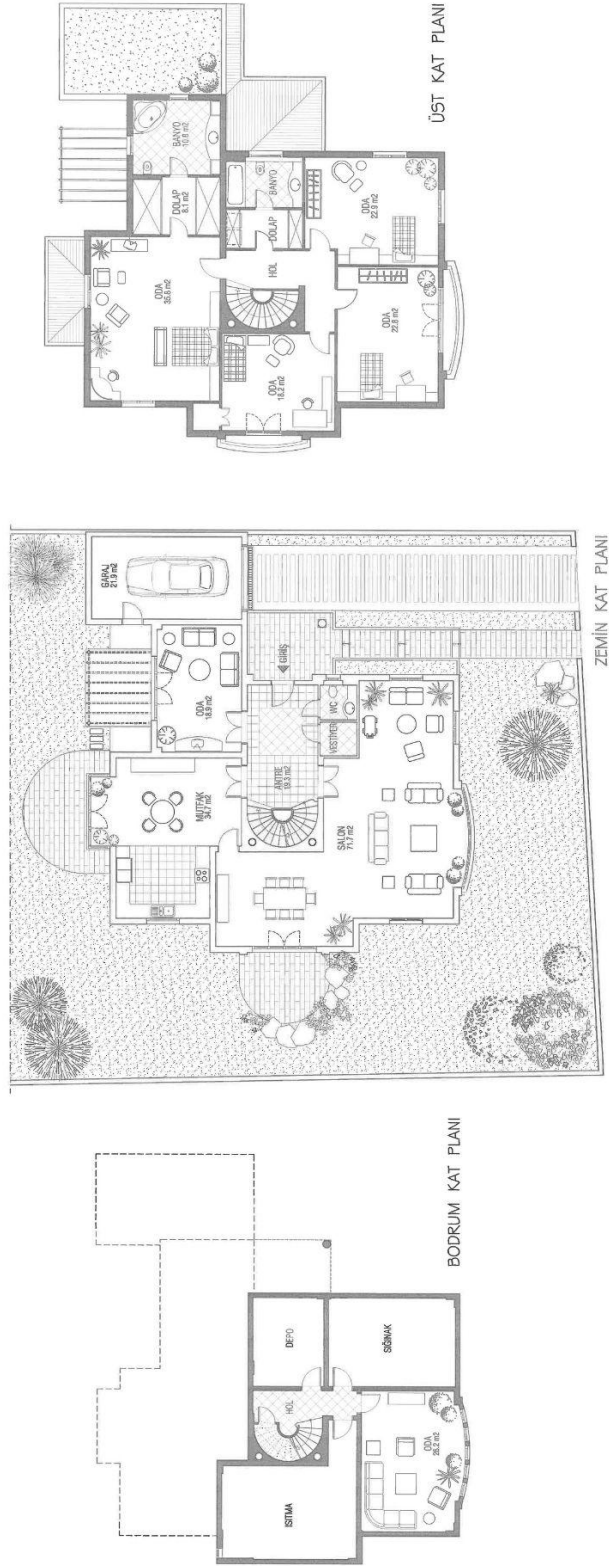
Şekil 4.38. Müstakil evlerden tip 22 - mekân sentaksı

Tablo 4.11. Müstakil evlerden tip 22 - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir)

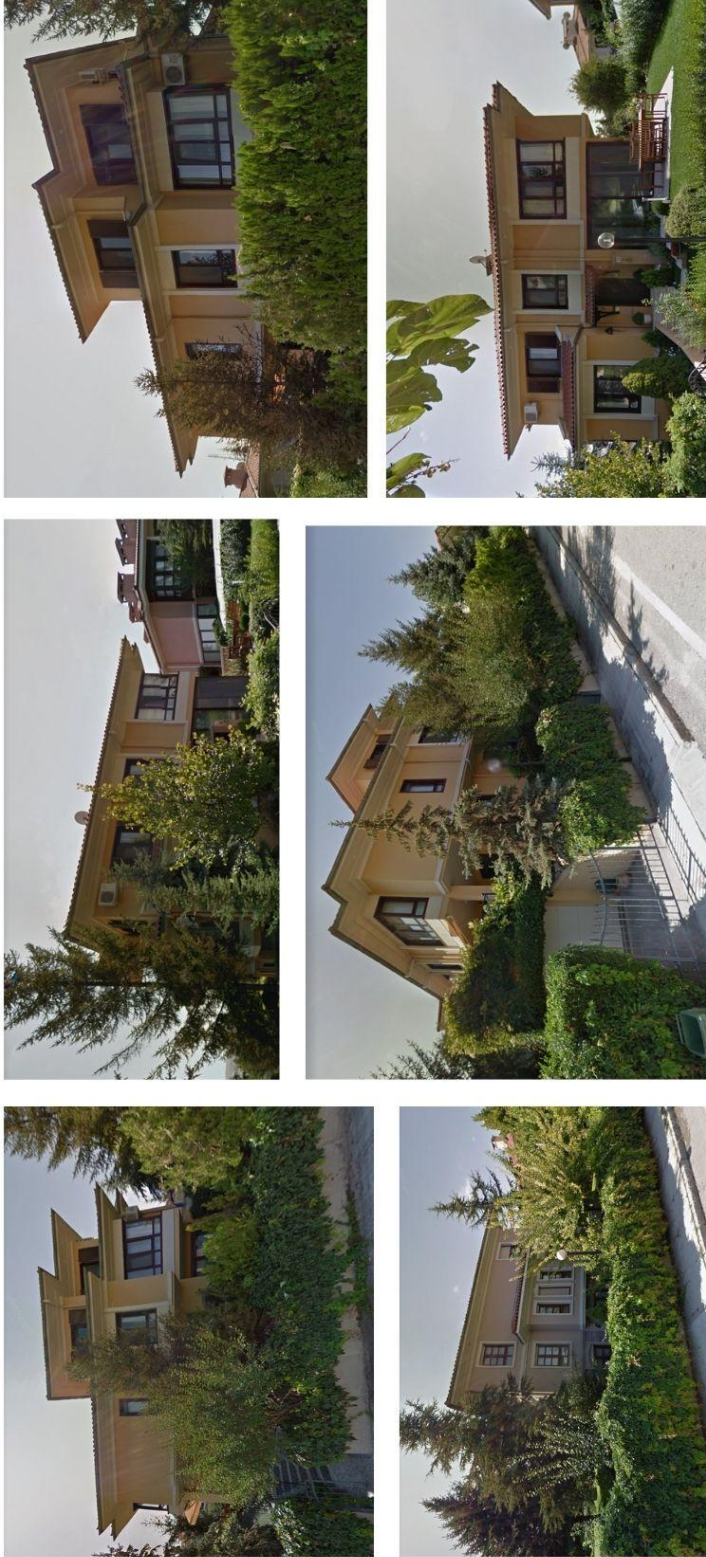
Tutarlılık (K)	Okunabilirlik (T+S)	Kendileme (S+Y)	Temsil (Y)	Terministik Ekran (M)
TDn < ort	i < ort	Cv > ort	RA = ort	Cv > ort
Ort = 137,6 hol 0 = 86 merdiven -1 = 96 merdiven 1 = 96 antre = 102 hol -1 = 108 hol 1 = 108	Ort = 3,99 salon 0 = 4,89 + bahçe = 4,18 boşluk = 4,1 wc = 4,01 mutfak = 4,01 salon -1 = 3,86 çamaşır o. = 4,1 boşluk 1 = 4,1 ebeveyn o. = 3,86	Ort = 1,00 bahçe = 1,7 boşluk = 0,7 wc = 0,2 mutfak = 0,2 salon -1 = 1,25 çamaşır o. = 1,75 boşluk 1 = 2,75 ebeveyn o. = 1,25 + sokak = 0,33 garaj = 0,83 oda 1 = 0,25 giyinme o. = 1,25 oda 1 = 0,25 günlük o. = 0,25 teras 0 = 0,5	Ort = 0,26 sokak = 0,3 garaj = 0,3 oda 1 = 0,31 giyinme o. = 0,3 oda 1 = 0,31 günlük o. = 0,26 teras 0 = 0,27	Ort = 1,00 teras -1 = 0,5 wc+banyo -1 = 1,5 wc+banyo 1 = 0,5 wc+banyo 11 = 0,5

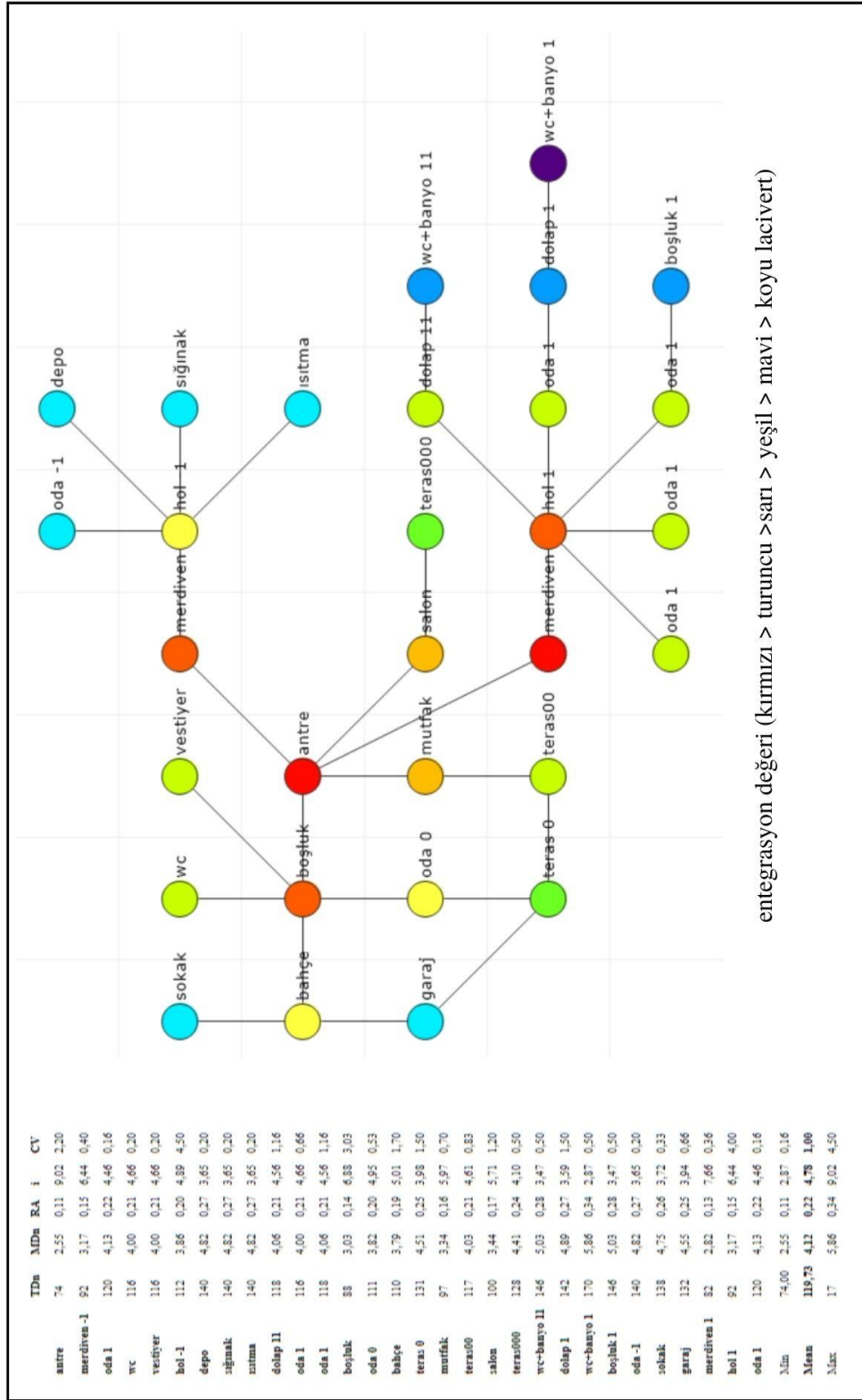
Şekil 4.39. Müstakil Evlerden Bahçeli Büyük Konut Tipinde ait Görünüşler (Proje müdürü Başol Tosun arşivinden 20.01.21 tarihinde ulaşılmıştır)

Şekil 4.40. Müstakil Evlerden Bahçeli Büyük Konut Tipinde ait Planlar (Proje müdürü Başol Tosun arşivinden 20.01.21 tarihinde ulaşılmıştır)

Şekil 4.41. Müstakil Evlerden Bahçeli Büyük konut tipine ait fotoğraflar (Google Haritalar kaynağından 23.03.21 tarihinde ekran görüntüsü alınarak üretilmiştir)

Şekil 4.42. Müstakil evlerden bahçeli büyük konut tipi - mekân sentaksı

Tablo 4.12. Müstakil evlerden bahçeli büyük konut tipi - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri
(Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir)

Tutarlılık (K)	Okunabilirlik (T+S)	Kendileme (S+Y)	Temsil (Y)	Terministik Ekran (M)
TDn < ort	i < ort	Cv > ort	RA = ort	Cv > ort
Ort = 119,73 antre = 74 merdiven 1 = 82 boşluk = 88 hol 1 = 92 merdiven -1 = 92	Ort = 4,78 mutfak = 5,97 salon = 5,71 + bahçe = 5,01 oda 0 = 4,95 hol -1 = 4,89	Ort = 1,00 bahçe = 1,7 oda 0 = 0,53 hol -1 = 4,5 + wc = 0,2 vestiyer = 0,2 teras 0 = 1,5 teras 00 = 0,83 teras 000 = 0,5 oda 1 = 0,16 oda 1 = 0,66 oda 1 = 1,16 oda 1 = 0,16 dolap 11 = 1,16	Ort = 0,22 wc = 0,21 vestiyer = 0,21 teras 0 = 0,25 teras 00 = 0,21 teras 000 = 0,24 oda 1 = 0,21 oda 1 = 0,21 oda 1 = 0,22 oda 1 = 0,22 dolap 11 = 0,21	Ort = 1,00 sokak = 0,33 garaj = 0,66 oda -1 = 0,2 depo = 0,2 sığınak = 0,2 ısıtma = 0,2 wc+banyo 11 = 0,5 dolap 1 = 1,5 boşluk 1 = 0,5 wc+banyo 1 = 0,5

Sentaks ile ilgili olan ve dizime göre seçilen alanların nitelikleri ile geleneksel kullanımın doğrudan kıyaslandığı içerik ise aşağıdaki tabloda açıklanmaktadır (Tablo 4.13). Yorumlarla eşleşen durumlar altı çizili şekilde ifade edilmiştir.

Tablo 4.13. Müstakil evler - Biçimsel Algı Kümeleri Değerlendirme (Tablo, Fatma Şenocak tarafından oluşturulmuştur)

	Müstakil evler - Tip 8
Tutarlılık = Derinliğin az olan ve birbiriyle ilişkili mekânların durumu.	● Kamusal alanda seçilen ve derinliği az olan ilişkili düğümlerin işlevsel nitelikleri sorgulanarak mahremiyet, pişirme bütünleşik ve yaşam bütünleşik kavramlarına referans veren yorum yapılmaktadır. ● Tutarlılık davranışı (derinlik değerinin düşük olması) gösteren kamusal nitelikli seçilen düğümler, merdiven ve giriş holü, işlevleri tanımlanmış mekânlardır. Sirkülasyon (merdiven) ve ara mekânın (giriş holü) iç içe olması mahremiyet kaygısının olduğu yapıyı açıklamaktadır. Okunabilir olmayan yapının tanımlı işlevsel nitelikleri ile birlikte de, pişirme ve yaşam bütünleşik temasından bahsedilmektedir.
Okunabilirlik = Yapılaşmamış ve homojen olmasıyla algılanan mekânların durumu.	● Uzak sosyal ve sosyal alanda seçilen okunabilir mekân yoktur.
Kendileme = Sosyal ya da yakın sosyal alanda, en az iki düğümlerle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Sosyal alanda seçilen ve kendilenen kapalı alanlar, sofa gibi ara mekânlara referans vermektedir. ● <u>Seçilen sosyal alanda kendilenen düğüm, hol 1 ve hol -1, ara mekân işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.</u> ● Yakın sosyal alanda seçilen ve kendilenen açık alanlar, avlu ve bahçe ile eyvan ve köşk mekânlarına referans vermektedir. ● <u>Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, bahçe ve teras, yaşam işlevli ve açık alanı göstermektedir.</u>
Temsil = İki düğümlerle ilişkilendirirken birinin uzantısı, diğeri ile iç içe olma durumu.	● Yakın sosyal alanda temsil davranışı gösteren düğüm seçilmemektedir.
Terministik ekran = Kişisel alanda, en az iki düğümlerle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Kişisel alan ve kontrol değeri yüksek nitelikleri sebebiyle terministik ekran davranışı gösteren düğüm seçilmemektedir.

Tablo 4.13. devam ediyor

	Müstakil evler - Tip 21
Tutarlılık = Derinliğin az olan ve birbiriyle ilişkili mekânların durumu.	● Kamusal alanda seçilen ve derinliği az olan ilişkili düğümlerin işlevsel nitelikleri sorgulanarak mahremiyet, pişirme bütünleşik ve yaşam bütünleşik kavramlarına referans veren yorum yapılmaktadır. ● Tutarlılık davranışı (derinlik değerinin düşük olması) gösteren kamusal nitelikli seçilen düğümler, antre, merdiven ve hol, işlevleri tanımlanmış mekânlardır. Sirkülasyon (merdiven) ve ara mekânın (hol) iç içe olması mahremiyet kaygısının olduğu yapıyı açıklamaktadır. Okunabilir olmayan yapının tanımlı işlevsel nitelikleri ile birlikte de, pişirme ve yaşam bütünleşik temasından bahsedilmektedir.
Okunabilirlik = Yapılaşmamış ve homojen olmasıyla algılanan mekânların durumu.	● Uzak sosyal ve sosyal alanda seçilen okunabilir mekân yoktur.
Kendileme = Sosyal ya da yakın sosyal alanda, en az iki düğümlerle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Yakın sosyal alanda seçilen ve kendilenen açık alanlar, avlu ve bahçe ile eyvan ve köşk mekânlarına referans vermektedir. ● <u>Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, bahçe, yaşam işlevli ve açık alanı göstermektedir.</u> ● Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, boşluk, ara mekân işlevli ve kapalı alanı göstermektedir. ● Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, ebeveyn o., yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.
Temsil = İki düğümlerle ilişkilendirirken birinin uzantısı, diğeri ile iç içe olma durumu.	● Yakın sosyal alanda seçilen ve temsil davranışı gösteren açık alanlar, avlu veya bahçede tanımlı (pişirme yeri, merdiven gibi) mekânlara referans vermektedir. ● <u>Seçilen bahçe, yaşam işlevli ve açık alanı göstermektedir.</u> ● Yakın sosyal alanda seçilen ve temsil davranışı gösteren kapalı alanlar, çıkma mekânlarına (ne içerde ne dışarda olma durumu) referans vermektedir. ● Seçilen garaj, wc, depo, salon ve banyo, yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.

Tablo 4.13. devam ediyor

Terministik ekran = Kişisel alanda, en az iki düğümle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Kişisel alanda seçilen ve terministik ekran davranışı gösteren kapalı alanlar, oda mekânlarına referans vermektedir. ● <u>Seçilen kişisel alan ve kontrol değeri yüksek düğümler olan oda -1 ve giyinme o., bu nitelikleri sebebiyle terministik ekran davranışı gösteren olarak seçilmektedir.</u> ● Bu düğümlere yönelme derecesi yüksektir ve kapalı alan olarak tasarlanmıştır.
	Müstakil evler - Tip 22
Tutarlılık = Derinliğin az olan ve birbiriyle ilişkili mekânların durumu.	● Kamusal alanda seçilen ve derinliği az olan ilişkili düğümlerin işlevsel nitelikleri sorgulanarak mahremiyet, pişirme bütünleşik ve yaşam bütünleşik kavramlarına referans veren yorum yapılmaktadır. ● Tutarlılık davranışı (derinlik değerinin düşük olması) gösteren kamusal nitelikli seçilen düğümler, antre, merdiven, ve hol, işlevleri tanımlanmış mekânlardır. Sirkülasyon (merdiven) ve ara mekânın (hol) iç içe olması mahremiyet kaygısının olduğu yapıyı açıklamaktadır. Okunabilir olmayan yapının tanımlı işlevsel nitelikleri ile birlikte de, yaşam bütünleşik temasından bahsedilmektedir.
Okunabilirlik = Yapılaşmamış ve homojen olmasıyla algılanan mekânların durumu.	● Sosyal alanda seçilen ve okunabilir kapalı alanlar, başoda gibi yönelme derecesi yüksek mekânlara referans vermektedir. ● <u>Entegrasyon değeri belirgin şekilde düşük olan homojen düğüm, yani okunabilir mekân salon -1, ebeveyn o., bütünleşik yapıdan yüksek yönelme derecesine sahip olarak algılanan yer konumundadır.</u>
Kendileme = Sosyal ya da yakın sosyal alanda, en az iki düğümle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Sosyal alanda seçilen ve kendilenen kapalı alanlar, sofa gibi ara mekânlara referans vermektedir. ● Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, bahçe, yaşam işlevli ve açık alanı göstermektedir. ● Seçilen sosyal alanda kendilenen düğüm, salon, çamaşır o., ebeveyn o., yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir. ● <u>Seçilen sosyal alanda kendilenen düğüm, boşluk 1, ara mekân işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.</u> ● Yakın sosyal alanda seçilen ve kendilenen açık alanlar, avlu ve bahçe ile eyvan ve köşk mekânlarına referans vermektedir. ● Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, giyinme o., yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.

Tablo 4.13. devam ediyor

Temsil = İki düğümle ilişkilendirken birinin uzantısı, diğeri ile iç içe olma durumu.	● Yakın sosyal alanda seçilen ve temsil davranışı gösteren kapalı alanlar, çıkma mekânlarına (ne içerde ne dışarda olma durumu) referans vermektedir. ● <u>Seçilen günlük o. yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.</u>
Terministik ekran = Kişisel alanda, en az iki düğümle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Kişisel alanda seçilen ve terministik ekran davranışı gösteren kapalı alanlar, oda mekânlarına referans vermektedir. ● Seçilen kişisel alan ve kontrol değeri yüksek düğümler olan wc+banyo -1, bu nitelikleri sebebiyle terministik ekran davranışı gösteren olarak seçilmektedir. ● Bu düğüme yönelme derecesi yüksektir ve kapalı alan olarak tasarlanmıştır.
	Müstakil evler - bahçeli büyük konut tipi
Tutarlılık = Derinliğin az olan ve birbiriyle ilişkili mekânların durumu.	● Kamusal alanda seçilen ve derinliği az olan ilişkili düğümlerin işlevsel nitelikleri sorgulanarak mahremiyet, pişirme bütünleşik ve yaşam bütünleşik kavramlarına referans veren yorum yapılmaktadır. ● Tutarlılık davranışı (derinlik değerinin düşük olması) gösteren kamusal nitelikli seçilen düğümler, antre, merdiven, boşluk ve hol, işlevleri tanımlanmış mekânlardır. Sirkülasyon (merdiven) ve ara mekânın (antre) iç içe olması mahremiyet kaygısının olduğu yapıyı açıklamaktadır. Okunabilir olmayan yapının tanımlı işlevsel nitelikleri ile birlikte de, pişirme ve yaşam bütünleşik temasından bahsedilmektedir.
Okunabilirlik = Yapılaşmamış ve homojen olmasıyla algılanan mekânların durumu.	● Uzak sosyal ve sosyal alanda seçilen okunabilir mekân yoktur.

Tablo 4.13. devam ediyor

Kendileme = Sosyal ya da yakın sosyal alanda, en az iki düğümle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Sosyal alanda seçilen ve kendilenen kapalı alanlar, sofa gibi ara mekânlara referans vermektedir. ● Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, bahçe, yaşam işlevli ve açık alanı göstermektedir. ● <u>Seçilen sosyal alanda kendilenen düğüm, hol -1, ara mekân işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.</u> ● Yakın sosyal alanda seçilen ve kendilenen açık alanlar, avlu ve bahçe ile eyvan ve köşk mekânlarına referans vermektedir. ● <u>Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, teras 0, yaşam işlevli ve açık alanı göstermektedir.</u> ● Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, oda 1, dolap 11, yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.
Temsil = İki düğümle ilişkilendirirken birinin uzantısı, diğeri ile iç içe olma durumu.	● Yakın sosyal alanda seçilen ve temsil davranışı gösteren kapalı alanlar, çıkma mekânlarına (ne içerde ne dışarda olma durumu) referans vermektedir. ● <u>Seçilen oda, yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.</u>
Terministik ekran = Kişisel alanda, en az iki düğümle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Kişisel alanda seçilen ve terministik ekran davranışı gösteren kapalı alanlar, oda mekânlarına referans vermektedir. ● Seçilen kişisel alan ve kontrol değeri yüksek düğümler olan dolap 1, bu nitelikleri sebebiyle terministik ekran davranışı gösteren olarak seçilmektedir. ● Bu düğüme yönelme derecesi yüksektir ve kapalı alan olarak tasarlanmıştır.

4.2.4. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evler

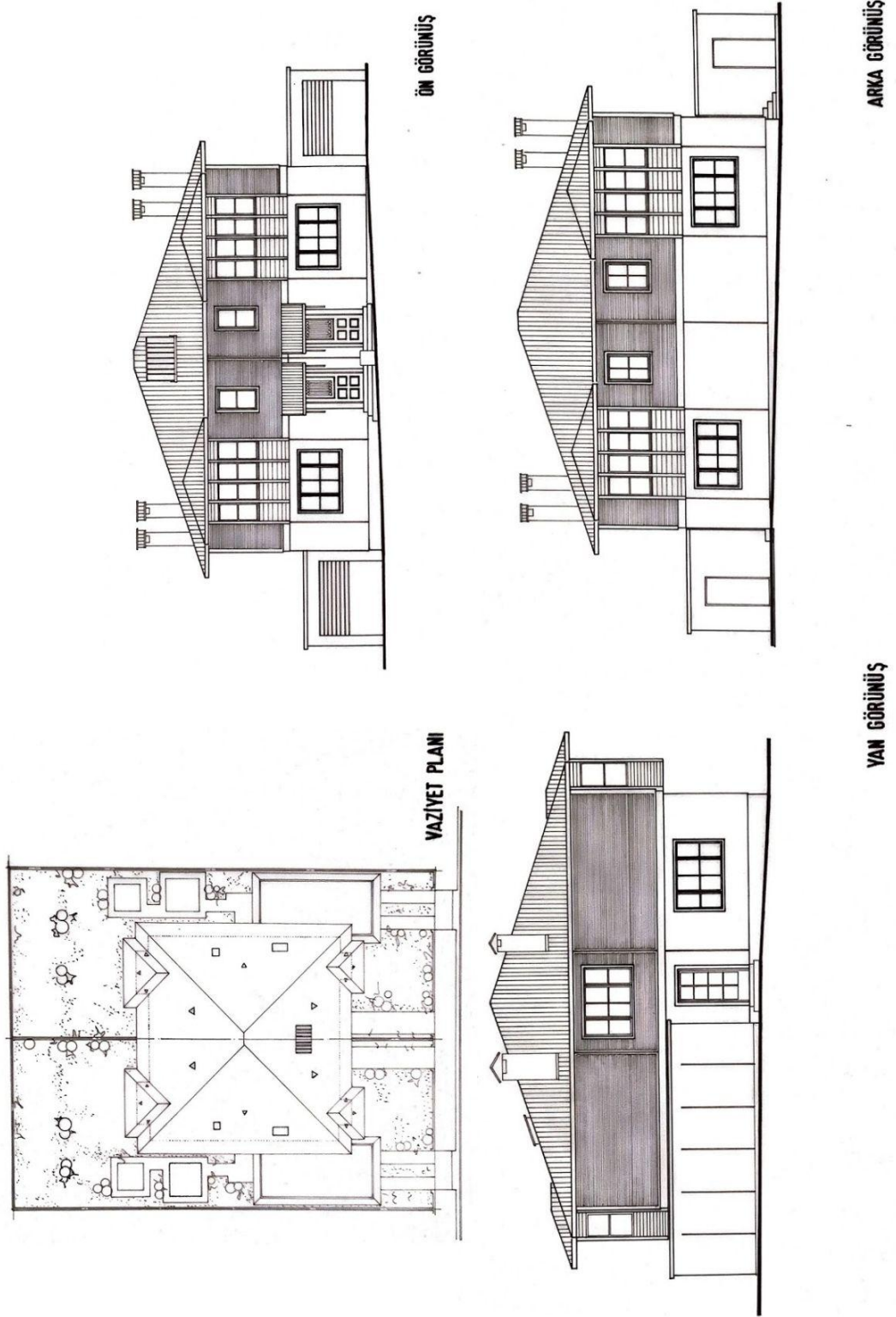
Evlerin inşa edilen dönemde, arazi teknoloji laboratuvarı gibi çalışmıştır. Çünkü, (çok katlılarda; yarı prefabrik ve cephe elemanları prefabrik) tünel kalıp, kolon-kiriş ve taşıyıcı duvarlarla yapılan (daha az katlılar), yığma sistem, (az katlılarda ve Türk evi dediklerimizin bazılarında; hızlı üretim için, tam prefabrik) dümez sistem gibi çok çeşitli yapma biçimlerinin uygulandığı bir bölge olmuştur. İki katlı ve bodrumda betonarme yapılmıştır. Bazı yerlerde çıkmalar, panjurlar, ahşap saçaklar gibi prefabrikte bağdaşmayan işler çok uzun zaman almıştır (Gülderen Taşcıoğlu ile kişisel görüşme, 21.12.2020). Tam prefabrik evlerin yapım sistemi şu şekilde açıklanmaktadır:

Öncelikle, farklı hacimde üç birimin kombinasyonları çeşitlilik sağlamaktadır.

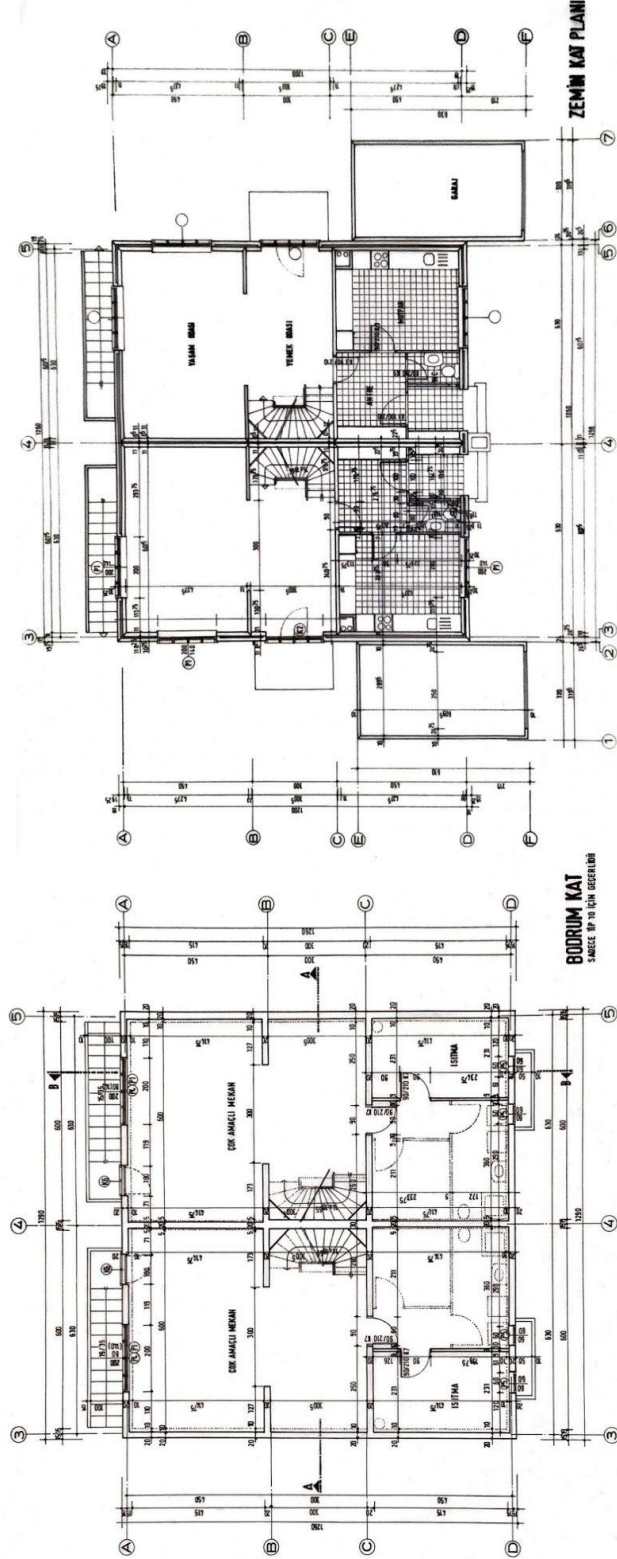
- Bir veya iki kat oluşturulabilmektedir.

- Sistemde her bir yapı elemanı planlanan ölçüde kapı ve pencere gibi boşluklar bırakılarak üretilmiş ve yerinde monte edilmiştir. Duvarlar, döşemede bırakılan yivlere oturmuştur ve üst döşeme yerleşene kadar desteklerle sabitlenmiştir. Üst döşeme yerleştikten sonra, yapı, depreme son derece dayanıklı üretilmiş olmaktadır.
- Hızlı üretim ve farklı iklim koşullarına adaptasyon için bu sistemin uygulanmasına karar verilmiştir. Onun öncesinde Fransa’da örnekleri incelenmiştir.
- Cumbaları üretebilmek için döşeme arka ve ön cephede 80 ile 90 cm konsol olarak çalışmaktadır. Ancak, Türk evindeki ahşap malzemeyi bu kısımlara ahşap kaplama şeklinde giydirmek büyük çabalar gerektirmiş ve uzun zaman almıştır.
- Sistemde dış duvarlar çift katmanlıdır. Bu sebeple özellikle Arabistan’da hava şartlarına uyumlu yapılar üretmek için kullanılmaktaydı.
- Kaplamalar ahşap, yalı baskısı gibi çeşitlenmektedir.

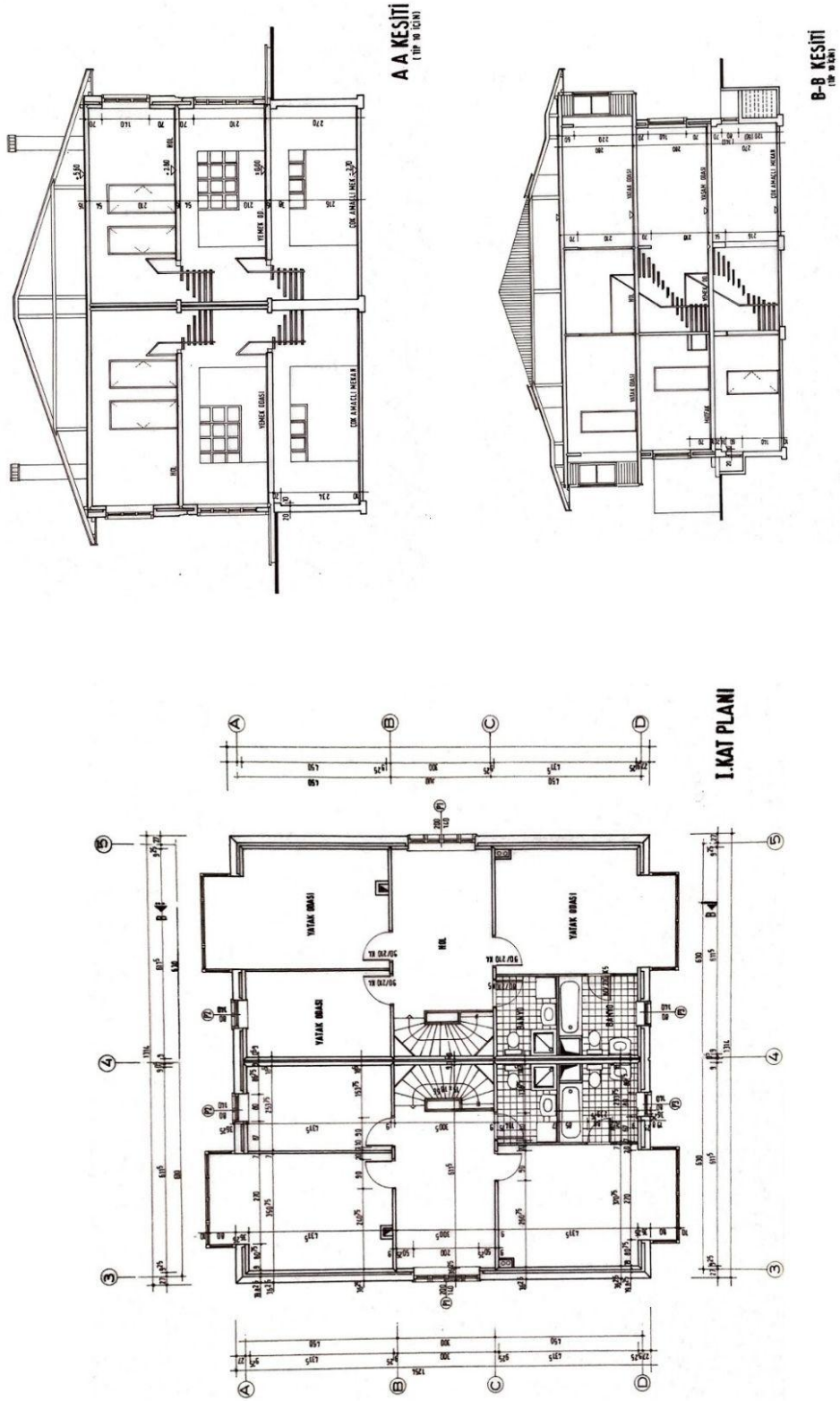
Bodrum kat olup olmamasına göre çeşitlenen iki tip mevcuttur. Bu tiplerin vaziyet planı, görünüşler, planları gibi tasarım kayıtları ve yapıldığı döneme ait fotoğraflar aşağıda gösterilmektedir. Ayrıca, tiplerin planları üzerinden mekan sentaksı değerleri, değerlendirmede kullanılmak üzere, çalışmada işlem öncesini oluşturmaktadır (Şekil 4.50, Şekil 4.51).

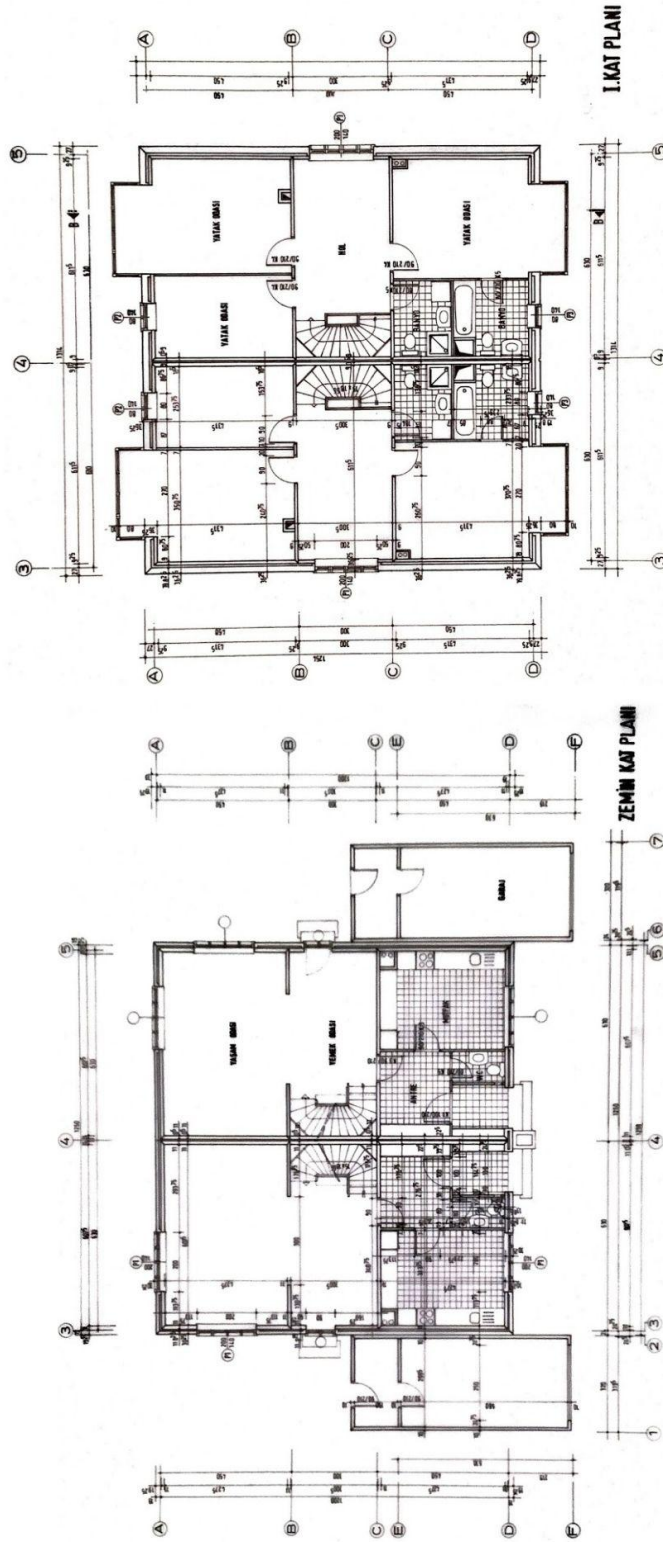
Şekil 4.43. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evlere ait vaziyet planı ve görünüşler (Nazan Sağlam arşivinden 26.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

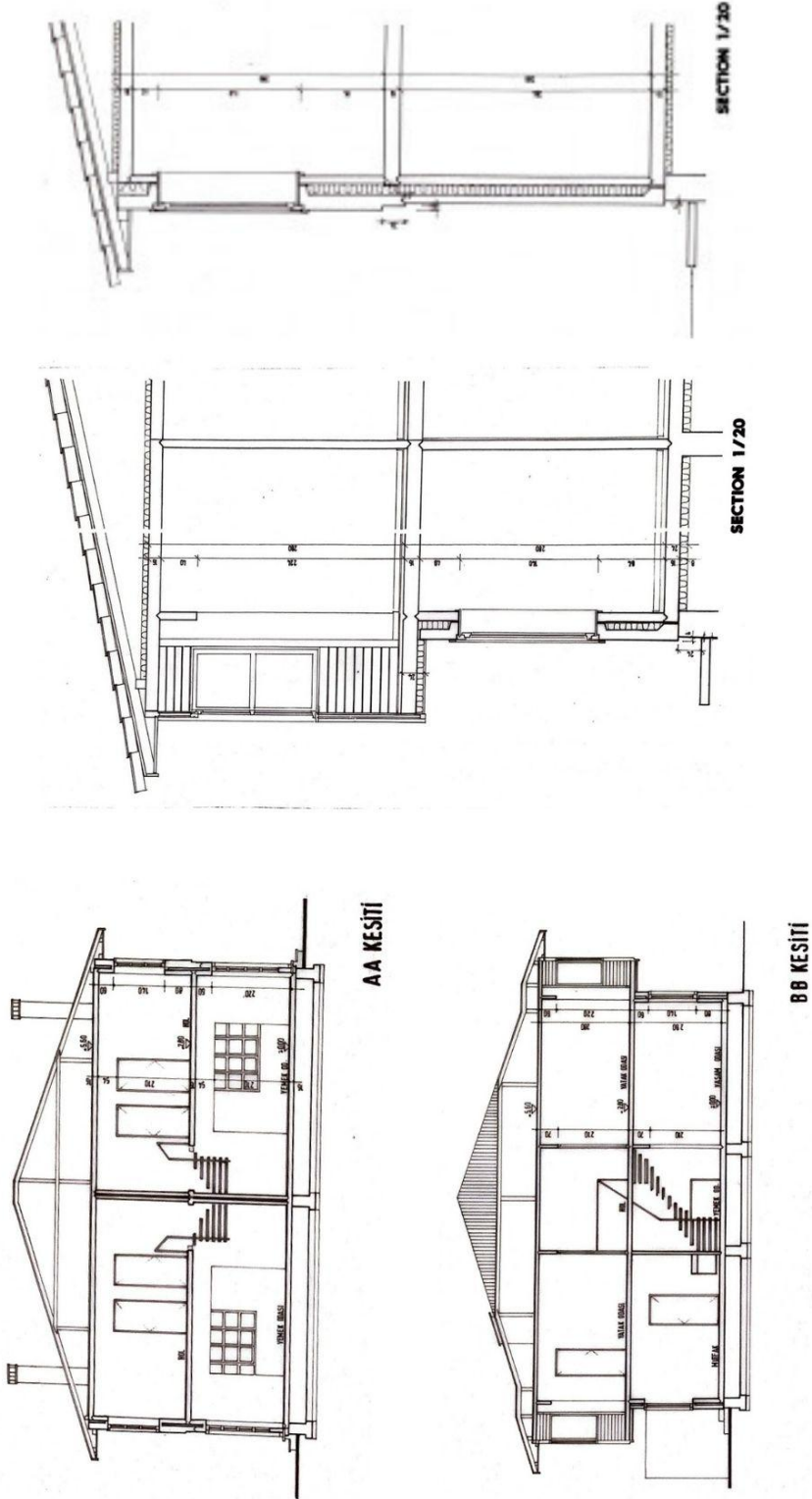
Şekil 4.44. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evlerden a tipine ait Planlar (Nazan Sağlam arşivinden 26.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

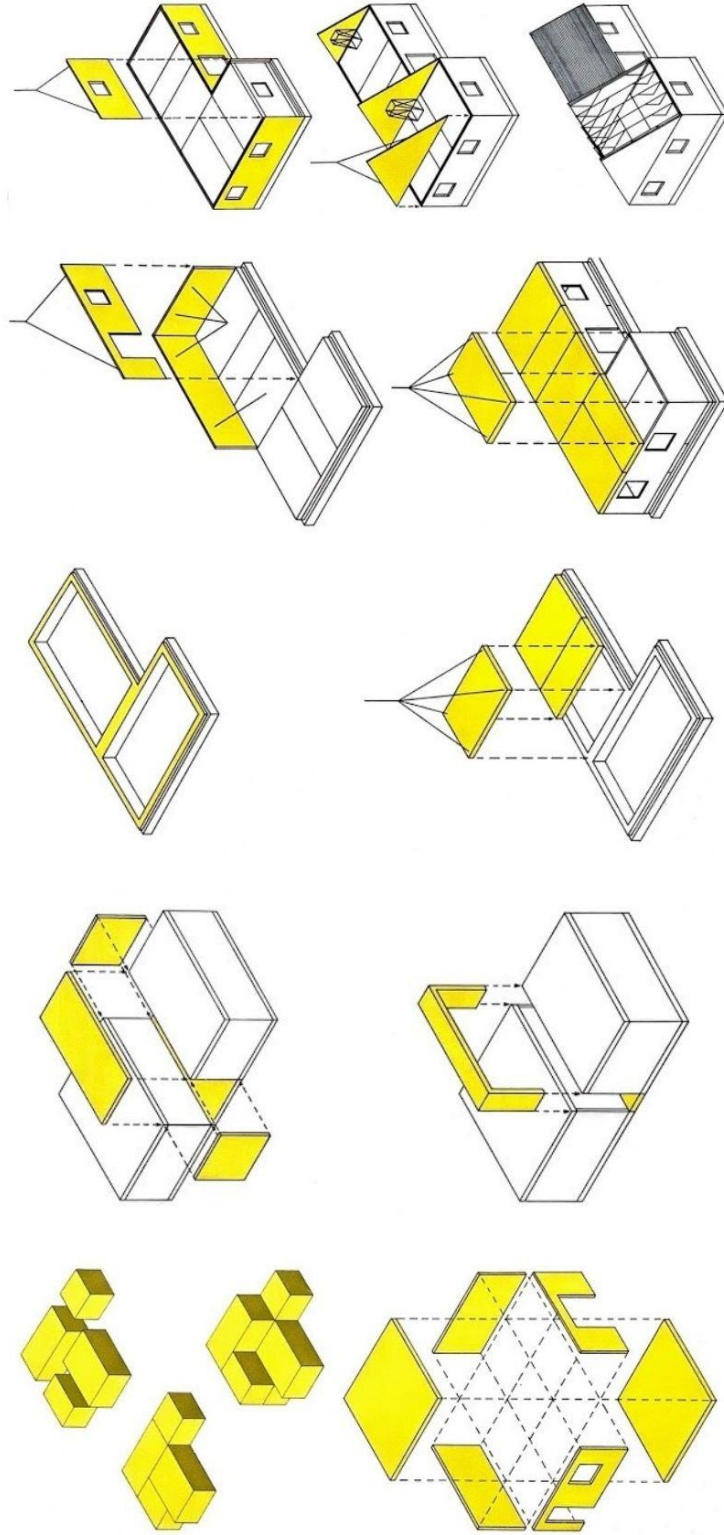
Şekil 4.45. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evlerden a tipine ait Plan ve Kesitler (Nazan Sağlam arşivinden 26.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

Şekil 4.46. Tam Prefabrik (Dümeç Sistem) Evlerden b tipine ait Planlar (Nazan Sağlam arşivinden 26.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

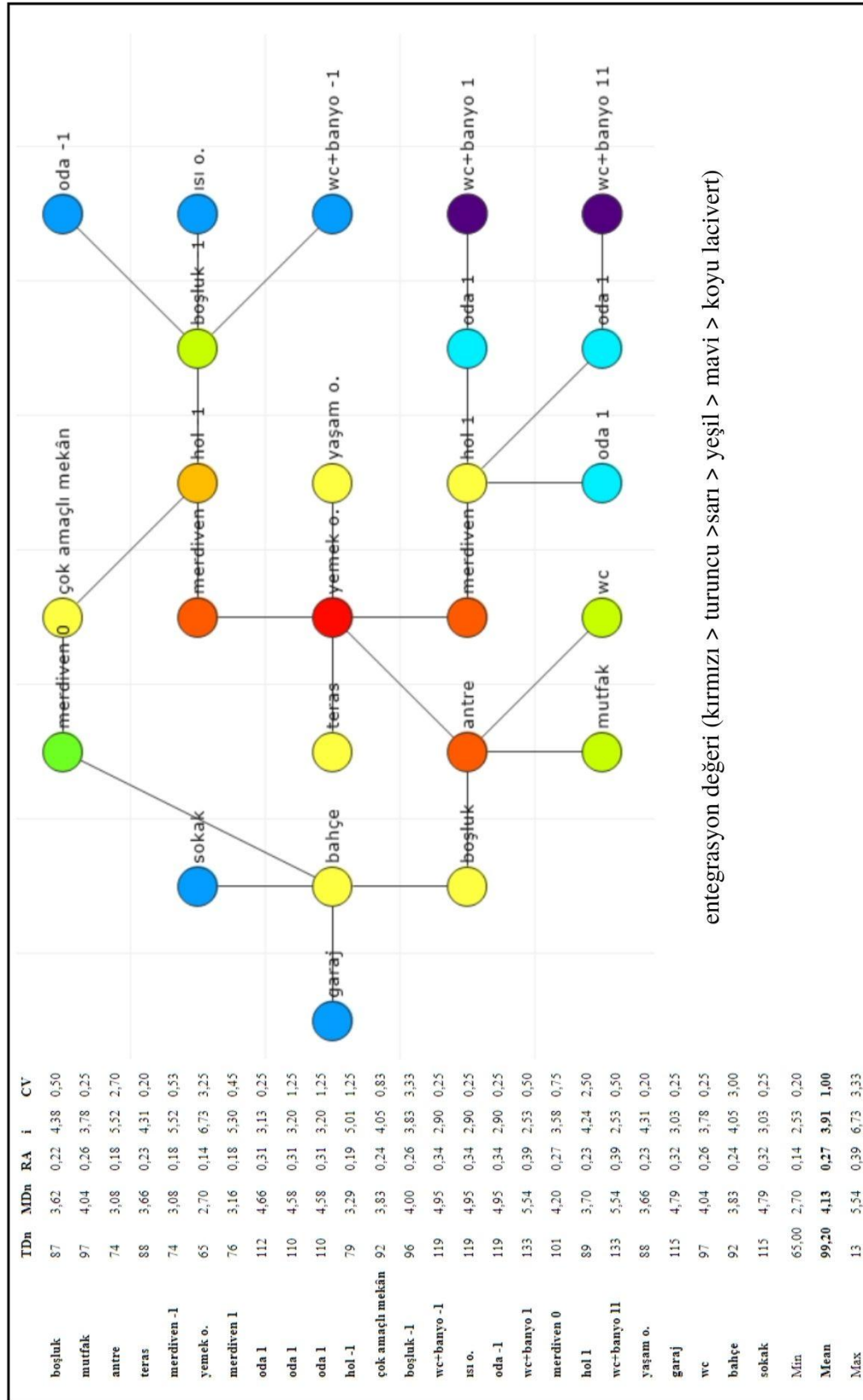
Şekil 4.47. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evlerden b tipine ait Kesitler ve Sistem Detayı (Nazan Sağlam'ın arşivinden 26.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

Şekil 4.48. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evlere ait Yapım Sisteminin Gösterimi (Nazan Sağlam arşivinden 26.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

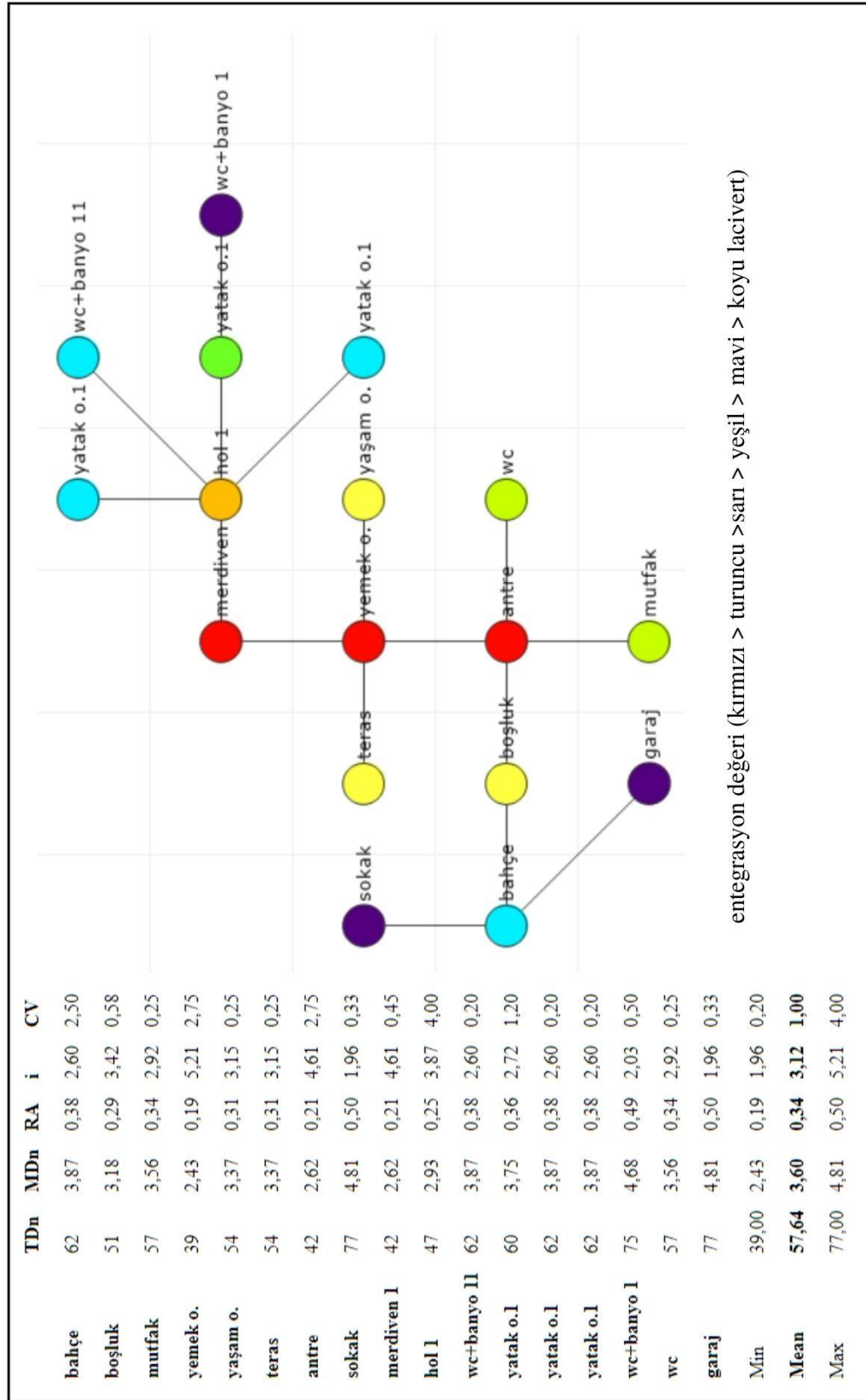
Şekil 4.49. Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evlere ait fotoğraflar (Proje Müellifi Gülderen Taşçıoğlu'nun arşivinden 23.12.20 tarihinde taranarak çoğaltılmıştır)

Şekil 4.50. Tam Prefabrik Evlerden tip a - mekân sentaksı

Tablo 4.14. Tam Prefabrik evlerden tip a - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir)

Tutarlılık (K)	Okunabilirlik (T+S)	Kendileme (S+Y)	Temsil (Y)	Terministik Ekran (M)
TDn < ort	i < ort	Cv > ort	RA = ort	Cv > ort
Ort = 99,2 yemek o. = 65 antre = 74 merdiven 1 = 76 merdiven -1 = 74	Ort = 3,91 hol -1 = 5,01 + bahçe = 4,05 boşluk = 4,38 çok amaçlı m. = 4,05 yaşam o. = 4,31 hol 1 = 4,24	Ort = 1,00 bahçe = 3 boşluk = 0,5 çok amaçlı m. = 0,83 yaşam o. = 0,2 hol 1 = 2,5 + boşluk -1 = 3,33 wc = 0,25 mutfak = 0,25 merdiven 0 = 0,75	Ort = 0,27 boşluk -1 = 0,26 wc = 0,26 mutfak = 0,26 merdiven 0 = 0,27	Ort = 1,00 sokak = 0,25 garaj = 0,25 oda -1 = 0,25 ısı o. = 0,25 wc+banyo -1 = 0,25 oda 1 = 0,25 oda 1 = 1,25 oda 1 = 1,25 wc+banyo 1 = 0,5 wc+banyo 11 = 0,5

Şekil 4.51. Tam Prefabrik Evlerden tip b - mekân sentaksı

Tablo 4.15. Tam Prefabrik evlerden tip b - biçimsel algı kümelerine göre parametre değerleri (Tablo, Fatma Şenocak tarafından AGRAPH Bilgisayar programı kullanılarak üretilen verileri içermektedir)

Tutarlılık (K)	Okunabilirlik (T+S)	Kendileme (S+Y)	Temsil (Y)	Terministik Ekran (M)
TDn < ort	i < ort	Cv > ort	RA = ort	Cv > ort
Ort = 57,64 yemek o. = 39 merdiven 1 = 42 antre = 42	Ort = 3,12 hol 1 = 3,87 + teras = 3,15 yaşam o. = 3,15 boşluk = 3,42	Ort = 1,00 teras = 0,25 yaşam o. = 0,25 boşluk = 0,58 + mutfak = 0,25 wc = 0,25 yatak o. 1 = 1,2	Ort = 0,34 mutfak = 0,34 wc = 0,34 yatak o. 1 = 0,36	Ort = 1,00 bahçe = 2,5 yatak o. 1 = 0,2 yatak o. 1 = 0,2 wc+banyo 11 = 0,2

Sentaks ile ilgili olan ve dizime göre seçilen alanların nitelikleri ile geleneksel kullanımın doğrudan kıyaslandığı içerik ise aşağıdaki tabloda açıklanmaktadır (Tablo 4.16). Yorumlarla eşleşen durumlar altı çizili şekilde ifade edilmiştir.

Tablo 4.16. Tam Prefabrik evler - Biçimsel Algı Kümeleri Değerlendirme (Tablo, Fatma Şenocak tarafından oluşturulmuştur)

	Tam Prefabrik evler - Tip a
Tutarlılık = Derinliğin az olan ve birbiriyle ilişkili mekânların durumu.	● Kamusal alanda seçilen ve derinliği az olan ilişkili düğümlerin işlevsel nitelikleri sorgulanarak mahremiyet, pişirme bütünleşik ve yaşam bütünleşik kavramlarına referans veren yorum yapılmaktadır. ● Tutarlılık davranışı (derinlik değerinin düşük olması) gösteren kamusal nitelikli seçilen düğümler, antre, yemek o. ve merdiven, işlevleri tanımlanmış mekânlardır. Sirkülasyon (merdiven) ve yaşam alanının (yemek o.) iç içe olması mahremiyet kaygısının olmadığı yapıyı açıklamaktadır. Okunabilir olmayan yapının tanımlı işlevsel nitelikleri ile birlikte de, yaşam bütünleşik temasından bahsedilmektedir.
Okunabilirlik = Yapılaşmamış ve homojen olmasıyla algılanan mekânların durumu.	● Uzak sosyal ve sosyal alanda seçilen okunabilir mekân yoktur.
Kendileme = Sosyal ya da yakın sosyal alanda, en az iki düğümlerle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Sosyal ile yakın sosyal alanda seçilen ve kendilenen kapalı alanlar, sofa gibi ara mekânlara referans vermektedir. ● Seçilen sosyal alanda kendilenen düğüm, bahçe, yaşam işlevli ve açık alanı göstermektedir. ● <u>Seçilen sosyal alanda kendilenen düğüm, hol 1, ara mekân işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.</u> ● Yakın sosyal alanda seçilen ve kendilenen açık alanlar, avlu ve bahçe ile eyvan ve köşk mekânlarına referans vermektedir. ● Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, boşluk -1, ara mekân işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.
Temsil = İki düğümlerle ilişkilendirilen birinin uzantısı, diğeri ile iç içe olma durumu.	● Yakın sosyal alanda seçilen ve temsil davranışı gösteren açık alanlar, avlu veya bahçede tanımlı (pişirme yeri, merdiven gibi) mekânlara referans vermektedir. ● <u>Seçilen yakın sosyal alanda merdiven 0, ara mekân işlevli ve açık alanı göstermektedir.</u>

Tablo 4.16. devam ediyor

Terministik ekran = Kişisel alanda, en az iki düğümle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Kişisel alanda seçilen ve terministik ekran davranışı gösteren kapalı alanlar, oda mekânlarına referans vermektedir. ● <u>Seçilen kişisel alan ve kontrol değeri yüksek düğümler olan oda1 ve oda1, bu nitelikleri sebebiyle terministik ekran davranışı gösteren olarak seçilmektedir.</u> ● Bu düğümlere yönelme derecesi yüksektir ve kapalı alan olarak tasarlanmıştır. Tanımlı işlevi ve ilişkilendiği düğümlere göre, kullanıcı bireyleri için ayrı yaşam alanı oluşturmaktadır. Geleneksel konutun ‘birkaç ailenin yaşayabileceği büyüklükte ve mimari programa yansıtılan içerikte olduğu’ durum yansıtılmıştır.
	Tam Prefabrik evler - Tip b
Tutarlılık = Derinliğin az olan ve birbiriyle ilişkili mekânların durumu.	● Kamusal alanda seçilen ve derinliği az olan ilişkili düğümlerin işlevsel nitelikleri sorgulanarak mahremiyet, pişirme bütünleşik ve yaşam bütünleşik kavramlarına referans veren yorum yapılmaktadır. ● Tutarlılık davranışı (derinlik değerinin düşük olması) gösteren kamusal nitelikli seçilen düğümler, antre, yemek o. ve merdiven 1, işlevleri tanımlanmış mekânlardır. Sirkülasyon (merdiven) ve yaşam alanının (yemek o.) iç içe olması mahremiyet kaygısının olmadığı yapıyı açıklamaktadır. Okunabilir olmayan yapının tanımlı işlevsel nitelikleri ile birlikte de, yaşam bütünleşik temasından bahsedilmektedir.
Okunabilirlik = Yapılaşmamış ve homojen olmasıyla algılanan mekânların durumu.	● Uzak sosyal ve sosyal alanda seçilen okunabilir mekân yoktur.
Kendileme = Sosyal ya da yakın sosyal alanda, en az iki düğümle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Yakın sosyal alanda seçilen ve kendilenen açık alanlar, avlu ve bahçe ile eyvan ve köşk mekânlarına referans vermektedir. ● Seçilen yakın sosyal alanda kendilenen düğüm, yatak o. 1, yaşam işlevli ve kapalı alanı göstermektedir.

Tablo 4.16. devam ediyor

Temsil = İki düğümle ilişkilendirken birinin uzantısı, diğeri ile iç içe olma durumu.	● Yakın sosyal alanda seçilen ve temsil davranışı gösteren kapalı alanlar, çıkma mekânlarına (ne içerde ne dışarda olma durumu) referans vermektedir. ● Seçilen mutfak ve wc, pişirme ve yaşam işlevli olan kapalı alanları göstermektedir.
Terministik ekran = Kişisel alanda, en az iki düğümle ilişkilendirilerek geçirgen olma durumu.	● Kişisel alanda seçilen ve terministik ekran davranışı gösteren açık alanlar, yarı açık nitelikli zemin kata referans vermektedir. ● <u>Entegrasyon değerine göre homojen ve seçilen kişisel alan, bahçenin, kontrol değerinin yüksek olma durumu, terministik ekran davranışı ile açıklanmaktadır. Yönelme derecesi yüksektir. Dolayısıyla, sınırların nasıl kurgulandığı doğrudan kullanım ile ilgili kültürün yansımaları içerecektir. Açık nitelikli olmasına karşılık, ağaçların mahremiyet işlevi için kullanılması olası olmaktadır.</u>

5. BULGULAR VE SONUÇ

Çalışma, kültürel değeri olan geleneksel Osmanlı - Türk evinin günümüzdeki türevlerini değerlendirmek üzere hazırlanmıştır. Değerlendirme, Kullanım Sonrası Değerlendirme aracı bağlamında üretilen bir davranış modelinin yöntem ve verilerini kullanmaktadır. Davranış modeline göre belirlenen biçimsel algı kümeleri, örneklem olarak ele alınan geleneksel ev tasarımında belli kaygılara referans vermektedir. Bu kaygıların, günümüze yakın vaka örneği olarak seçilen Mesa Koru evlerine taşındığı varsayımı ile mekân sentaksı ölçümleri değerlendirilmektedir. Değerlendirme, mesafe ölçümlerini temel alan kişisel alanlar teorisi ile çerçeve sunmaktadır. Kültürel kodları kullanıcının nasıl deneyimlediği, çeşitlilik sunan ev tiplerinde incelenmektedir. İncelemede, sentaks üzerinden seçilen proksemik alanlar belirlenen biçimsel algı kümeleri ile ifade edilmektedir. Seçilen kamusal alan düğümleri, tutarlılık biçimsel algı kümesine dahil edilmiştir. Bu düğümlerin toplam derinlik parametre değeri, geleneksel konutta sirkülasyon ve ara yer nitelikli alana referans vererek ortalama değer altında incelendiğinde, tutarlı davranış olarak açıklanmaktadır. Sentaks üzerinden seçilen sosyal ve uzak sosyal alan okunabilirlik algı kümesini oluşturan düğümleri içermektedir. Bu düğümlerin seçilen kamusal alan ile doğrudan ilişkili olması homojen ve yapılaşmış niteliği sorgulanarak okunabilir davranışı sorgulanmaktadır. Homojen olan düğümler, okunabilir olarak tanımlanmıştır. Seçilen sosyal ve yakın sosyal alanda, kendileme algı kümesini oluşturan düğümler, çok geçirgen özelliği gösterdiği durumlarda kontrol değeri ortalama değer üstünde seçilmekte ve kendileme davranışı açıklanmaktadır. Bu davranış, kullanıcı için yönelme derecesinin yüksek olduğu düğümleri göstermektedir. Konutta dizime bağlı seçilen yakın sosyal alan düğümleri, temsil algı kümesini oluşturmaktadır. Temsil davranışı, entegrasyon değerinin tersi olan göreceli asimetri parametre ortalama değere karşılık gelen düğümleri ifade etmektedir. Bu (temsil davranışı gösteren) düğümler, bütünleşik yapıya yapılaşmış nitelik göstermektedir. Son olarak, sentaksa bağlı seçilen kişisel alan, terministik ekran algı kümesini oluşturan düğümleri belirtmektedir. Bu düğümlerden kontrol değerinin ortalamanın üstünde hesaplanması, terministik ekran davranışı ile açıklanmaktadır.

Seçilen kamusal, uzak sosyal, yakın sosyal, kişisel ve mahrem alanlar, mekân dizimi şemalarında, entegrasyon değeri ile belirlenen ve renkli düğümlerle analizi mümkün olan niteliktedir. Bu mekânlar, kat planlarında işlevlerine ve ihtiyaca yönelik tanımlanmış mahallere karşılık gelmektedir. Çeşitli parametre değerlerine göre Mesa Kuru evlerinin mekân - semantik değerlendirmesi tablodaki gibidir (Tablo 5.1).

	1. Bütünleşik Yapı (sıcak renk seçilen düğümler)						2. Yapılan (Seçilen yakın sosyal alanda)		3. Homojen (Seçilen kişisel alanda)	
	Tutarlılık algı kümesi (Seçilen kamusal alanda)			Yapılan (Seçilen uzak sosyal alanda)			Homojen (Seçilen sosyal alanda)		Yaşam işlevi	Pişirme işlevi
	Mahremiyet	Yaşam işlevi	Pişirme işlevi	Yaşam işlevi	Pişirme işlevi		Yaşam işlevi	Pişirme işlevi		
Sıraevler - Kenar Konut Tipi	✓			✓			O	O	TE	
Sıraevler - Orta Konut Tipi	✓			✓			O	O	TE	
İkiz evler - Tip 5	X	✓							K	
İkiz evler - Tip 23	✓		✓	✓					K, T	TE
İkiz evler - Tip 25	X	✓		✓			K		K, T	TE
İkiz evler - Tip 27	✓				✓		O, K			
Müstakil evler - Tip 8	✓			✓	✓				K	
Müstakil evler - Tip 21	✓			✓	✓				K, T	TE
Müstakil evler - Tip 22	✓			✓			O, K		K, T	TE
Müstakil evler - bahçeli büyük	✓			✓	✓		K		K, T	TE
Tam Prefabrik evler - Tip a	X	✓					K			✓
Tam Prefabrik evler - Tip b	X	✓							K	T

Tablo 5.1. Parametre Değerlerine Göre Konut Mekânlarının Semantik Analizi (Tablo, Fatma Şenocak tarafından oluşturulmuştur)

Vaka örneği bu konutların genel olarak, birkaç ailenin yaşayabileceği büyüklükte ve mimari programa yansıtılan içerikte olduğu görülmektedir. Ayrıca, kat planlarında ifade edilen tanımlı mekânlardan dolap, sofa, yaşam o. gibi geleneksel konuttan birebir taşınan kavramlara da rastlanmaktadır. İşlevin birebir benzemediği, kullanım alışkanlıkları arayüzünde farklı amaçların edinildiği örnekler görülmektedir. Örneğin, dolap olarak ifade edilen ve merdiven altı boşlukların değerlendirildiği alanların kullanım amaçları, kullanıcının ileteceği veriler olarak değerlendirilmektedir. Tasarım kayıtlarına bağlı olarak elde edilmiş veriler, bu konutların geleneksel olandan zamanla değişim ve dönüşüme uğrayan mekânlarını yorumlamıştır. Elde edilen ve tabloda (Tablo 5.1) da gösterilen bulgulara göre, çoklu korelasyona sahip mekânların genel olarak, arayer ve sirkülasyon işlevini içerdiği, böylelikle mahremiyet fikrini anımsattığı görülmektedir. Bu mekânların etki alanı en büyük olduğundan günümüz kullanıcılarına en çok hitap eden alanlar olarak seçilmekte ve kompakt bir yapıya son dönemlerinde geçiş yapan Osmanlı - Türk evine, bu bakımdan da kapalı alanlar olarak benzemektedir. Erişim için yapının bütünüyle algılandığı ve yönelim bakımından belirgin yollardan geçilen; misafir ağırlamak için özelleşmiş mekân dönem dönem başoda olarak ifade edilmiştir. Böyle bir alana referans veren ve değerlendirme kapsamında seçilen mekânlar, Sıraevlerde hem pişirme hem de yaşam işlevli mimari programı içermektedir. Bu yönüyle, bir oda düzeninde görülen işlevlerin bu evler örgütlenmesinde doğru dizime sahip kurgulanarak kullanıma kazandırıldığı görülmektedir. İkiz evler tip 27 ve müstakil evler tip 22’de ise, yaşam işlevi ile sınırlı olarak başoda gibi algılanan mekânlar mevcuttur.

Değerlendirilen bu konutlar bağlamında, mekân örgütlenmesinin geleneksel konuta göre katmanlaştığı görülmektedir. Geçmişte, yaşam işlevli olarak da değerlendirilen sofa mekânları, bu konutlarda, kat planlarından halkalı yapıya sahip görölse bile, mevcut bütünleşik yapıya göre, yer yer sayısı artan ve sosyal alanlar olarak seçilmektedir. Yaşam işlevli seçilen bu alanlar, ikiz evlerden tip 25 ve tip 27’de, müstakil evlerden tip 22 ve bahçeli büyük konutta, tam prefabrik tip a’da görülmektedir. Yine, kendilenen olarak entegrasyonu daha düşük alanlar ise, daha eski zamanlardan aşına olunan eyvan ve köşk, avlu ve bahçe gibi mekânlara referans vermektedir. Bu referansa sahip alanlar ise, ikiz evlerden tip 5, tip 23, tip 25’te, müstakil evlerde ve tam prefabrik tip b’de yakın sosyal alan ve yaşam işlevli olarak mevcuttur.

Geleneksel kullanımda, sınırları mekânlaştıran yapıların geçirgenlik özelliği vardır. Örneğin, çıkmalar kapalı alan olan odalar içine dahil olsa da, konumları itibariyle sokak ile iç içe olması, ne içerde ne dışarda olması durumunu yaratmıştır. Yine, bulunduğu çevrenin daha çok algılanmasına geçirgen sınırları ile katkıda bulunan tanımlı alanlar (pişirme yeri, avluda açık merdiven gibi) olması ve yine kendi içlerinde işlevsel davranan alanlardan geleneksel kullanımda bahsetmek mümkündür. Böyle durumlara referans vermesi için (entegrasyon değerinin tersi olan) göreceli asimetri parametresi - ortalama değere sahip mekânlar aranmıştır. Bu mekânlar, ikiz evlerden tip 23, tip 25te, müstakil evlerden tip 21, tip 22, bahçeli büyük konutta, tam prefabrik tip b'de mevcuttur. Sadece, tam prefabrik tip b pişirme işlevli, diğerleri yaşam işlevli seçilmektedir.

Kendi sınırlarıyla, bütünleşmiş bir yapıyı açıklayan mekânlar, mahrem alanlara referans verebilir. Bu alan, kapalı olduğunda evin ilk hali olan çadır ya da bir oda düzenini anımsatmaktadır. Diğer yandan, geleneksel konutta, yaşam katının haricinde zemin katın günlük işler için yarı açık olarak kurgulandığı bütünleşik yapıdan (evin bir parçası olup) bahsetmek mümkündür. Bu durumlara referans veren ve terministik ekran (sembolik dil sistemi) davranışı adıyla, entegrasyonu düşük ancak kontrollü bir yapı özelliği gösteren düğümler ise, sıraevlerde, tam prefabrik evlerde, ikiz evlerden tip23, tip 25te ve müstakil evlerden tip 21, tip 22, bahçeli büyük konutta yaşam işlevli olarak mevcuttur. Bu alanların ilişkilendiği işlevler bakımından bakıldığında, bir iç mekân düzeninin mekân örgütlenmesine taşındığı görülmektedir.

Çalışmanın elde edilen bulgularına göre, zamanla değişen davranışların mekânları değiştirdiği ve tasarım çeşitliliği ile kullanıcı ihtiyaçlarına cevap verilmek istendiği gözlenmektedir. Dolayısıyla, kullanıcının ve yetkili kişilerin, iletişim bağlamında değişen ihtiyaçlarına düzenleme gerektiğinde, tasarım ürünlerine müdahaleler olasıdır. Bu çalışma ile, kültürel bir söylemle mekânlar arası ilişkilerin nitelikleri belirgin olduğunda, bunu diğer ürünlerde devam ettirme kaygısı taşımanın gerekliliği konusunda kullanıcı özelliklerinin etkisini araştırmak için bir temel çalışma niteliği oluşturulmuştur. Gelecek çalışmalar, biçimsel algı kümeleri olarak seçilen mahallerin kullanım yönünden toplanacak veriler ile geçirilen zaman, dizime göre tercih edilen nitelikler ve ayrıca kullanıcı alışkanlıkları yönünden yeni bulguları kapsayabilir. Bu çalışmaların yaygınlaşması, kullanım arayüzünde yaygın olan davranışsal çerçeveler sunmak için kullanılabilir.

KAYNAKLAR

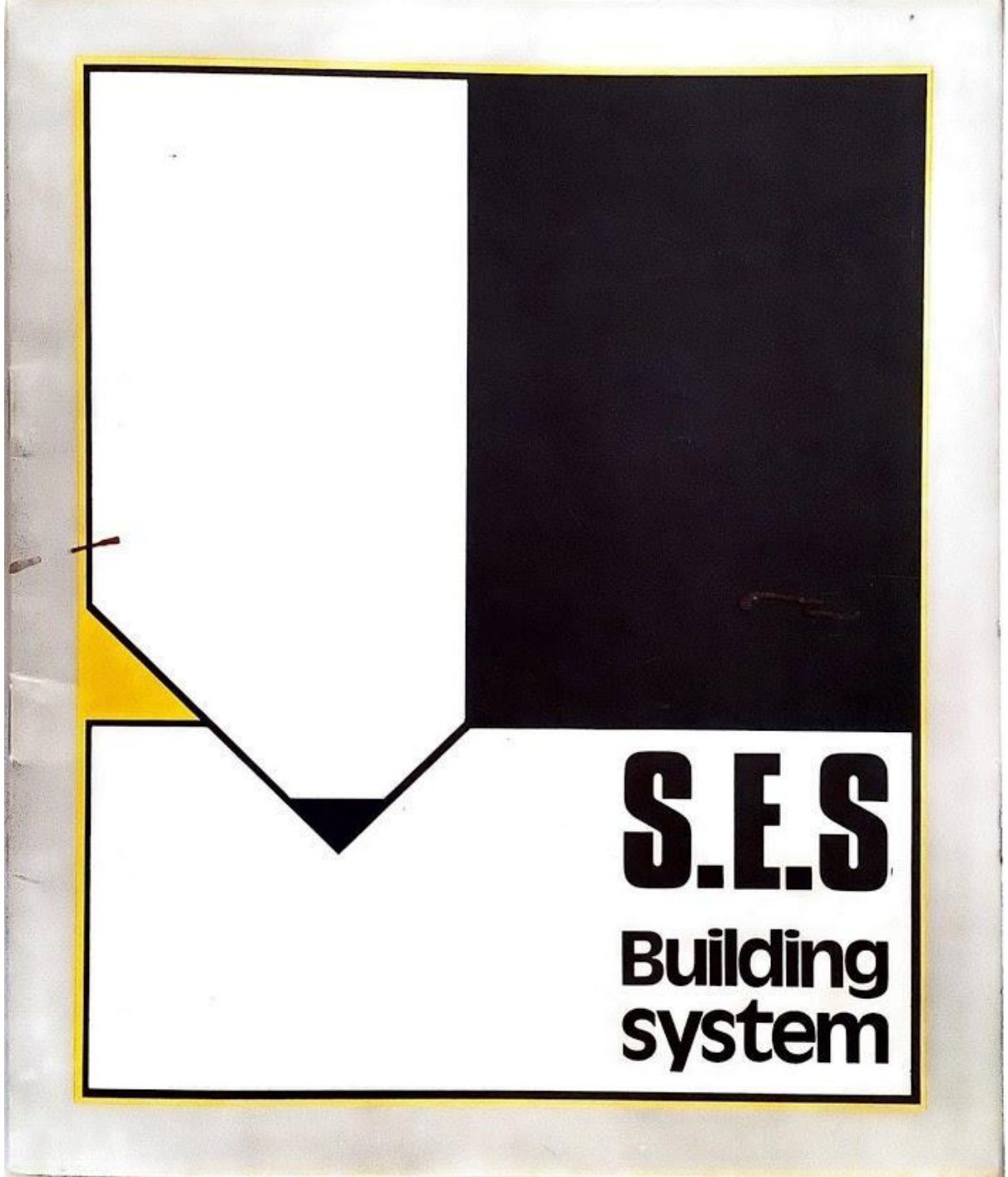
- [1] A. GIDDENS, J. H. TURNER, (ed.). Günümüzde sosyal teori. Say, 2013.
- [2] A. RAPOPORT, The meaning of the built environment: A nonverbal communication approach. University of Arizona Press, 1990.
- [3] A. L. KRISTOF-BROWN, R.D. ZIMMERMAN, E. C. JOHNSON, Consequences OF INDIVIDUALS'FIT at work: A meta-analysis OF person-job, person-organization, person-group, and person-supervisor fit. Personnel psychology, 2005, 58.2: 281-342.
- [4] B. ELLIALTIOĞLU, Mekanda kişiselleşme ve kendileme. 2007. PhD Thesis. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- [5] B. MANUM, E. RUSTEN, P. BENZE, AGRAPH, Software for Drawing and Calculating Space Syntax "Node-Graphs" and Space Syntax "Axial-Maps", 2005. <https://www.ntnu.no/ab/spacesyntax/> , indirme tarihi (13.05.22).
- [6] C. J. ROBERTS ve diğ., Post-occupancy evaluation: a review of literature. Engineering, Construction and Architectural Management, 2019.
- [7] C. KRAMSCH, Language and culture. AILA review, 2014, 27.1: 30-55.
- [8] C. SARIALIOĞLU, Historiyografik bir sorunsal olarak:" Türk evi"(1928-1995). 2008.
- [9] D. ORHUN, Spatial themes among the traditional houses of Turkey. In: Proceedings of Space Syntax Second International Symposium, Brasilia, Brazil. PP. 1999.
- [10] E. T. HALL ve diğ., Proxemics [and comments and replies]. Current anthropology, 1968, 9.2/3: 83-108.
- [11] F. ASLAN, Toplu Konut Yerleşimlerinde Peyzaj Tasarımı ve Yönetimi Sorunlarının Çözümünün, Ankara Kuru-Yön Örneğinde İrdelenmesi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara, 2007.

- [12] G. DOĞAN, Ama bağlacına edimbilimsel bir bakış. Dilbilim Araştırmaları Dergisi, 1994, 5: 195-205.
- [13] G. NAGY, R. MAHFOUZ, Post Occupancy Evaluation for Sustainable Learning Environment: Identifying the Factors Affecting Learning Environment in Education Facilities (Specific Reference to Primary School Students). The Egyptian International Journal of Engineering Sciences and Technology, 2022, 40.1: 1-8.
- [14] H. LEFEBVRE, Everyday life in the modern world. New Brunswick. 1984.
- [15] J. FISKE, İletişim Çalışmalarına Giriş, Çev: Süleyman İrvan, Bilim ve Sanat Yayınları. Baskı, Ankara, 2003.
- [16] K. ALEXANDER, “Building control and performance: As if people and the planet matter”, Procedia Engineering, 2011, 20: 1-11.
- [17] L. A. SAMOVAR ve diğ., Communication between cultures. Cengage Learning, 2016.
- [18] L. G. CONWAY III, M. SCHALLER, How communication shapes culture. Social communication, 2007, 107-127.
- [19] M. P. DEUBLE, R. J. DE DEAR, Is it hot in here or is it just me? Validating the post-occupancy evaluation. Intelligent Buildings International, 2014, 6.2: 112-134.
- [20] M. RILEY, Developing a model for the application of post-occupancy evaluation (POE) as a facilities performance enhancement tool in the higher education sector. Liverpool John Moores University (United Kingdom), 2013.
- [21] N. S. CRAWFORD, Language as more than symbolic action: Kenneth Burke on tonal transformations. 2015. PhD Thesis. University of Georgia.
- [22] O. KARAGENÇ, Toplu konut alanlarında simgesel performansa yönelik kullanım sonrası değerlendirme modeli. 2002. PhD Thesis. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- [23] P. LI, T. M. FROESE, G. BRAGER, Post-occupancy evaluation: State-of-the-art analysis and state-of-the-practice review. Building and Environment, 2018, 133: 187-202.

- [24] S. H. ELDEM, Türk Evi Plan Tipleri (Turkish House Plan Types). Istanbul: Istanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, 1954.
- [25] S. MALLORY-HILL, W.F.E. PREISER, C. WATSON, Introduction to building performance evaluation: milestones in evolution. Enhancing building performance, 2012, 3-18.
- [26] S. SERİM, A. ÜNLÜ, Yapılı çevre üzerinden mimarlık bilgisinin üretilmesi: Eleştirel bir değerlendirme. İTÜDERGİSİ/a, 2010, 6.2.
- [27] T. EVRİM, Kullanım sonrası değerlendirme (KSD) yönteminin Yıldız Teknik Kimya ve Metalürji Fakültesi binası örneğinde incelenmesi. 2004.
- [28] U. BIRCAN, Roland Barthes ve göstergebilim. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 2015, 13.26: 17-41.
- [29] U. TUZTAŞI, İ. Y. AŞKUN, Türk evi idealleştirmesinde Osmanlı evi ve Anadolu evi kavramlarının ortaklıklarına ilişkin işlevsel açıklamalar. Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 2013, 66: 279-296.
- [30] W. BENJAMIN, Pasajlar. DABAA, 1995.
- [31] W. PREISER, J. VISCHER, (ed.). Assessing building performance. Routledge, 2006.
- [32] Z. KAR, A. SARKAR, Exploring the role of Environment-Behavior Studies (EBS) in Residential Architecture-From Literature Review to Field Study. International Research Journal of Engineering and Technology, 2017, 4.11: 409-418.
- [33] Mesa Mesken Sanayii. "Hakkımızda." mesa.com.tr. <https://www.mesa.com.tr/hakkimizda.aspx> (Erişim: Ara. 16, 20).

EKLER

EK 1: Tam Prefabrik (Dümez Sistem) Evlerin Yapım Sistemine Ait Broşür

STRUCTURES

The SES building system consists of 3 types of STANDARDIZED SUB-UNITS.

Volumes

Breakdown of the structure into basic volumes:

Each construction is made up of habitable, parallelepipedal volumes forming one or two levels, placed side by side on the basic frame unit (90 cm in France). Their combination gives a rich variety of shapes.

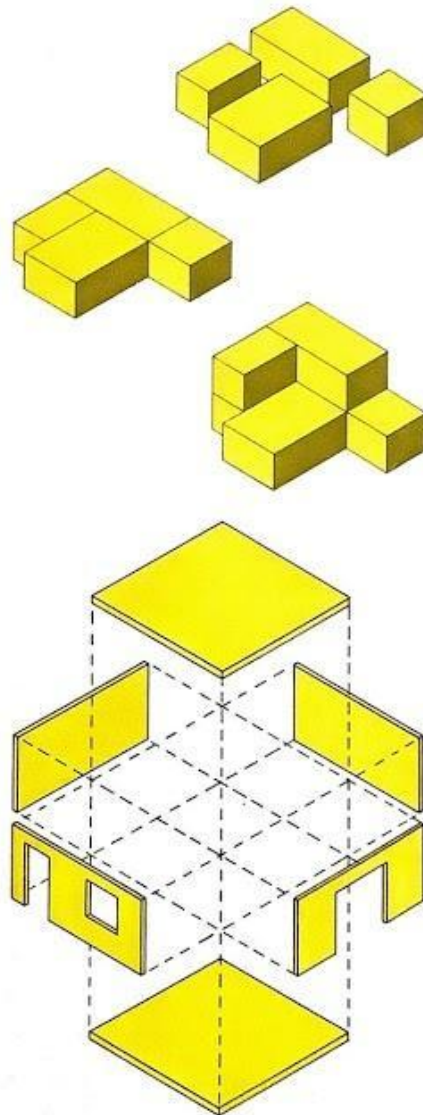
Breakdown of volumes into bearing elements:

The basic volume, which is self-stabilized, consists of mass-produced, reinforced-concrete plane elements that are dry-fitted on site by means of a patented dihedral joining process.

Principle of Assembly

- Bottom floor laid on foundations (which are cast in situ).
- Bearing walls set up.
- Top floor laid, making the volume self-stabilized.

The structure of the building is thus formed by the juxtaposition of volumes whose internal arrangement can then be executed with total freedom.

A DIFFERENT BUILDING SYSTEM

QUALITY

High quality of construction, especially in terms of component durability and thermal comfort derived from the total insulation of the structure and the inertia of the building's inner partition walls.

RELIABILITY

High standard of reliability obtained through close precision in the mass production of components, making for a substantial reduction in risks during execution.

SPEED

Top-speed production and installation enables an operational plant, working under very tight schedules, to execute building programmes to the satisfaction of all parties.

EASE OF ADAPTABILITY

The easy adaptability of this building system's range of components makes it possible to find a suitable approach to each architectural programme. A single production unit can make dwellings that are totally different from one another in terms of social prestige or cultural identity.

A FITTING APPROACH TO QUALITY HOUSING

STRUCTURES

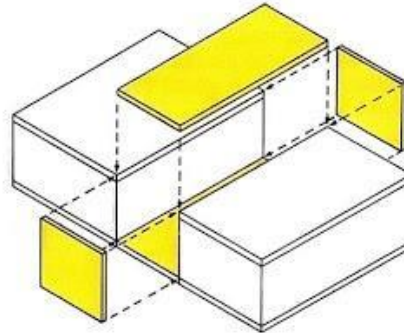
Intervolumes

The intervolum is the habitable space between two self-stabilized volumes of structure.

The simple intervolum (single or double level) comprises the floors and the structural partition walls that complete the adjacent volumes.

The intervolum enables considerable savings to be made in materials and provides great flexibility in the designing of vertical movement facilities such as chutes, mezzanines etc.

The intervolum for all heights makes it possible to design patios, mezzanines etc.

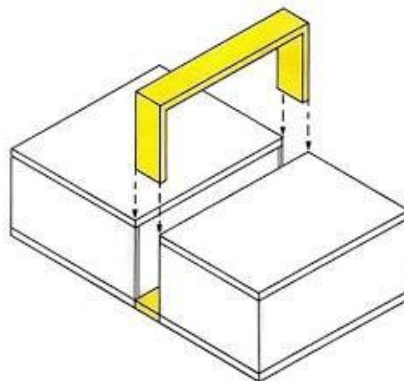

Bents

The bent is a monolithic and self-stabilized structural element.

It comes in only one width (1 frame unit) and can replace the structural walls of either one or two volumes, thus providing free passage between a given volume and the outside or between two volumes.

With the bent, the SES system furnishes an answer to the problem of creating large built-up spaces (such as school buildings, offices, hospitals etc.) without intermediate supports.

EXTERIORS

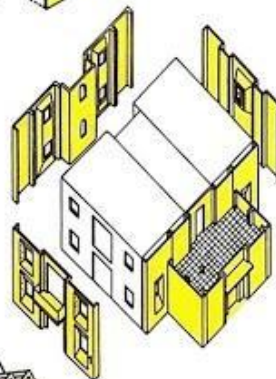
Facings (France)

The whole formed by the structural volumes is surrounded by an "outer skin" made up of reinforced-concrete plane elements comprising the insulation system.

The outward appearance of the facings and the location of the openings are governed by the project's architectural and economic criteria.

Facings (Middle East)

Roofing

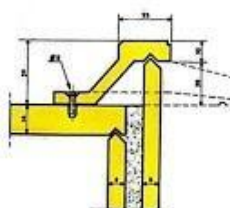
Depending on the architectural aspect of the project as well as on environmental constraints, the SES system offers the possibility of several types of roofing.

- Wooden-truss framework with a wide range of pitches and covering made of conventional materials such as tile, slate etc.

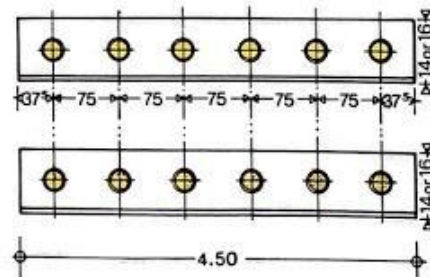

Terraces (Middle East)

- Terrace (accessible or otherwise) with reinforced-concrete acroter elements providing heat insulation and watertightness.

Bearing elements

CHARACTERISTICS OF COMPONENTS

Bottom floors

The bottom floors are made up of ribbed floor slabs which have a recessed dihedron on the periphery in order to take the lower edge of the ground floor's interior walls.

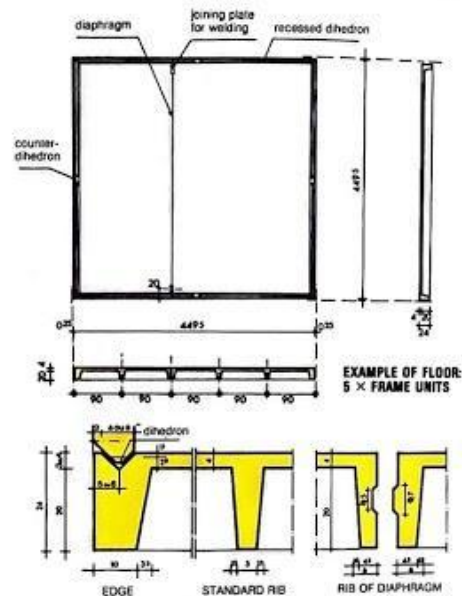
A projection (counter-dihedron) is provided at the bottom of the dihedron, at mid-length on each edge, and is designed to define the position of the walls in the horizontal plane.

Example of dimensions:

Width : 4 or 5 frame units

Length : 3 to 9 frame units

Thickness: 24 cm (20 + 4)

Intermediate floors

The intermediate floors consists of 2 or 3 solid parts made of reinforced concrete.

They comprise:

- A lower recessed dihedron which fits into position on the projecting dihedron of the upper edges of the ground floor walls and keeps them stable.
- An upper dihedron designed to take in the bottom edges of the upper-storey walls.

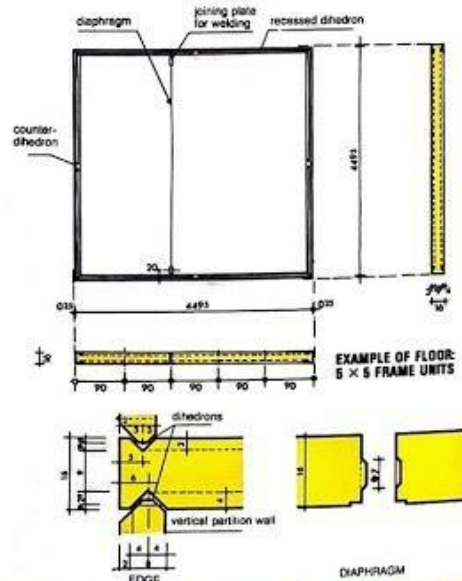
The principles of joining and connexions are identical to those for the bottom floor.

Example of dimensions:

Width : 4 or 5 frame units

Length : 3 to 9 frame units

Thickness: 16 cm

CHARACTERISTICS OF COMPONENTS

Upper floors

The upper floors are identical to the intermediate ones except that they have no upper dihedron.

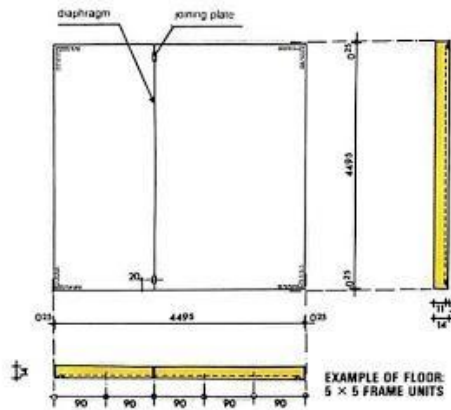
It is the upper floors that provide direct support to the roofing components.

Example of dimensions:

Width : 4 or 5 frame units

Length : 3 to 9 frame units

Thickness: 14 or 16 cm.

Inner walls

These are plane elements made of reinforced concrete (welded mesh and high-tensile reinforcement).

Their horizontal edges take the shape of right-angled, projecting dihedrons with rounded angles.

The vertical edges are chamfered to 45°

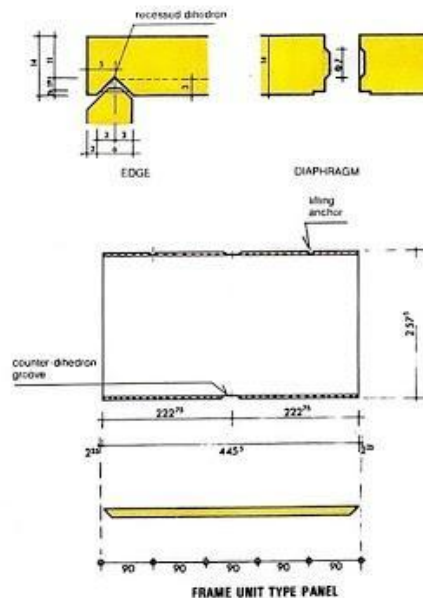
Openings can be made in these walls, leaving a lintel and vertical jambs in each opening. The minimum length of the jambs is determined by the overall conditions of stability.

Example of dimensions:

Height : 2.50 m or 2.80 m

Length : 3 to 9 frame units

Thickness: 8 or 10 cm

CHARACTERISTICS OF COMPONENTS

Intervolumes

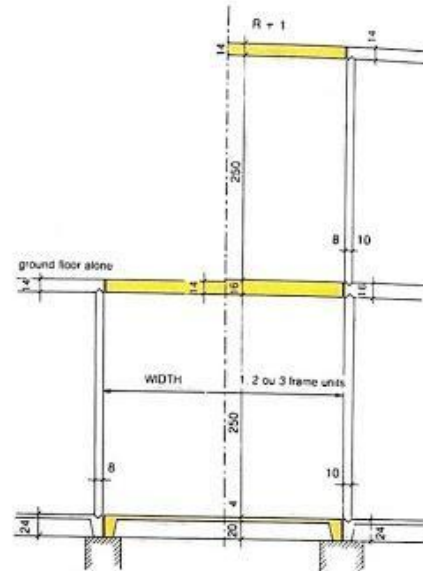
The intervolume consists of:

- a ribbed bottom floor identical to that of the volumes;
- a top floor comprising a solid floor slab made of 2 or 3 elements tied to the floors of the adjacent volumes by means of angle irons built in during the casting process;
- lateral bearing walls similar to those of the bearing volumes.

Example of dimensions:

Width: 1 to 3 frame units

Length: 3 to 10 frame units.

Bents

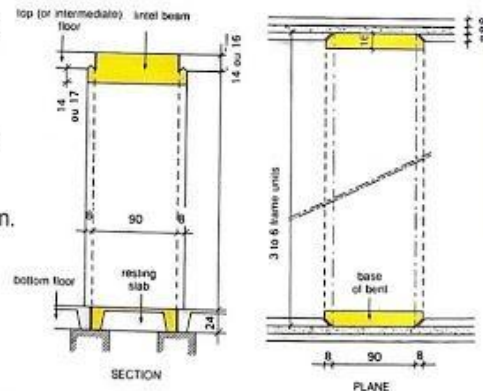
The bent consists of:

- A resting slab, similar to an element of the bottom floor, one frame unit in width, with a recessed dihedron at the edges;
- A three-dimensional element whose upper part has a projecting dihedron. It takes the intermediate slabs of the adjacent volumes.

Example of dimensions:

Sole width: 1 frame unit

Length: 3 to 6 frame widths Height: 2.50 or 2.80 m.

CHARACTERISTICS OF COMPONENTS

Gables

The gables are plane, triangular elements made of reinforced concrete.

The lower edge takes the shape of a recessed dihedron and rests upon the outer wall of the ground floor (or upper storey).

The stability of the gables is provided by an attachment to the framework. This attachment is of the same type as that of the outer walls to the floors.

The gables can be split up into 1, 2 or 3 panels depending on their height (the maximum dimensions do not exceed those of the casting tables).

Outer walls

The outer walls are plane elements made of reinforced concrete and lined with a heat insulant (such as expanded polystyrene).

The lower edge of each wall is level at the ground floor and rests on the foundations. At the upper floor, it takes the shape of a recessed dihedron and is supported by the wall of the ground floor.

The shape of the upper edge (a projecting dihedron) is similar to that of the inner walls.

In the vicinity of the upper edge, each element has screw sockets fastened into the rear surface of the panel. These sockets are used for attaching channel bars which connect the outer walls to the bearing structure.

Openings can be made in the outer walls for doors, windows and french windows. The minimum stiles required are determined by the overall conditions of stability. The external walls provide frames at right angles to the openings.

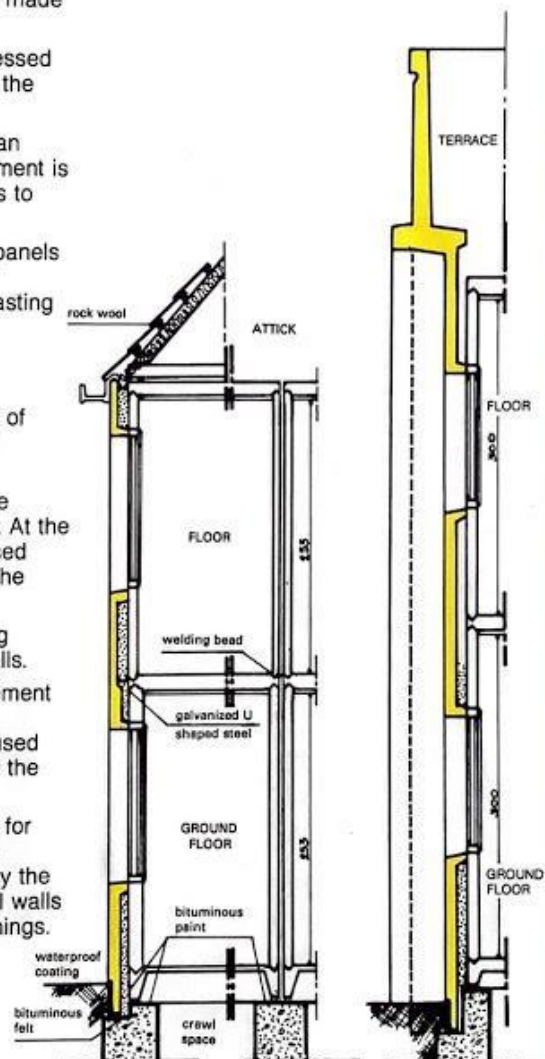
Example of dimensions:

Height of ground floor: 3.00 m

Height of upper storey: 2.70 m

Length: 3 to 9 frame units

Thickness: 8 to 10 cm

MANUFACTURE

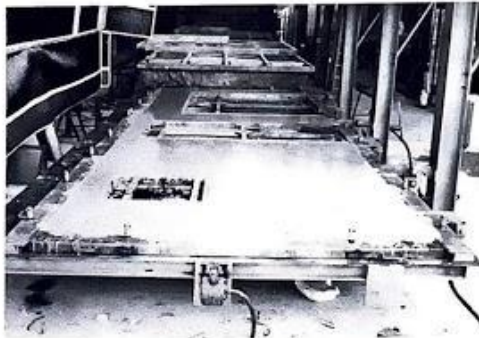
The reinforced-concrete components of the SES building system are made industrially in a specific production unit.

This is one of the essential qualities of the SES system since only an industrial type of production could provide total mastery of the manufacturing process, making it precise, controlled and, therefore, reliable.

The components are made horizontally on tables that can be raised and are fitted with lateral rules and counter-moulds (to make chutes and openings). There are positioned according to the characteristics of the element, following the basic frame unit of the system.

The position of the component is such that the side cast against the table, which has a good surface appearance, will always be the side seen in the final stage.

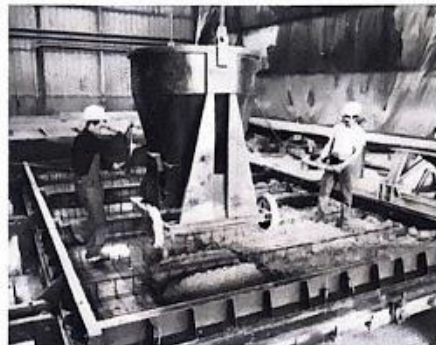
The reinforcement is done in a conventional manner (welded mesh and high-tensile steel).

MANUFACTURE

The setting of the concrete is facilitated by vibration devices built into the table.

After casting, the concrete is kept at a temperature of about 70° for four hours. This component material thus acquires the resistance needed for it to be stripped and handled.

The table is then raised and the element is stripped. The components are stored in conditions such that they cannot suffer any appreciable warping.

Special attention is paid to the floor elements. Warps in the edges should be homogeneous so as to ensure perfect joining.

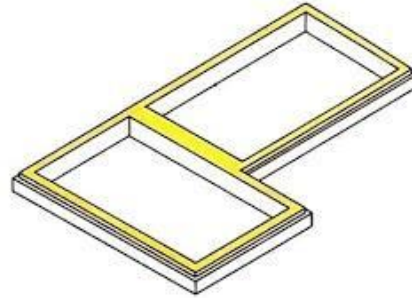
After a period of further drying, the components are carried on trailers fitted with special equipment to the laying site, remaining in the same position that they will take in the final stage.

ASSEMBLY

Foundations

The foundations are cast in place on the site. They are usually conventional footings but the use of sleepers on piles or shafts may be considered in case of difficult terrain.

The quality of this work is of vital importance and especially requires perfect horizontality.

Bottom floors

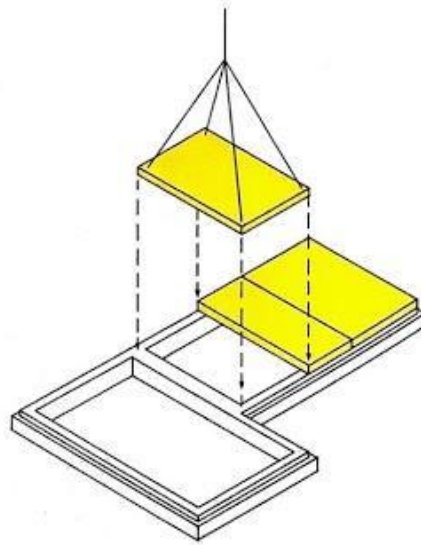
The elements of the bottom floor are positioned on the foundations.

The diaphragm facilitates laying and makes it possible to fit the elements perfectly with one another.

Further connections are then made by welding the metallic plates.

The peripheral dihedrons are lined with a triangular fitting joint.

The laying of the bottom floor is then completed. It is a monolithic element ready to take the wall elements.

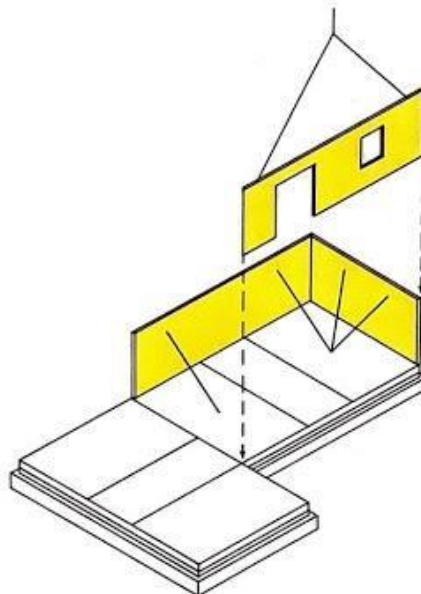
ASSEMBLY

Inner walls

Each wall is laid dry. Its exact position is perfectly defined:

- laterally, by the joining of the peripheral dihedron,
- lengthwise, by the counter-dihedron.

The walls are held and adjusted by oblique props that are fixed to the floors and wall elements by being screwed into the threaded sockets built in during manufacture. The pre-shaped bituminous laying joints are glued to the top edges of the walls after the interstices of the lifting anchor have been stopped up again. The counter-dihedrons are coated with epoxy resin glue.

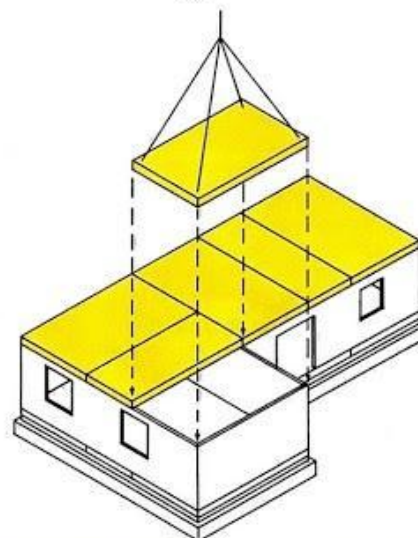

Upper floors

The upper floors are put into position. They make the volume self-stabilized. Their recessed dihedrons fit over the top edges of the four bearing walls.

The various components of one and the same floor element are welded together. The props are then withdrawn.

If the building has two levels, the operation is begun again, starting from the intermediate floor, and the inner walls of the upper storey and its top floor are put into position.

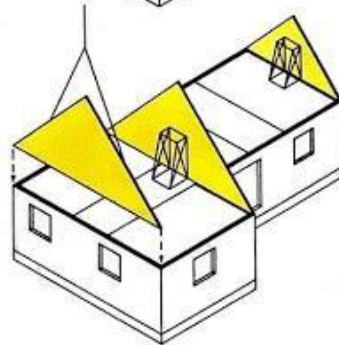
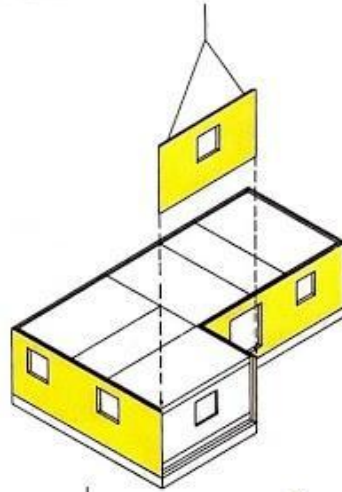

ASSEMBLY

Outer walls

The vertical exterior is built after the volumes of structure have been laid. The outer walls are put into position. They lie on the foundations and are fastened to the top (or intermediate) floor slab.

The outer walls are positioned. They rest on the sub-foundation with bituminous felt placed in between. Above, they are held at the top floor slab (or the intermediate one if the building has two levels) by being fixed to the edges of the floors.

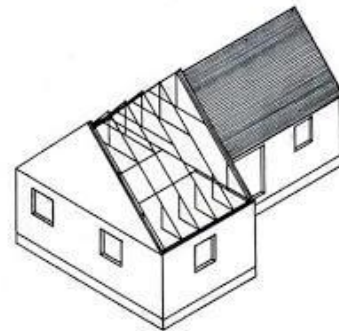
Gables - Framework

The gable elements fit into the outer walls. During the provisional stage, they are held in place by props attached to the threaded sockets of the top floor.

The framework is then put into position, adjusted and anchored to the top floor. It includes the requisite wind braces needed for the stability of the roof and the gables.

The gables are attached to the framework by contrivances similar to those that hold the outer walls to the floors.

The watertightness of the facings is made complete by an outer lining on the vertical joints.

ACHIEVEMENT AND DEVELOPMENT

SES's technology is patented and has received a technical notification (No. 1/83 - 486) from the **Centre Scientifique et Technique du Bâtiment** (building science and technology centre).

In France, more than 2.000 dwellings have been built by regional firms working under franchise.

The SES building system also has excellent references abroad where it has more than 12.000 dwellings to its credit. In each case, SES was able to come up with a suitable approach geared to a specific housing problem.

Technically, the SES system, whose design is highly sophisticated, continues to grow. Among other noteworthy developments:

- The setting up of architectonic facings (10 m high monolithic elements),
- The construction of medium and low cost dwellings without outer coverings when climatic conditions allow it,
- The development of additional protection systems for buildings particularly exposed to cyclonic winds and earthquakes.
- The creation, through the "5 000 solar homes" contest, of the model solar houses "SYSOL" and "JEUX DU SOLEIL" (more than 100 dwellings built).

A VERY SUCCESSFUL INNOVATION

FOR THE OWNER:

- Swift execution and availability of building
- Design suited to your states and requirements
- Lower maintenance costs
- Solid, lasting structures with high real-estate value

FOR THE ARCHITECT:

- The security that comes with a reliable building system
- Freedom of design
- Lower engineering costs
- Swift and sure control over costs
- On-going technical information

FOR THE CONTRACTOR:

- Increased productivity through use of industrial methods
- Small, easy-to-train work force
- Swift erection without temporary installations
- Patented dry-assembly system

S.E.S. DEVELOPPEMENT - ISAR INGENIERIE
LES FONTENELLES - 1, RUE DE CRAIOVA
92024 NANTERRE CEDEX
FRANCE
TEL (1) 47.76.43.66 - TELEX 613013 F